

X

x (xa') *m.dh* Xarafka laba iyo labaatanaad ee alifka soomaalida, waana shibbane.

xaab¹ *m.l.w* 1. Caleemaha dhirta oo inta engega geedka hoostiisa ku soo daata. 2. Uurkuujir (oogada nafleyda). 3. Wax walba intooda xun.

xaab² *f.g1 (-bay, -btay)* 1. Xaabo cunid (nafley). 2. Wax qaali ah ama wax aan qaali ahayn, urursasho. 3. Wax ururin. 4. Qashin iyo wax u eg cunid.

xaabayn *m.f.dh eeg* xaabee.

xaabee *f.mg2 (-beeyay, -baysay)* Qoryo la shito ururin.

xaabi *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Wax meel yaal mar wada qaadid. 2. Wax wada dhammayn.

xaabid *m.f.dh eeg* xaab².

xaabin *m.f.dh eeg* xaabi. *ld* **xaabis**.

xaabis *m.l ld* **xaabin**.

xaabo *m.dh* 1. Qoryo qallalan oo shidaal gala. 2. Qoryo qallalan, jilicsan oo xorshosh ah.

xaabsad *m.l ld* **xaabsasho**.

xaabsasho *m.f.dh eeg* xaabso. *ld* **xaabsad**, **xaabsi**.

xaabsi *m.l ld* **xaabsasho**.

xaabso *f.g3 (-saday, -satay)* Wax firirsan oo meel wada yaal mar wada qaadasho.

xaad *m.dh* Timo jilicsan oo oogada dadka ka soo baxa.

xaadi *f.g2 (-iyay, -isay)* Wax la qoray, ganka iyo xaadda ka xiirid, ka gurid; tifaftirid; salaaxid.

xaadin *m.f.dh eeg* xaadi.

xaadir¹ *m.l* 1. Meel joogid (qof); jooge. 2. Haatan.

xaadir² *f.mg1 (-ray, -rtay)* Qof meel ku sugnaan ama tegid.

xaadiri *f.g2 (-iyay, -isay)* Dad meel jooga si loo ogaado kan maqan iyo kan jooga, magacyadooda yeerin.

xaadirid *m.f.dh eeg* xaadir².

xaadirin *m.f.dh eeg* xaadiri. *ld* **xaadiiris**.

xaadiris *m.l ld* **xaadirin**.

xaadirsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax la xaadiriyey ahaansho.

xaadirsanaan *m.f.dh eeg* xaadirsan. *ld* **xaadirsanaansho**.

xaadirsanaansho *m.l/dh ld* **xaadirsanaan**.

xaadsasho *m.f.dh eeg* xaadso.

xaadso *f.g3 (-saday, -satay)* Ul, qori iwm sulub ka dhigasho.

xaafad *m.dh (-do, m.l)* Qaybaha magaaloo u qaybsan tahay mid ka mid ah oo degmo ka yar.

xaafood *m.l* Qashin biyo fadhiya ama socda soo tufaan.

xaajaggal *m.l.kh* X. ah: nin wax garad ah oo xaajo murugtay ka garnaqa.

xaajayaqaan *m.l* Nin waxgaradnimo iyo waayo-aragnimo isku darsaday.

xaajeysad *m.l ld* **xaajeysasho**.

xaajeysasho *m.f.dh eeg* xaajeyso. *ld* **xaajeysad**, **xaajeysi**.

xaajeysi *m.l ld* **xaajeysasho**.

xaajeyso *f.mg3 (-stay, -satay)* 1. La x.: cid arrin kala doodid. 2. Dan dhammaysasho.

xaaji *m.l (xujayl-iyo, m.dh) (dii.)* Nin muslim ah oo waajibaadkii xajka gudanaya ama gutay.

xaajinnimo *m.dh* Xaaji ahaansho.

xaajiyad *m.dh (-do, m.l) (dii.)* Haaweenay xajinayso ama xajisay.

xaajo *m.dh (-ooyin, m.l)* Arrin; xaal; talo.

xaajoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* La x.: cid arrin kala doodid.

xaajood *m.f.l eeg* xaajoo.

xaajootamid *m.f.dh eeg* xaajootan².

xaajootan¹ *m.l* Arrin ka doodid.

xaajootan² *f.mg1 (-amay, -antay; -ami)* La x.: cid arrin kala garamid.

xaakin *m.l* 1. (*-nnol-immo, m.dh*) Gar yaqaan ama qaalli maxkamad u jooga in uu dadka u garnaqo. 2. Qof aan eex samayn.

xaako *m.dh* Dhacaan adag oo afka ka soo baxa oo ka yimaada oogaada xuubabkeeda jilicsan kolka ay bukoodaan.

xaakoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* Xaako tufid.

xaakood *m.fl eeg* xaakoo.

xaal¹ *m.l* 1. Hanti la siyo qof sharaftisa wax loo dhimay. 2. (*axwaal, m.dh*) Arrin; xajjo. 3. *ld xaalad*. Sida lagu suganyahay; sah.

xaal² *f.mg1 (-aalay, -aashay)* La x.: cid arrin la dhammaysasho.

xaalad *m.db ld xaal¹ (3.)*

xaalad-beeggaal *m.db (-do ..., m.l) (fis.)* Xaalad loo adeegsado qiimaha looga qiyas qaato cabbirrada kul-daynaamikada.

xaaladduu *e.d* Waa x.: adduunyadu waa sida!

xaalayn *m.f.db eeg* xaalee.

xaalee *f.mg2 (-leeyay, -laysay)* Wax ama cid danayn.

xaalid *m.f.db eeg* xaal².

xaalmari *f.g2 (-iyay, -isay)* Cid sharafteeda wax loo dhimay wax siin ama raalligelin.

xaalmarin *m.f.db eeg* xaalmari.

xaalo *m.dh* 1. Xubnaha ragga. 2. Uurkujir.

xaaluf¹ *m.l.kh* Dhulka engegay ama nabaad-guuray oo daaqii ka dhammaaday.

xaaluf² *f.mg1 (-fay, -ftay)* Dhul daaq ka dhammaasho.

xaalufi *f.g2 (-iyay, -isay)* Dhul xaaluf ka dhigid.

xaalufid *m.f.db eeg* xaaluf².

xaalufin *m.f.db eeg* xaalufi.

xaaluq *m.l(-qyo, m.dh)* Orgi caato ah.

xaammil *m.l.kh* Qof dumar ah oo uur leh.

xaammilo *m.db (-ooyin, m.l)* Haweeney uur leh.

xaani *m.dh* Ciid sabbaax ah oo aan boor iyo quruurux midna lahayn. *ld xaano*.

xaano *m.dh ld xaani*.

xaanshi *m.dh ld xaashi*.

xaaq *f.g1 (-qay, -qday)* 1. Meel wasakh ka nadiifin. 2. Nafley baabi'in.

xaqid *m.f.db eeg* xaaq.

xaaqin *m.l(-nno, m.dh)* Mafiq, minfiiq.

xaqsasho *m.f.db eeg* xaaqso.

xaaqso *f.mg3 (-saday, -satay)* Xaako tufid.

xaar *f.g1 (-ray, -rtay)* Wax xaaqid.

xaar¹ *m.l(-rar, m.l)* Saxaro.

xaar² *f.mg1 (-ray, -rtay)* Xaar dhigid.

xaaramayn *m.f.db eeg* xaaraamee. *ld xaaraantimayn*.

xaaramaysan *f.mg4 (-snaa, -snayd)* Wax la xaaraameeyey ahaansho.

xaaramaysnaan *m.f.db* xaaraamaysan. *ld xaaraamaysnaansho*.

xaaramaysnaansho *m.l/db ld xaaraamaysnaan*.

xaaraamee *f.g2 (-meeyay, -maysay)* Wax xaaaran ka dhigid. *ld xaaraantimee*.

xaaraami *m.l.kh* X. ah: nin aan xaaraanta ka dhawrsan.

xaaraan *m.db* Wax aan shareecadu banayn oo xalaal ka dhigin; booli.

xaaraannimo *m.db* Xaaraan ahaansho. *ld xaaraantinnimo*.

xaaraanquute *m.l (-tayaal, m.l/db)* Qof hanti xaaraan ah cuay.

xaaraansan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax la xaaraameeyey ahaansho.

xaaraansanaan *m.f.db eeg* xaaraansan. *ld xaaraansanaansho*.

xaaraansanaansho *m.l/db ld xaaraansanaan*.

xaaraantimayn *m.dh ld xaaraamayn*.

xaaraantimee *f.g2 (-meeyay, -maysay)* *ld xaaramee*.

xaaraantinnimo *m.db ld xaaraannimo*.

xaaraanyahan *m.l* Nin ku xeel dheer xaaraan cunidda.

xajar *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax la xajar ahaansho.

xaarasho *m.f.db eeg* xaaro.

xaari *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Ilmo si uu u saxaroodo majasaarid. 2. Cariish dhiriq marin.

xaarid *m.f.db eeg* xaar².

xaarid *m.f.db eeg* xaar.

xaarin¹ *m.l(-nno/-immo, m.dh)* Weel, fidsan, godan, wareegsan oo badanaa caw ka samaysan oo badarka lagu haadiyo ama lagu kala saaro.

xaarin² *m.f.db eeg* xaari.

xaarnaan *m.f.db eeg* xaaran. *ld xaarnaansho*.

xaarnaansho *m.l/db ld xaarnaan*.

xaaro *f.g3 (-rtay, -ratay)* 1. Meel qashin ka nadiifsasho. 2. Wax meel yaal wada qaadasho.

xaarsii *f.g2 (-iyay, -isay)* *ld xaari*.

xaarsiin *m.dh ld xaarin*.

xaarwalwaal *m.l(-llo, m.dh)* Doorshaan.

xaarxaat *m.l(-ro, m.dh)* Farfar.

xaarxaari *f.g2 (-iyay, -isay)* Canaan kulul cid u jeedin.

xaarxaarin *m.f.db eeg* xaarxaari.

xaarxaaro *m.dh* Canaan foolxun.

xaas¹ *m.l (-sas, m.l)* 1. Oori, afo. 2. (*-sas, m.l*) Carruruu iyo haweeney la qabo. 3. X. ah: wax tabardaran; maato. 4. X. ah: qof carruur badan leh oo hanti yar.

xaas² *f.mg1 (-say, -stay)* Nafley caato noqosho.

xaasaami *f.g2 (-iyay, -isay)* Xoolo tabardaran sabada ku reebid ama xannaanayn.

xaasaamid *m.f.db eeg* xasaan².

xaasaamin *m.f.db eeg* xasaami.

xaasaan¹ *m.l (-ammo, m.db)* Caato; weyd, macluul.

xaasaan² *f.mg1 (-aamay, -aantay; -aami)* Xoolo caatoobid; weydoobid.

xaasaanqabow *m.l.kh* Nafley aan aad caato u ahayn.

xaasha *e.d* 1. Xumo ka fog, ka dheer; taasna daa; maya. 2. Erey la yiraahda kolka wax loo bogo; bagal.

xaashi *m.db (-iyo, m.l)* 1. Waraaq. 2. Dhambaal.

xaasi *f.g2 (-iyay, -isay)* Nafley tabardaran daryeeliid.

xaasid¹ *m.db* Xaas noqosho, yeelasho.

xaasid¹ *m.l.kh (-diin, m.db)* Qof aan jecleyn in ay cid aan isga ahayn wax u kordhaan.

xaasid² *m.f.db eeg xaas²*.

xaqid² *f.g1 (-day, -dday)* *ld xasad²*.

xaasidad *m.db.kh (-do, m.db)* Haweeney xaasid ah.

xaasidnimo *m.db* Xaasid ahaansho.

xaasil *m.l (-llo, m.db)* Wax la kala jaray inta soo harta; baaqi.

xaasin *m.f.db eeg xaasi*.

xaasoobid *m.f.db eeg* xasow.

xaasow *f.mg1 (-oobay, -owday; -oobi)* 1. Nafley caato noqosho. 2. Qof carruur badan yeelasho.

xaawalay *m.db.u* Haween; dumar.

xaawi *f.mg2 (-iyay, -isay)* Qof socod cagajiid ah socosh.

xaawin *m.f.db eeg* xaawi.

xaaxeyyo *m.db (-ooyin, m.l)* (*c.nafl.*) Mid ka mid ah noocyoo badan oo xayawan yar ah sida moolaska, oo leh jidh jilicsan, wax lugo ah aan lahayn, caadi ahaanna qalfoof adag leh. Xaaxeyadu socod ahaan, aad ayey u gaabisaa.

xaaxi *m.l* 1. Mawjadaha badda ka soo butaaca oo xeebta soo gaara halka ay ka noqdaan. 2. Biyo badeed oo ciidda xeebta galgalanaya iyagoo xumbaynaya.

xab adag *m.l (-bab ..., m.l)* Walax xab oo kale ah.

xab¹ *m.l* 1. Dhareer is-haysta oo layiig ah oo xuubabka jilicsan oo oogada ka yimaada, ka soo go'a; balqan. 2. Biyo badan oo xalliban ah oo mandheerta iyo ilmaha dhalanaya la socda. 3. Ukunta biyeeeda cad. 4. Harag jilicsan oo sida sibraarka u samaysan oo biyaha lagu dhaansado.

xab² *m.l (c.nafl.)* Walax qoyan oo jiidma oo laga soo daayo xuubka malaaska. Xabku a) wuxu daafacaa xuubka; b) wuxu sahlaa socodka wixii dul maraya xuubka oo wuxuu

ka dhownraa xoqniinka; c) wuxuuna qaadaa ensaymyada.

xabaal¹ *m.l ld xabaalid*.

xabaal² *m.db (-lo, m.l)* Qabri.

xabaal³ *f.g1 (-aalay, -aashay)* Wax aasid.

xabaalan *f.mg4 (-lnaa, -lnayd)* Wax la xabaalay ahaansho.

xabaalaqode *m.l (-dayal, m.l/dh)* Nin dadka dhinta qabriyada u qoda.

xabaalaquf *m.db* Qarandi; saddexsuulley.

xabaalasho *m.f.db eeg* xabaalo².

xabaalbilaash *m.db* Ilka maahane xabaasha ineeda kale.

xabaalfure *m.l* Dugaagga intooda xabaalaha qodda oo meydka la soo baxa.

xabaalid *m.f.db eeg* xabaal³. *ld xabaal¹, xawaal¹*.

xabaalnaan *m.f.db eeg* xabaalan. *ld xabaalnaansho*.

xabaalnaansho *m.l/dh ld xabaalnaan*.

xabaalnololi *f.g2 (-iyay, -isay)* Cid nool aasid.

xabaalnolin *m.f.db eeg* xabaalnololi.

xabaalo¹ *m.l 1.* Qubuuro. *2. eeg xabaal²*.

xabaalo² *f.g3 (-aashay, -aatalay)* Wax dhulka ku aasashio.

xabad *m.l* Laab; gaaddo; shaf.

xabag *m.db* 1. *(-bko, m.l)* Dhacaan geedaha qaarkood ka yimaada ama laga liso oo kolkii uu neecawda dareemo isqabsada oo adkaada. 2. Hunguriga cad meesha curtu ku taal; cune; dig.

xabagbarshe *m.l (-shayaal, m.l/dh)* *ld xabagbarsho*.

xabagbarshi *m.db ld xabagbarsho*.

xabagbarsho *m.db* Malabka awlalka ku jira mid ka mid ah oo shinnidu si gaar ah u samayso; waa miid sida xabagta dhirta qaarkeed u cad oo aan gows iyo wax kale midna dheehin, oo boqoraddeedu cunto. *ld xabagbarshe, xabagbarshi*.

xabagdhiiq *m.db* Nooc xabagta ka mid ah oo aad u guduud ah.

xabash *m.l (-shyo, m.db)* Addoon; bidde.

xabashi *m.l (xabashi, m.db)* Nin dhalashadiisu amxaaro tahay.

xabawar *m.l.kh* Xoolo cidda laga wada oo meel naq leh la geeyo.

xabawari *f.g2 (-iyay, -isay)* Xoolo iyadoo aan la nasin socod dheer oo aan kalago' lahayn wadid.

xabawarin *m.f.db eeg* xabawari. *ld xabawaris*.

xabawaris *m.l ld xabawarin*.

xabbaar¹ *m.db.u* Qaybinta la qaybiyo xoolo la soo dhacay.

xabbaar² *f.g1 (-ray, -rtay)* Xoolo la soo dhacay qaybin.

xabbaarid *m.f.dh eeg* xabbaar².

xabbad *m.dh* 1. (*-do, m.l*) Saanadda buntukha laga rido middeed; rasaas. 2. Cudur dadka ku dhaca; waraabow. 3. Wax keli ah; mid. 4. (*-do, m.l*) Inii.

xabbadey *m.f.dh eeg* xabbadee.

xabbadee *f.g2 (-deeyay, -daysay)* 1. Cid xabbad ku ridid. 2. Wax hal hal ka dhisid.

xabbadqaad *m.l* 1. Hab loo falkiyo dermooyinka kabahooda casaan ku jiro. 2. Bilawga shax ciyaaridda marka la rabo in la guuro hogta la qaado si loo helo jid. 3. (*-dyo, m.dh*) buntukh hal xabbad kaliya qaada.

xabbaji *f.mg2 (-iyay, -isay)* Naasley dheddig oo dhalaysa xab bururin.

xabbajin *m.f.dh eeg* xabbaji. *ld* **xabbajis**.

xabbajis *m.l ld* **xabbajin**.

xabbis¹ *m.l (-syo, m.dh)* Dadka dembiga gala, meesha lagu xiro oo lagu hayo; xarig. *ld* **xabsi**.

xabbis² *f.g1 (-say, -stay)* Qof xabsi gelin.

xabbisan *f.mg4 (-snaa, -snayd)* Wax xabsi la gelyey ahaansho.

xabbisid *m.f.dh eeg* xabbisan. *ld* **xabbis-naansho**.

xabbisnaansho *m.l/dh ld* **xabbisnaan**.

xabbururi *f.mg2 (-iyay, -isay)* *ld* **xabbaji**.

xabbururin *m.dh ld* **xabbajin, xabbururis**.

xabbururis *m.l ld* **xabbururin**.

xabeeb¹ *m.dh (daaw.)* Codka dadka oo qeex-naantu ka ba'do ama si fiican u soo bixi waaya, dalqada iyo cunaha oo wax gaareen darteed.

xabeeb² *f.mg1 (-bay, -btay)* Cod, xabeeb yeelasho.

xabeebi *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Cid xabeeb u yeelid. 2. Cid xiijin.

xabeebid *m.f.dh eeg* xabeeb².

xabeebin *m.f.dh eeg* xabeebi.

xabeebsad *m.l ld* **xabeebsasho**.

xabeebsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax xabeeb yeeshay ahaansho.

xabeebsanaan *m.f.dh eeg* xabeebsan. *ld* **xabeebsanaansho**.

xabeebsanaansho *m.l/dh ld* **xabeebsanaan**.

xabeebsasho *m.f.dh eeg* xabeebso. *ld* **xabeebsad**.

xabeebso *f.mg3 (-saday, -satay)* Wax xabeeb yeeshay noqosho.

xabeed *m.dh (c.nafl.)* Walax isjiidanayso oo ay ku dhijijiyan unugyada "goblet" xuub xabeedka korkiisa si uu u ilaaliyo una subko,

yo si uu u soo dabo bakteeriyyada, saxarrada boodhka iwm.

xabiib *m.l (-bbo, m.dh)* Qof gacal ah ama saaxiib lillaahi ah.

xabkaysad *m.l ld* **xabkaysasho**.

xabkaysasho *m.f.dh eeg* xabkayso. *ld* **xabkaysad, xabkaysi**.

xabkaysi *m.l ld* **xabkaysasho**.

xabkayo *f.g3 (-stay, -satay)* 1. Xabag gurasho. 2. Meelo kala duwan ka qaraabasho.

xabow *m.l* Geed aan qodax lahayn oo badaha agtooda ka baxa oo geelu jecelyahay.

xabsi *m.l ld* **xabbis¹**.

xabud *m.l* 1. Baruurta bogga korkiisa ka baxda. 2. Laab; xabad.

xabuubane *m.l* Badar aan wasaq lahayn.

xabxbab *m.l* Qare.

xad *f.g1 (-day, -dday)* Hanti qof kale leeyahay si qarsoodi ah u qaadasho.

xaj¹ *m.l (-dad, m.l)* 1. Xudduud; soohdin. 2. *ld* **xaj**.

xaj² *m.l (-dad, m.l) (taar.)* Xarriiqda kala qaybisa laba hanti ma guurto ah ama laba waddan.

xaj³ *f.g1 (-day, dday)* 1. Wax is-hortaagid. 2. Wax dhibid.

xadaafir *m.dh (-ro, m.l)* Dhib; hawkar.

xadaarad *m.dh (-do, m.l)* Heerka horumarka dhaqanka, dhaqaalaha, tegnoolajiyada iwm oo wada jira oo ummadi gaarto. *ld* **xadaarad**.

xadaf¹ *m.l (nax.)* Goyn shaqal ka mid ah erey. Tus. "garab + o -> garbo".

xadaf² *f.g1 (-dfay, -daftay; -dfi)* Xaraf ama erey ka tegid.

xadan *f.mg4 (-dnaa, -dnayd)* Wax dhibban ahaansho.

xadatayn *m.f.dh eeg* xadatee. *ld* **xanantayn, xanatayn**.

xadatee *f.g2 (-teeyay, -taysay)* Cid xadato dareensiin. *ld* **xanantee, xanatee**.

xadato *m.dh* Xiddidda oogada oo kaca ama baraaruga kolka ay dareemaan waxyaalo si debecsan oo jilicsan meelaha qaarkood uga taataabanaya. *ld* **xananto, xanato**.

xad-awooded *m.dh (-dad ..., m.l) (qaan.)* Awood maxkamad shariyeed ama madax sare oo ku gaara go'aan ama fuliya sharci.

xadaysan *f.mg4 (-snaa, -snayd)* Wax xad loo yeelay ahaansho.

xaddaarad *m.dh (-do, m.l)* *ld* **xadaarad**.

xad-dhaaf¹ *m.l* Meeshii laysu asteyay oo la dhaaf; xadka oo laga baxo.

xad-dhaaf² *f.mg1 (-fay, -ftay)* 1. Wax aan la koobi karin noqosho. 2. Wax qiyastoodii dhaafid.

xad-dhaafid *m.f.dh eeg xaddhaaf²*.

xaddi *m.l* Awood; xoog.

xaddi leeb *m.l (-iyo ..., m.l)* Xaddi leh jiho iyo laxaad, waxaana ka mid ah barabaxa, kayaanka keynaan xagleedka, xooggaa iwm xaddi leebka waxa sawir ahaa u taagnaan kara xariiq (leeb) dhererkeedu uu saamiggal ku yahay laxaadka xaddiga, jihadeeduna uu yahay ka leebkaas.

xaddid *f.g1 (-day, -dday)* Xad u yeelid.

xaddidan *f.mg4 (-dnaa, -dnayd)* Wax xad loo yeelay ahaansho.

xaddidhaaf *m.l* Wax qiyastii laga rabay dhaafay.

xaddidhaafsii *f.g2 (-iiyay, -iisay)* Wax qiyastii laga rabay dhaafsiin.

xaddidhafsiin *m.f.dh eeg xaddidhaafsii*.

xaddidid *m.f.dh eeg xaddid*.

xaddiditaanka PH *m.l (xis.)* Logaridamka sal 10 ee rogaalka ribnaanta ayoonnada haydroointa ku jirta milan.

xaddidnaan *m.f.dh eeg xaddidan. ld xaddidnaansho*.

xaddidnaansho *m.lldh ld xaddidnaan*.

xaddi-foolwaa *m.l (-iyo ..., m.dh) (xis.)* Xaddi sida: cuf, dherer, waqt, cufnaan ama tamar oo leh baaxad ama laxaad; hase yeeshaa aan lahayn jiho. Xisaab ahaan xaddiyadan oo kale waxaa la yiraahdaa xaddi foolwaa.

xaddiid *m.dh (-dyo, m.dh)* Curiye ka tirsan curiyayaasha kala guurka oo ku jira macdanno badan, gaar ahaan ogsaydhada (hamatayt iyo magnitayt) iyo kaarbooneytyada; bir.

xaddiis *m.l (axaadiis/-syo, m.dh) (dii.)* Falalkii ama hadalladii Rasuulka (n.k.h.a.) laga guuriyey.

xaddiisqudsi *m.l (-iyo, m.dh) (dii.)* War Rasuulka (n.k.h.a.) loo waxyooday oo aan Quraanka ka mid ahayn.

xaddi-roobaad *m.l (-iyo ..., m.l) (juqr.)* Wadarta inta roob ah ee la dhigay meel waqt lagu siiyay.

xadee *f.g2 (-deeyay, -deysay)* Wax xad u yeelid.

xadeyn *m.f.dh eeg xadee*.

xadeysan *f.mg4 (-snaa, -snayd)* Wax xad loo yeelay.

xadeysaan *m.f.dh eeg xadeysan. ld xadeysnaansho*.

xadeysnaansho *m.lldh ld xadeysnaan*.

xadfan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Ku x.: wax la xad-fay ahaansho.

xadfanaan *m.f.dh eeg xadfan. ld xadfanaansho*.

xadfanaansho *m.lldh ld xadfanaan*.

xadfid *m.f.dh eeg xadaf²*.

xadgudbid *m.f.dh eeg xadgudub². ld xadgudub¹*.

xadgudub¹ *m.l ld xadgudbid*.

xadgudub² *f.g1 (-dbay, -dubtay; -dbi)* Ku x.: cid wax aan ku habboonayn ku samayn.

xadid *m.f.dh eeg xad*.

xadid *m.f.dh eeg xad³*.

xadiidin *m.dh (-imo, m.l)* Meel digdigo ah oo aan geed lagu arag.

xadnaan *m.f.dh eeg xadan. ld xadnaansho*.

xadnaansho *m.lldh ld xadnaan*.

xadrayn *m.f.dh eeg xadree*.

xadree *f.mg2 (-reeyay, -raysay) (dii.)* Xadro ka qaybelid.

xadro *m.dh (-ooyin, m.l) (dii.)* Digr.

xafaarad *m.dh (-do, m.l)* 1. Aalad dhulka dillaacisa ama ciidda bixisa. 2. Markab weyn oo badda qoda.

xafaare *m.l* Diipta iyo tabardarrada bugtadu reebto oo baanta u baahan.

xafash *m.l ld cafash*.

xafid *f.g1 (-day, -dday)* 1. Wax dayac ka ilaalim. 2. Cashar, Quraan iwm kor ka baraoh.

xafidan *f.mg4 (-dnaa, -dnayd)* Wax la xafiday ahaansho.

xafidid *m.f.dh eeg xafid*.

xafidnaan *m.f.dh eeg xafidan. ld xafidnaansho*.

xafidnaansho *m.lldh ld xafidnaan*.

xafiltamid *m.f.dh eeg xafiltan². ld xafiltan¹, xifaalootan, xifaaltamid, xifaaltan¹*

xafiltan¹ *m.l ld xafiltamid*.

xafiltan² *f.mg1 (-amay, -antay; -ami)* Laba qof xifaalootamid ama is xifaalayn. *ld xifaaltan²*.

xafiis *m.l (-syo, m.dh)* Qol ama ka badan oo lagu maamulo hawlo guud ama gaar.

xaflad *m.dh (-do, m.l)* 1. Isu-imaadka dad badani meel isugu yimaado iyagoo xusaya munaasabad muhiim ah. 2. Fantasiyaha loo sameeyo aroos iwm.

xag¹ *m.l* Dhan; jaho; dhinac; gees.

xag² *m.dh* Candhada xoolaha horaad iyo danbeed isku dhinac ah.

xag³ *f.g1 (-gay, -gtay)* Ciddiyaha, ilkaha iwm cid wax ku yeelid (xagasho). *ld xago*.

xagaa¹ *m.l (-aayo, m.dh)* 1. Afarta nur oo sanada midkood; wuxuu u dhheeeyaa guga iyo dayrta; xilliga xagaayadu da'do. *ld xagay*.

xagaa² *m.l (-aayo, m.db) (c.fal.)* Loolka dhexe, waa xilliga ku xiga guga, xiddigis ahaanna waxa loo tiixgeliyaan inuu ku beegan yahay kubbad badhiya min hornaqa xagaaga (21 juun) ilaa caano maallada isle eg ee dayrtta (21 sebtember).

xagaabbax *m.l ld kulayle.*

xagaaf¹ *m.l (-fyo, m.db)* Dhul ciid guduud jilicsan leh oo ariga saac u lahayn.

xagaaf² *m.db (-fo, m.l)* Kabo harag ka samaysan oo duug ah.

xagaaf³ *f.g1 (-fay, -ftay)* Wax siman ka dhigid (dhul).

xagaafayn *m.f.db eeg xagaafee.*

xagaafe *m.l (-fayaal, m.l/db)* Degaxaar.

xagaafee *f.g2 (-feeyay, -feysay)* Neef xagaaf shilin, ragaad kaga gurid.

xagaafi *f.mg2 (-iyay, -isay)* Si cagajiid ah u socosho.

xagaafid *m.f.db eeg xagaaf³.*

xagaafin *m.f.db eeg xagaafi. ld xagaafis.*

xagaafis *m.l ld xagaafin.*

xagaafu *m.db (-ooyin, m.l)* Bir xalleefsan, godan oo xoolaha shilinta, ragaadka iwm looga guro.

xagaal *m.l (-llo, m.db)* 1. Guggub. 2. Fandhaal dheri x. looga hoolo.

xagaali *f.g2 (-iyay, -isay)* Dheri xagaal ka hoolid.

xagaalin *m.f.db eeg xagaali. ld xagaalis.*

xagaalis *m.l ld xagaalin.*

xagaalsasho *m.f.db eeg xagaalso.*

xagaalso *f.g3 (-saday, -satay)* Dheri xagaal ka hoolasho.

xagaay *m.l ld xagaa.*

xagaayo *m.db (-ooyin, m.l)* 1. Roob ka da'a xeebaha gobollada koofureed. 2. Xilliga roobkaasi da'o.

xagafsasho *m.f.db eeg xagaafso.*

xagafso *f.mg3 (-saday, -satay)* Tallaboo xooggan ku socosho (qof).

xagaggaro *m.db* Nooc cawska ka mid ah. *ld xaqaggaro.*

xagaggeli *f.mg2 (-iyay, -isay)* U x.: labo qof oo isku dhinac ah, keli ula legdamid; midba xag u deyn.

xagagelin *m.f.db eeg xagaggeli.*

xagal daacsan *m.db (-llo ..., m.db)* (xis.) Xagasha cabbirkeedu ka weynyahay 180° kana yaryahay 360°.

xagal fiiqan *m.db (-llo ..., m.db)* (xis.) Xagasha cabbirkeedu ka weynyahay 0° kana yaryahay xagal qumman (90° ama P/2 gacansin).

xagal furan *m.db (-llo ..., m.db)* (xis.) Xagasha cabbirkeedu ka weynyahay xagal qumman (90°), kana yaryahay xagal toosan (180°).

xagal janjeedh *m.db (-llo ..., m.db)* (xis.) Xagasha cabbirkeedu aan ahayn xagal qumman iyo dhufsane qumman midna.

xagal masaafo-cabbire *m.l (-rayaal, m.l/db)* (xis.) Aalad lagu qiyaso masaafo xagleedda laba shay.

xagal qumman *m.db (-llo ..., m.db)* (xis.) Xagasha cabbirkeedu dhanyahay 90° ama P/2 gacasin.

xagal toosan *m.db (-llo ..., m.db)* (xis.) Xagasha cabbirkeedu le'egyahay 180° ama laba xaglood oo qumman.

xagal¹ *m.db (-glo, m.l-llo, m.db)* 1. Lowga laabatadiisa dibadda u jeedda oo kolka la fariisto ama lugta la laabo, isku laabanta. 2. Labo xarriiqood oo toostoonas oo meel isugu yimaada iyo qaabka ay u yeelaan korka ama meesha u dhexaysa.

xagal² *m.db (-glo, m.l-llo, m.db)* (xis.) Saxon ka samayma ratibaadda laba xarriiqood (dhinacyo ama gacmo) oo ku kulma bar lagu magacaabo geeska xagasha. Halbeegga waa darajo ama gacansin.

xagal-adke *m.l (-kayaal, m.l/db)* (xis.) Ratibidda saddex addimaale ka sammaysma dhammaan xarriiqyo bar ka soo unkama halka bar wadaag ah isla markaana dhex mara xood sallax oo oodan.

xagaldaac¹ *m.l ld xagaldaacid.*

xagaldaac² *f.mg1 (-cay, -cday)* Baari ama culays ka batay darti, lugtu la laabmid, la daacid, la kufid. *ld xagalkaddaac.*

xagaldaacid *m.f.db eeg xagaldaac².* *ld xagaldaac¹, xagaldaaco, xagalkaddaacid.*

xagaldaaco *m.db ld xagaldaacid.*

xagalkaddaac *f.mg1 (-cay, -cady)* *ld xagaldaac².*

xagalkaddaacid *m.db ld xagaldaacid.*

xagalo *m.db (-ooyin, m.l)* 1. Xubin soo baxsan oo wareegsan oo shafka geela ku taal, oo kolka uu fadhiyo dhulka qabata. 2. Xubintaas hilibkeeda aan jiirka iyo baruurta midna ahayn.

xagan¹ *f.mg1 (-gmay, -gantay)* Wax la xagtay noqosho.

xagan² *f.mg4 (-gnaa, -gnayd)* Wax la xagtay ahaansho.

xagar *m.l* Geed leh dhiin badan.

xagasho *m.f.db eeg xago.*

xagatin *m.db (-imo, m.l)* Ciddi xoog wax loogu jiiday ama wax kale oo la mid ah, raadka ama nabarka ay reebaan.

- xagato** *m.db.u* Dhirxagato.
- xagaysasho** *m.f.db eeg* xagayso. *ld* **xagaysi**.
- xagaysi** *m.l ld* **xagaysasho**.
- xagayo** *f.g3* (-stay, -satay) Xag ka maalid (xoolo irmaan).
- xagge** *s.* Meel fog ku sugar; xaggeya. Tus. "Waxaa laga helaa jidka xagge".
- xaggee** *e.we* Docdee? Halkee? Meelma?
- xagid** *m.f.db eeg* xag³.
- xagjir** *m.l.kh* (-rro, *m.db*) 1. Neef irmaan oo aan gayax (sidig) ahayn (geel ama lo'). 2. X. ah: fallaar keligeed la gano oo aan laake ahayn. 3. X. ah: qof aan dhexdhexaad ahayn.
- xaglagooye** *m.l* (-yayaal, *m.l/db*) (*xis.*) Isku xirid geeso iska horjeeda. Tusaale ahaan, xaglagooyah labajibbaarane waxa uu labagibbaranuhu u qaybiyya laba saddexagal oo qumman. Marka laga hadlayo shaxan adke ah badanaaba salxaale, sallax xaglagooye waa kan dhexmara laba geftin oo aan deris ahayn.
- xagli** *f.mg2* (-iyay, -isay) U x.: shay xaggiisa u janjeerid; u iilasho; u eexasho.
- xaglin** *m.f.db eeg* xagli.
- xaglis¹** *m.l ld* **xaglisid**.
- xaglis²** *f.g1* (-say, -stay) Xag ka maalid, siiba dhanka bidix (xoolo).
- xaglisid** *m.f.db eeg* xaglis². *ld* **xaglis¹**.
- xaglo-isquummiye** *m.l* (-yayaal, *m.l/db*) (*xis.*) Lammaane xaglo ah oo wadartoodu tahay xagal qumman ama P/2 gacansin.
- xaglo-istoosiya** *m.l* (-yayaal, *m.l/db*) (*xis.*) Lammaane xaglo ah oo wadartoodu tahay xarriq toosan (180° ama P gacansin).
- xaglo-talantaali** *m.l* (-llo ..., *m.db*) (*xis.*) Lammaane xaglo isle'eg oo ay sammeeyaan laba xarriiqood oo barbarro ah iyo xarriq kale oo goysa labadooda oo lagu magacaabo gudbane.
- xagmaal** *f.g1* (-aalay, -aashay) Xag ka maalid, siiba dhanka bidix (xoolo).
- xagmaalid** *m.f.db eeg* xagmaal.
- xagmar** *f.g1* (-ray, -rtay) 1. Xagmaalid. 2. Qayb candhada xoolaha mayrax ku marid.
- xagmarid** *m.f.db eeg* xagmar.
- xagmid** *m.f.db eeg* xagan¹.
- xagnaan** *m.f.db eeg* xagan². *ld* **xagnaansho**.
- xagnaansho** *m.l/db ld* **xagnaan**.
- xago** *f.g3* (-gtag, -gatay) 1. Ilkaha ama ciddiyaha wax nabar yar ku gaarsiin. 2. Wax yar oo meel ku dheggan ilkaha ama ciddiyaha kaga fuqsasho.
- xagurrin** *m.l* Geel intisa rimi karta ay hal xilli wada rintay oo aan midi ka baaqsan.
- xagxag¹** *m.l* 1. Nabarro yaryar oo aan qotodheereyn oo ku yaal wax dushooda sare.
2. Cunto la kariyay inta weelka dhinacyadiisa ku dhegta.
- xagxag²** *f.g1* (-gay, -gtay) Nabarro yaryar oo aan qoto dheereyn wax dushooda sare gaarsiin.
- xagxagasho** *m.f.db eeg* xagxago.
- xagxagid** *m.f.db eeg* xagxag².
- xagxago** *f.mg3* (-gtay, -gatay) 1. Wax yar oo meel ku dheggan ilkaha uga goosasho. 2. Cid haruufid.
- xaj** *m.l* (*dii*) Shanta tiir oo diinta Islaamku ku taagantahay mid ka mid ah oo waajib kaga dhigaya qofka inta uu noolyahay in uu hal mar tago Maka mowsinka xajka. *ld* **xadj¹**.
- xaji¹** *f.mg1* (-iyay, -iday, -iyi) Xaj gudasho.
- xaji²** *f.g2* (-iyay, -isay) Wax xoog u qabasho.
- xajiimee** *f.g2* (-meeyay, -meysay) Cid wax ay ku xajiimooto marin ama taabsiin.
- xajiimeyn** *m.f.db eeg* xajiimee.
- xajiimeysan** *f.mg4* (-snaa, -snayd) Wax xajiin la mariyey ahaansho.
- xajiimeysnaan** *m.f.db eeg* xajiimeysan. *ld* **xajii-meysnaansho**.
- xajiimeysnaansho** *m.l/db ld* **xajiimeysnaan**.
- xajiimoo** *m.dh ld* **xajiin²**.
- xajiimoo** *f.mg3* (-ooday, -ootay) Xajiin dareemid.
- xajiimood** *m.f.l eeg* xajiimoo.
- xajiin¹** *m.l* Geed yar oo leh caleemo xaadi ku rogantahay iyo dhacaan cuncun deran ku reeba wixii uu taabto.
- xajiin²** *m.dh* Cuncun haraggu dareemo oo oogadu aad u kahato oo waxyalo kala gaar ah laga qaado (sida: dhirta qaarkeed, habaaska, cunnada, iwm); cadanyo; caaro. *ld* **xajiimo**.
- xajiinbadeed** *m.db* (-do/-dyo, *m.l*) Bahal badda ku nool; qasaanqas.
- xajiinmadow** *m.db* Geed-xajiin xooluhu daaqaan.
- xajiintir** *m.l* Maro ama jawaan jilicsan oo marka awrta la rarayo kebdaha laga xijiyo.
- xajin** *m.f.db eeg* xaji².
- xajiyid** *m.f.db eeg* xaji¹.
- xajmi** *m.db* (-yo, *m.db*) Derbi iwm inta qiradiisu le'eg tahay; jurmi.
- xakaamad** *m.dh ld* **xukun¹** (3).
- xakaamad** *m.l* Dhibaato; kadeed.
- xakaar¹** *f.mg1* (-ray, -rtay) Shiddo la kulmid.
- xakaar²** *f.g1* (-ray, -rtay) Shiddo la kulmid.
- xakaarid** *m.f.db eeg* xakaar².
- xakab** *m.l* 1. Qoryo ceelka afka laga saaro; makaab. 2. Sallaanka meelihiisa cagta la saaro.
- xakamayn** *m.f.db eeg* xakamee.

xakamaysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Wax la xakameeyah ahaansho.	xallaafato <i>m.dh</i> Qalab bir ah oo af galoolan iyo daab qori ah leh oo marka geedaha la qorayo xanafta looga bi'yo; xalleefato.
xakamaysnaan <i>m.f.db</i> eeg xakamaysan. <i>ld xakamaysnaansho.</i>	xallad <i>m.dh</i> Qurxinta iyo nuxur u yeelidda hadalka, gaar ahaan qaybaha suugaanta.
xakamaysnaansho <i>m.ll/dh ld xakamaysnaan.</i>	xalladee <i>f.mg2 (-deeyay, -deysay)</i> Hadal dux iyo xiiso u yeelid.
xakame l (-mayaal, <i>m.ll/dh</i>) Bir iyo suuman isku xiran oo faraska afka iyo madaxa loo gelioo oo lagu qabto laguna duwduwo.	xalladeyn <i>m.f.db</i> eeg xalladee.
xakamee <i>f.g2 (-meeyay, -maysay)</i> Xakame gelin (faras).	xalleef <i>m.l.kh</i> X. ah: wax aan qiro lahayn oo dhuuban.
xakumid <i>m.dh ld xukumid.</i>	xalleefato <i>m.dh (-ooyin, m.)</i> Qalab ka kooban ul iyo bir godan oo labada dhanba af ku leh oo weelasha qoriga ah gudaha looga qoro.
xakun <i>f.g/mg1 (-umay, -untay; -umi)</i> <i>ld xukun².</i>	xalleefi <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> Xalleef ka dhigid (wax).
xal <i>m.l</i> Maaro; mushkilo ama mas'alo maaro u helid.	xalleefin <i>m.f.db</i> eeg xalleefi.
xal¹ <i>m.l</i> Biyo yar oo wax lagu dhaqay.	xalleefsan <i>f.mg4 (-naa, -nayd)</i> Wax xalleef laga dhigay ahaansho.
xal² <i>f.g1 (-alay, -ashay)</i> Biyo yar weel ku mayrid.	xalleefsanaan <i>m.f.db</i> eeg xalleefsan. <i>ld xalleef-sanaansho.</i>
xalaal <i>m.dh</i> Wax shareecadu bannaysay oo lagu dhaqmi karo.	xalleefsanaansho <i>m.ll/dh ld xalleefsanaan.</i>
xalaalayn <i>m.f.db</i> eeg xalaalee. <i>ld xalaalays.</i>	xalli¹ <i>m.l (-iyo, m.dh)</i> Maaro.
xalaalays <i>m.l ld xalaalayn.</i>	xalli² <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> Mushkilo ama mas'alo xal u helid.
xalaalaysad <i>m.l ld xalaalaysasho.</i>	xalli³ <i>f.mg2 (-iyay, -isay)</i> Nafley ama dad si saf ballaaran ah u socosho.
xalaalaysasho <i>m.f.db</i> eeg xalaalayso. <i>ld xalalaysad.</i>	xalliiban <i>m.l.kh</i> 1. Caano ama wax la mid ah oo miir ah, aan wax kale dheehin ama tar-raxin, nadifnimadii ka badatay. 2. Wax sida dhalada qaarkeed, araggoo gudbo ama iftiinku soo dhaafo.
xalaalayso <i>f.g3 (-stay, -satay)</i> 1. Wax aan xalaal ahayn xalaal ka dhigasho. 2. Hanti dad kale leeyayah issaasiin.	xallin¹ <i>m.f.db</i> eeg xalli ¹ .
xalaalee <i>f.g2 (-leeyay, -laysay)</i> Wax xalaal ka dhigid.	xallin² <i>m.f.db</i> eeg xalli ² . <i>ld xallis.</i>
xalaalquute <i>m.l (-tayaal, m.ll/dh)</i> 1. Nin hanti xalaal ah ku nool. 2. Nin dhawrsan.	xallis <i>m.l ld xallin².</i>
xalaawi <i>m.dh.u</i> Macmacaan.	xallisan¹ <i>f.mg1 (-smay, -santay; -smi)</i> Wax la xalliyey noqosho.
xaladhaley <i>m.l.kh</i> X. ah: qof dembi, eed iwm ka barii ah. <i>ld xalaydhaley.</i>	xallisan² <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Wax la xalliyey ahaansho.
xalan <i>f.mg4 (-lnaa, -lnayd)</i> Wax la xalay ahaansho.	xallismid <i>m.f.db</i> eeg xallisan ¹ .
xalay <i>m.dh</i> Habeennadii la soo dhaafay, kan ugu dambeeyay. <i>ld xalayto.</i>	xallisnaan <i>m.f.db</i> eeg xallisan ² . <i>ld xallisnaansho.</i>
xalaydhaley <i>m.dh ld xaladhaley.</i>	xallisnaansho <i>m.ll/dh ld xallisnaan.</i>
xalayto <i>m.dh ld xalay.</i>	xalnaan <i>m.f.dh</i> eeg xalan. <i>ld xalnaansho.</i>
xalfoo <i>m.l (-fyo, m.dh)</i> 1. Dhuun weyn oo salka baruur ku leh oo wadnaha ka dillaacdha. 2. Wax kastoo gudo leh oo aan adkayn, ama korka ka adag iyagoo hoos iyo gudaha ka mootaan.	xalnaansho <i>m.ll/dh ld xalnaan.</i>
xalid <i>m.f.db</i> eeg xal ² .	xalus <i>m.l</i> Laab weyn oo baruur duuban ah oo dadka shilis, siiba dumarku, xuddunta hoosteeda ku yeeshaan. <i>ld xulus.</i>
xaliib <i>m.l</i> Cudur ku dhaca labada arooriye ee dhiigga qaada oo carrabka hoostiisa ah.	xaluul <i>m.dh ld xuluul.</i>
xaliiban <i>m.l</i> Caano dhay ah oo xoortii ka dhacday.	xaluulad <i>m.l ld xuluulasho.</i>
xaliilad <i>m.dh</i> Magac la siiyo gabayaa ku xeeldheer curinta maansada.	xaluulasho <i>m.dh ld xuluulasho.</i>
	xaluulo <i>f.g/mg3 (-uushay, -uulatay)</i> <i>ld xuluulo.</i>
	xalwad <i>m.dh</i> Cunto macaan oo laga sameeyo sankor, subag, warango, bur iwm oo la cuno.
	xalwo <i>m.dh ld xalwad.</i>

xalxal¹ <i>m.l</i> Barbarar jilicsan oo oogadu yeelato, inta haragga hoostiisa biyo iyo dhacaan ku soo joogsadaan.	xambaarid <i>m.f.dh eeg</i> xambaar ² . <i>ld</i> xambaar¹ .
xalxal² <i>f.mg1 (-alay, -ashay)</i> Nabar caalliray barar iyo biyo yeelasho.	xambaarnaan <i>m.f.dh eeg</i> xambaaran. <i>ld</i> xambaarnaansho, xambaarsanaan , xambaarsanaansho .
xalxali <i>f.g2 (-nay, -ntay)</i> Wax xalxalay ka dhigid (nabar).	xambaarnaansho <i>m.ll/dh ld</i> xambaarnaan .
xalxalid <i>m.f.dh eeg</i> xalxal ² .	xambaaro <i>1 m.dh</i> Dhabar wax ku qaadir, dhabarka wax lagu qaado.
xalxalin <i>m.f.dh eeg</i> xalxali.	xambaaro <i>2 f.g3 (-rtay, -ratay)</i> 1. Wax dhabarka ku qaadasho. 2. Gabar la guursanayo xoog kula bixid. <i>ld</i> xambaarro .
xamaal¹ <i>m.l ld</i> xammaali .	xambaarsad <i>m.l ld</i> xambaarsasho .
xamaal² <i>f.g/mg1 (-aalay, -aashay)</i> <i>ld</i> xammaal¹ .	xambaarsan <i>f.mg4 (-naa, -nayd)</i> <i>ld</i> xambaaran .
xamaali <i>m.l ld</i> xammaali .	xambaarsanaan <i>m.dh ld</i> xambaarnaan .
xamaalid <i>m.dh ld</i> xammaalid .	xambaarsanaansho <i>m.ll/dh ld</i> xambaarnaan .
xamaalinnimo <i>m.dh ld</i> xammaalinnimo .	xambaarso <i>f.g3 (-saday, -satay)</i> Wax dhabarka ku qaadasho. <i>ld</i> xambaaro .
xamaamo <i>m.dh ld</i> xamaan .	xambali <i>m.l.kh</i> 1. Nin rumaysan ama raacsan mad-habta Xambali. 2. Afarta mad-hab ee diinta islaamku u qaybsan tahay middood.
xamaan <i>m.dh</i> Alaab aan qiimo badan lahayn oo guryaha looga dhaqmo. <i>ld</i> xamaamo .	xambus <i>m.l.u</i> Jajab qoryo ama saalo.
xamaar <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> Ciid dhexdeeda wax ka raadin.	xamdi¹ <i>m.l</i> Mahad; shugri; xamdinnaq.
xamaarad <i>m.l ld</i> xamaarasho .	xamdi² <i>f.mg1 (-iyay, -iday; -iyi)</i> Ku x.: Eebbe u mahad naqid; shukrin.
xamaarasho <i>m.f.dh eeg</i> xamaaro. <i>ld</i> xamaarad .	xamdiinnaq¹ <i>m.l eeg</i> xamdi ¹ .
xamaarato <i>m.dh.u</i> Nafleyda inteeda xamaarasho ku socota: waxay leeyihiin lugo gaagaaban oo gummudyo la moodo (diin, yaaxas, kd.).	xamdiinnaq² <i>f.g1 (-qay, -qday)</i> <i>eeg</i> xamdi ² .
xamaarid <i>m.f.dh eeg</i> xamaar.	xamdiinnaqid <i>m.f.dh eeg</i> xamdinnaq ² .
xamaaro <i>f.g3 (-rtay, -ratay)</i> Ayadoo la dhabbacanyahay bog ku socosho.	xamdiyyid <i>m.f.dh eeg</i> xamdi ² .
xamaasad <i>m.dh</i> 1. Dareen xooggan oo nafsaani ah oo ka dhasha dhacdo beerqaad leh oo qofku muujiyo farxad, jidbo, yaab iwm. 2. Ficil.	xameyti <i>m.dh ld</i> xammeeti .
xamakow <i>m.l</i> Geed aan dhulka ka kicin oo leh laamo buurbuuran oo wada hilib iyo biyo ah oo dusha kurtummo yaryar oo badan ku leh.	xameyti-mareen <i>m.l (-nno, m.dh) (c.nafli)</i> Dhuumaha xameytida ka soo qaada beerka.
xamar¹ <i>m.l.kh</i> X. ah: midab guduudan.	xamiiq <i>m.dh</i> Candhuuf
xamar² <i>m.dh</i> Raqay.	xamiiqreeb <i>m.l</i> In yar oo biyo ah.
xamash <i>m.l</i> Deegaan aad u baxday oo aan la daaqin.	xamiiqreebid <i>m.dh</i> Kabbasho.
xamasho <i>m.f.dh eeg</i> xamo.	xamii <i>m.l</i> Qashinka badda ama webigu dibadda u soo saaraan.
xambaar¹ <i>m.l</i> La bixidda gabar la guursanayo xoog lagula baxo. <i>ld</i> xambaarid .	xamil <i>m.l (-llo, m.dh)</i> 1. Haragga indhaha ku rogan oo dhawra. 2. Rar; qaad. 3. Daah sumalka caloosha lagaga xiro, si uusan idaha u saaran. 4. <i>ld</i> xaml .
xambaar² <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> 1. Wax dhabarka ku qaadir. 2. Ku x.: cid xumaan dhaxalsiin. 3. Gabar guur laga rabo xoog kula bixid.	xamli <i>m.l</i> Rar; qaad. <i>ld</i> xamil .
xambaarad <i>m.l ld</i> xambaarsasho .	xammaag <i>f.mg1 (-gay, -gtay)</i> Xoolo, wax dhammaaday ahaansho.
xambaargudub <i>m.l</i> Tabaha legdanka nooc ka mid ah oo labada qof oo legdamaya midkood kan kale kor u qaado oo dhulka ku dhufto.	xammaagid <i>m.f.dh eeg</i> xammaag.
xambaaran <i>f.mg4 (-rnaa, -rnayd)</i> Wax la xambaaray ahaansho. <i>ld</i> xambaarsan .	xammaal¹ <i>m.l ld</i> xammaali .
xambaarasho <i>m.f.dh eeg</i> xambaaro. <i>ld</i> xambaarsasho .	xammaal² <i>f.g/mg1 (-aalay, -aashay)</i> Dusha wax ku qaadir.
	xammaali <i>m.l</i> Qof ay shaqadiisu tahay in uu dusha wax ku qaado. <i>ld</i> xamaal¹ , xamaali , xammaal¹ .
	xammaalid <i>m.f.dh eeg</i> xammaal ² . <i>ld</i> xamaalid .
	xammaalinnimo <i>m.dh</i> Xammaali ahaansho. <i>ld</i> xamaalinnimo .
	xammayn <i>m.f.dh eeg</i> xammee.

xammaysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> 1. Wax aad u ordaaya ahaansho. 2. Wax aad u raran ahaansho (gaadiid).	xanaaji <i>f.mg2 (-iyay, -isay)</i> Ka x.: qof in uu xanaaqo badid.
xammaysnaan <i>m.f.dh eeg xammaysan. ld xammaysnaansho.</i>	xanaajin <i>m.f.db eeg xanaaji.</i>
xammaysnaansho <i>m.l/dh ld xammaysnaan.</i>	xanaakad <i>m.dh ld xanaakadayn.</i>
xammee <i>f.g2 (-meeyay, -maysay)</i> 1. Xoolo rar saarid. 2. Baabuur iwm kicin si uu u kululaado.	xanaakadayn <i>m.f.db eeg xanaakadee. ld xanaakad.</i>
xammeeti <i>m.dh (c.naf.)</i> Dareere alkaliin oo midabkiisu huruudcagaaryahay, dhadhan qadhaadhna leh oo uu soo saaro beerku, laguna kaydiyo beerkutaasha. Waxay caawi-saa dheefshiidka iyo nuugista duxda taas oo burburisa siina yaryaraysa. Xammeetidu waxa kale oo ay nashaadisaa isku soo ururka muruqyada dheefmarenka oo loo yaqaan ubaxin. <i>ld xameyti.</i>	xanaakadee <i>fg2 (-deeyay, -daysay)</i> Cid xanaakad u jeedin.
xammis <i>fg1 (-say, -stay)</i> Bun saloolid ama dubid.	xanaanada <i>xoolaha m.l</i> Barashada cilmiga xannaanaynta xoolaha.
xammisan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Bun wax la xammisey ahaansho.	xanaaq¹ <i>m.l</i> Caro; dhirif; dhiidhi.
xammisid <i>m.f.dh eeg xammis.</i>	xanaaq² <i>f.mg1 (-qay, -qday)</i> Caro muujin (qof); carood; dhiriifid.
xammisnaan <i>m.f.dh eeg xammisan. ld xammisnaansho.</i>	xanaaqid <i>m.f.db eeg xanaaq².</i>
xammisnaansho <i>m.l/dh ld xammisnaan.</i>	xanaaqsan <i>f.mg4 (-naa, -nayd)</i> Wax caro hayso ahaansho.
xammur <i>m.l ld xamur.</i>	xanaaqqsanaan <i>m.f.dh eeg xanaaqsan. ld xanaaqqsanaansho.</i>
xammuul <i>m.l (-llo, m.dh)</i> Rar; qaad. <i>ld xamuul.</i>	xanaaqqsanaansho <i>m.l/dh ld xanaqqsanaan.</i>
xammuurad <i>m.dh</i> Ciid cas oo dharka cad lagu guduudiyo; sabakh.	xanaf <i>m.dh</i> Taag taag yaryar oo soofe iwm ay leeyihii oo dhaawaca wixii lagu xoqo; dardar; xajjin.
xammuuradyn <i>m.f.dh eeg xammuuradee.</i>	xanafi <i>m.l.kh</i> Qof raacsan mad-habta Imaam Abu Xaniifa.
xammuuradaysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Wax xammuurad la geliyey ahaansho (dhar).	xanafiya <i>m.dh</i> Mad-hab ka mid ah afarta mad-habood oo waaweyn oo Islaamka, waxaana asaasay Imaam Abu Xaniifa.
xammuuradaysnaan <i>m.f.dh eeg xammuuradaysan. ld xammuuradaysnaansho.</i>	xanan <i>m.l.u</i> Geed-yaryar ama ood qodax leh.
xammuuradaysnaansho <i>m.l/dh ld xammuuradaysnaan.</i>	xanantayn <i>m.dh ld xadatayn.</i>
xammuuradree <i>f.g2 (-deeyay, -daysay)</i> Dhar xammuurad gelin.	xanantee <i>f.g2 (-teeyay, -taysay)</i> <i>ld xadatee.</i>
xamo <i>f.g3 (-antay, -amatay)</i> Qof maqan xumo ka sheegid.	xananto <i>m.dh ld xadato.</i>
xamur <i>m.l</i> 1. Geed gobka u eg kase gaaban oo miro laf adag oo la cuno leh. 2. Badar la dubay midkiisa buc-buca.	xanatayn <i>m.dh ld xadatayn.</i>
xamuul <i>m.l ld xamuul.</i>	xanatee <i>f.g2 (-teeyay, -taysay)</i> <i>ld xadatee.</i>
xamxam <i>m.dh ld hamham.</i>	xanato <i>m.dh ld xadato.</i>
xamxamaa <i>m.l</i> Geed-quwaax xabagiisa la cuno.	xandal <i>m.l.u (-llo, m.dh)</i> Miro qare oo la dubay.
xamxamlee <i>f.mg2 (-leeyay, -leysay)</i> <i>ld hamhamlee.</i>	xandho <i>m.dh</i> Maal; hanti.
xamxamleyn <i>m.dh ld hamhamleyn.</i>	xandulle <i>m.l ld xangulle.</i>
xan <i>m.l/dh</i> Xumo ka sheegidda qof maqan (xumo laga sheego).	xanfaf¹ <i>m.l</i> Nabarka ama dhaawaca cusub (siiba kan birtu goosay) xanuunka halaca leh oo laga dareemo.
	xanfaf² <i>f.mg1 (-fay, -ftay)</i> Dhaawac jirka meel ka mid ah gaaray awgiis xanuun dareemid.
	xanfafid <i>m.f.dh eeg xanfaf².</i>
	xanfal <i>m.dh (-llo, m.dh)</i> <i>ld xanfaley.</i>
	xanfaley <i>m.dh</i> Sun ka dhalata biyaha ceelasha oo xoolaha aad u laysa. <i>ld xanfal.</i>
	xanfaloobid <i>m.f.dh eeg xanfallow.</i>
	xanfallow <i>f.mg1 (-oobay, -owday; -oobi)</i> Wax xanfaley laysay noqosho.
	xanfar <i>m.l</i> Dabayl bus wadata.
	xanful <i>m.l (-llo, m.dh)</i> Badar la dubay oo bucday.
	xangaruufad <i>m.l ld xangaruufasho.</i>

- xangaruufasho** *m.f.dh* xangaruufo². *ld* **xangaruufad**.
- xangaruufo¹** *m.dh* Ciddiyaha oo wax lagu nabro, lagu xagto; xagatin.
- xangaruufo² f.g¹** (-ftay, -fatay) Ciddiyaha wax ku xagasho.
- xangeeyo** *m.dh* Geed yar oo laamo dhuudhuuban oo caano iyo xanjo wanaagsan leh.
- xangulle¹** *m.l* Cad maskax yaryarta ka mid ah oo birtawaha lagu masaxo marka canjeerada lagu dubaayo. *ld* **xandulle, xangullo**.
- xangulle²** *m.l (c.naf.l.)* Qayb ka mid ah sooh maskaxeedka oo ku dhex jira togga xiriirka lafdhabarka oo ka kooban unug maskaxeedyo iyo dareenwadayaal xiriiriya massa-da iyo jirkha inta kale, wuxu ka sameysanyahay lakab sooh cas oo ku wareegsanyahay lakab sooh cad.
- xangullo** *m.dh ld* **xangulle¹**.
- xaniid** *m.l* 1. Tabadiin hilibkeeda si gaar ah tinnhaar loogu dubay oo la qallajiyey. 2. Hilib kasta oo tinnhaar lagu dubo oo la qallajiyey.
- xaniin** *m.dh* Badar shiidian oo budada laga saaray.
- xanjaad** *m.l (-dyo, m.dh)* 1. Xayrtta riciraha lafdhabarta, sida xanjada ugu dhegsan. 2. Ladfhabar xiriir, arxaan.
- xanjaf** *m.dh* Laan yar oo jilicsan oo carruurta lagu tumo markii ay edebdarro sameeyaan.
- xanjafee f.g²** (-feeyay, -feysay) Ilmo yar xanjaf ku tumid.
- xanjafeyn** *m.f.dh eeg* xanjafee.
- xanjeer** *m.l (-rro, m.dh)* 1. Maro yar oo carruurta lagu xambaaro. 2. Guntinta marada lagu xambaaro carruurta.
- xanjeerad** *m.l ld* **xanjeerasho**.
- xanjeasho** *m.f.dh eeg* xanjeero. *ld* **xanjeerad**.
- xanjeero f.g³ (-rtay, -ratay)** 1. Ilmo carruur ah xambaarasho. 2. Maro la guntanyahay kor u xaydasho.
- xanjo** *m.dh* Xabag jiidanta oo aan kala go'in, badanaa tan la calashado.
- xankakaabsad m.l ld** **xankakaabsasho**.
- xankakaabsasho** *m.f.dh eeg* xankakaabso. *ld* **xankakaabsad**.
- xankakaabso f.mg³ (-saday, -satay)** Qof cararaya wax daadsan gacan ka buuksasho.
- xankoobid** *m.l* Nooc ka mid ah dhirta xabagta leh.
- xannaanayn** *m.f.dh eeg* xannaanee.
- xannaanee f.g² (-neeyay, -naysay)** 1. Cid daryelid. 2. Dhaqaalayn; hayn.
- xannaano** *m.dh* Daryeel.
- xannib¹** *m.l* Dhib; cadaadis; kadeed. *ld* **xannibaad, xannibad**.
- xannib² f.g1** (-bay, -btay) 1. Cid xayiraad u geysasho. 2. Dhibid; cadaadin; kadaadin.
- xannibaad** *m.dh ld* **xannib¹**.
- xannibad** *m.dh ld* **xannib¹**.
- xanniban¹ f.mg1** (-bmay, -bantay; -bmi) Wax la xannibay noqosho.
- xanniban² f.mg⁴** (-bnaa, -bnayd) Wax la xannibay ahaansho.
- xannibid** *m.f.dh eeg* xannib².
- xannibmid** *m.f.dh eeg* xanniban¹.
- xannibnaan** *m.f.dh* xanniban². *ld* **xannibnaansho**.
- xannibnaansho** *m.l/dh ld* **xannibnaan**.
- xansas** *m.l.u* Caw qallalan (oo dabka lagu shito). *ld* **xansaso**.
- xansasho** *m.f.dh eeg* xanso.
- xansaso** *m.dh ld* **xansas**.
- xanshar** *m.l 1. (u)* Jabjab. 2. Buunsho. 3. Xash. 4. Qolof duubaya iniinta qaxwe ah. *ld* **xashar**.
- xanshashashaq¹** *m.l* Hadal hoos la isugu sheego; faq.
- xanshashashaq² f.mg1** (-qay, -qday) Laba qof faqid.
- xanshashashaqid** *m.f.dh eeg* xanshashashaq².
- xanshiri f.g² (-iyay, -isay)** *ld* **xashiri**.
- xanshirin** *m.dh ld* **xashirin**.
- xanso f.g³ (-saday, -satay)** Xog cid ku saabsan sir ahaan u raadsasho.
- xantiir¹** *m.l (-rro, m.dh)* Qof aan waxba haysan; sabool; cayr.
- xantiir² f.mg1** (-ray, -rtay) Qof aan hanti lahayn noqosho.
- xantiirrid** *m.f.dh eeg* xantiir².
- xantiirnimo** *m.dh* Xantiir ahaansho.
- xanto** *m.dh* 1. Xayaabo kor ka soo marta subag la shiilayo. 2. Gufarka hoos fariista subag la shiilay. 3. Ciyaar carruureed hadba kan wax taabtaa cararayo oo ay rayn tahay haddii uu galoo yoolka isagoo aan la taaban.
- xantoobayn** *m.f.dh eeg* xantoobee.
- xantoobee f.g² (-beeyay, -baysay)** Wax xantoobo ku qaadid.
- xantoobi f.g² (-iyay, -isay)** Hal mar sacabka wax ku qaadid.
- xantoobin** *m.f.dh eeg* xantoobi.
- xantoobo** *m.dh (-ooyin, m.l)* In kol shanta farood iyo calaacasha lagu qabto oo lagu qaado.
- xantoobsad m.l ld** **xantoobsasho**.
- xantoobsasho** *m.f.dh eeg* xantoobso. *ld* **xantoobsad**.
- xantoobso f.g³ (-saday, -satay)** Hal xantoobo gacanta ku qaadasho.
- xanuuji f.g² (-iyay, -isay)** Cid xanuuun badid.

xanuujin <i>m.f.dh eeg xanuuji.</i>	xaqirid <i>m.f.dh eeg xaqr².</i>
xanuu bi'ye <i>m.l (daaw.)</i> Dawo xanuunka bi'isa.	xaqirnaan <i>m.f.dh eeg xaqiran.</i> <i>ld xaqirnaansho.</i>
xanuu¹ <i>m.l</i> 1. Dareen meel oogada ka mid ahi iska dareento oo ay la kaarto ama dhuuri ula rooro, nabar ku dhacay ama waxyeello kale oo gaartay darteed; kaar; dhuuri; halac; laxaw. 2. Caafimaad iyo fayoobi la aan; cudur; bugto; jirro.	xaqirnaansho <i>m.l/dh ld xaqirnaan.</i>
xanuu² <i>f.mg1 (-nay, -ntay)</i> Kaar iwm dareemid; xanuun yeelasho.	xaqsoor¹ <i>m.l Garsoor; caddaalad.</i>
xanuunid <i>m.f.dh eeg xanuu².</i>	xaqsoor² <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> Si caddaalad ah u garsoorid.
xanuunsad <i>m.l ld xanuunsasho.</i>	xaqsooran <i>f.mg4 (-rcaa, -rnayd)</i> Wax la xaqsooray ahaansho.
xanuunsan <i>f.mg4 (-naa, -nayd)</i> Wax xanuun haayo ahaansho.	xaqsoorid <i>m.f.dh eeg xaqsoor².</i>
xanuunsanaan <i>m.f.dh eeg xanuunsan.</i> <i>ld xanuunsanaansho.</i>	xaqsoornaan <i>m.f.dh eeg xaqsooran.</i> <i>ld xaqsoornaanansho.</i>
xanuunsanaansho <i>m.l/dh ld xanuunsanaan.</i>	xaqsoornaansho <i>m.l/dh ld xaqsoornaan.</i>
xanuunsasho <i>m.f.dh eeg xanuunso.</i> <i>ld xanuunsad.</i>	xaqtamid <i>m.f.dh eeg xaqtan.</i>
xanuunso <i>f.mg3 (-saday, -satay)</i> Qof jirasho.	xaqtan <i>f.mg1 (-amay, -antay; -ami)</i> Laba qof ama ka badan wax ay isku haystaan ka garramid.
xaq <i>m.l</i> 1. Abbaar; daw; jid. 2. Wax maxkamad horeed ku caddaaday in qof lagu leeyahay. 3. Garsoor; caddaalad. 4. Run.	xaquuq¹ <i>m.l ld xaquuqid.</i>
xaqaanni <i>m.l.kh</i> Qof aan dadka u kala eexan oo cid kasta mariya waxa ay mudan tahay.	xaquuq² <i>f.g1 (-qay, -qday)</i> Wax faftimo leh simid.
xaqaggaro <i>m.dh ld xagaggaro.</i>	xaquuqan <i>f.mg4 (-qnaa, -qnayd)</i> Wax la xaquuqay ahaansho.
xaq-codbixinta <i>m.dh (xuquuq codbixin, m.dh)</i> (qaan.) Xaqa loo dhiiibto codka, gaar ahaan marka ay dadku dooranayaan baarlamaan.	xaquuqato <i>m.dh ld xaqiiqato.</i>
xaqdarro <i>m.dh</i> Eex; caddaalad xumo.	xaquuqid <i>m.f.dh eeg xaquuq².</i> <i>ld xaquuq¹.</i>
xaqdhwawr¹ <i>m.l</i> Xishood iyo ixtiraam cid loo hayo.	xaquuqnaan <i>m.f.dh eeg xaquuqan.</i> <i>ld xaquuqnaansho.</i>
xaqdhwawr² <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> Cid ixtiraamid.	xaquuqnaansho <i>m.l/dh ld xaquuqnaan.</i>
xaqdhwawrid <i>m.f.dh eeg xaqdhawri².</i>	xar <i>m.l</i> 1. Budada ka soo daadata qoryaha buluunbulyadu gasho. 2. Xasharaad yar oo qoryaha hoos ka cunta. 3. Dhangaxbadeed aad u khafiif ah.
xaqiji¹ <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> Wax xaqiijig ka dhigid ama xaqiijoodoo u dhabbaggelid.	xaraab¹ <i>m.dh (-do, m.l)</i> Dagaal. <i>ld xarbad, xarbi¹.</i>
xaqijiin <i>m.f.dh eeg xaqijiij.</i>	xaraar <i>m.dh (-ro, m.l)</i> 1. Gebi ku yaal babac qar dheer oo badanaa daayeerku ku hoydo habeenkii. 2. <i>ld tarro.</i> Dhagax-nuuradeed.
xaqijiq <i>m.dh</i> Run; dhab. <i>ld xaqijiq.</i>	xarqar¹ <i>m.l</i> 1. Dhadhan aan macayn. 2. Wallac. <i>ld kharaar.</i>
xaqijiqato <i>m.dh</i> Nabar ka dhasha is xoqidda shafka iyo jeeniga neef geel ah oo caatir keena. <i>ld xaquuqato.</i>	xarqar² <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> Haweeney wallicid.
xaqijiqo <i>m.dh ld xaqijiq.</i>	xaraaraansho <i>m.l/dh ld kharaaraansho.</i>
xaqijiqsad <i>m.l ld xaqijiqsasho.</i>	xaraarad <i>m.dh</i> 1. Firiic yaryar oo jirka dadka ka soo baxa waqtiyada kulaylku jiro. 2. Tebidda la tebo wax loo baahanyahay sida shaaha, jaadka, sigarka iwm. <i>ld xaraaradow¹.</i>
xaqijiqsasho <i>m.f.dh eeg xaqijijsso.</i> <i>ld xaqijiqsad.</i>	xaraaradoobid <i>m.f.dh eeg xaraaradow².</i>
xaqijijsso <i>f.g3 (-saday, -satay)</i> Wax xaqiijoodoo helid ama raadin.	xaraaradow¹ <i>m.dh ld xaraarad.</i>
xaqir¹ <i>m.l</i> Xaqa iyo sharafka wax leeyihii oo aan la marin, loo diido; tixgelis la'an; dulleyn; quursi; yasid. <i>ld xaqiraad.</i>	xaraaradow² <i>f.mg1 (-oobay, -owday; -oobi)</i> Jir dad finan yeelasho kulayl dartiis.
xaqir² <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> Cid liidid ama yasid.	xaraari <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> 1. Qof buka ama dhaawac ah baanin. 2. <i>ld kharaari.</i> Wax qaraar ka dhigid.
xaqiraad <i>m.dh ld xaqir¹.</i>	xaraarid <i>m.f.dh eeg xaraarid.</i>
xaqiran <i>f.mg4 (-rcaa, -rnayd)</i> Wax la xaqiray ahaansho.	xaraarin <i>m.dh eeg xaraari.</i> <i>ld kharaarin.</i>
	xaraaroowe <i>m.l</i> Geed dhulka ku faalala oo caleemo waaweyn.

xaraarow <i>f.mg3 (-raaday, -raatay)</i> <i>ld kha-raarow.</i>	xarbad <i>m.dh ld xaraabad.</i>
xaraarug ¹ <i>m.l Qof naf xumi ku jirto; naf-kadhowr; sakaraad.</i>	xarbi ¹ <i>m.l ld xaraabad.</i>
xaraarug ² <i>f.mg1 (-gay, -gtay)</i> Nafley saka-raadid.	xarbi ² <i>f.mg1 (-iyay, -iday; -iyi)</i> Cid la dagaalamid.
xaraarugid <i>m.f.dh eeg xaraarug².</i>	xarbiyid <i>m.f.dh eeg xarbi². ld xarbin.</i>
xaraash ¹ <i>m.l 1. Wax naado lagu iibyo oo hadba qofka qiime madhaafaan ah gaara lagu baaryo. 2. (-shyo, m.dh) Qof ama dibi beer-falidda yaqaan.</i>	xardhan <i>f.mg4 (-naa, -nayd)</i> Wax xarar loo yeelay ahaansho.
xaraash ² <i>f.mg1 (-shay, -shtay)</i> Badeeco qiimo jaban ku gadid.	xardhanaan <i>m.f.dh eeg xardhan. ld xardha-naansho.</i>
xaraashid <i>m.f.dh eeg xaraash².</i>	xardhanaansho <i>m.l/db ld xardhanaan.</i>
xarad <i>m.l Muuqallo ka samaysan xarriiqo iyo astaamo oo wax la qurxinayo korkiisa lagu dhigo ama lagu qoro; naqash. ld xarar.</i>	xardhid <i>m.f.dh eeg xarar².</i>
xaradhaami <i>fg2 (-iyay, -isay)</i> Cid si fiican u dhaqalayn.	xareed <i>m.dh 1. Biyo roob. 2. Biyo macaan oo aan cusbo lahayn. 3. X. ah: midab casaan furan ah.</i>
xaradhaamin <i>m.f.dh eeg xaradhaami.</i>	xareedayn <i>m.dh (kiiim.)</i> Hab ka kooban karkarinta hoor iyo qaboojinta uumigiisa. Xareedaynta waxa loo isticmaala safaynta hoorarka ama kala sooridda xubnaha iskujir hoor ah.
xaradhaamo <i>m.dh Waxaaga oo la deysto oo qof kale wixii, wax lagu qabsado; wax dhaqaalysi; tashiilad; maradhaaro.</i>	xareedeye <i>m.l/u Baalalley.</i>
xaraf <i>m.l (-rfo, m.l/xuruuf, m.dh)</i> Alifka af lagu qoro ereyadiisa mid ka mid ah.	xareedi <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> 1. Dugaag, shimbiro iwm ciyaaro, ci ama dhaqdhaqaq kale oo ay ku muujinayaan barwaao samayn. 2. Shimbiro ci' iyo dhaqdhaqaq la aammin-sanyayah in ay ku roobdoonayaan samayn.
xarafsad <i>m.l ld xarafsasho.</i>	xareedin <i>m.f.dh eeg xareedi. ld xareedis.</i>
xarafsasho <i>m.f.dh eeg xarafso. ld xarafsad, xarfsi.</i>	xareedis <i>m.l ld xareedin.</i>
xarfsi <i>m.l ld xarafsasho.</i>	xarfaan <i>m.dh/w eeg xarif.</i>
xarafso <i>f.g3 (-saday, -satay)</i> Wax kulul ama diirran si ay u qaboobaan dabayl u dhigid.	xarfad ¹ <i>m.l ld xarfasho.</i>
xarakaad <i>m.l ld xarako (2).</i>	xarfad ² <i>m.dh Xeelad qof u suurta gelisa in uu daniiisa si fiican u fushado.</i>
xarakad <i>m.dh ld xarako (2).</i>	xarfadayn <i>m.f.dh eeg xarfadee.</i>
xarakayn <i>m.f.dh eeg xarakee.</i>	xarfadee <i>f.mg2 (-deeyay, -daysay)</i> Xarfad samayn.
xarakaysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Xarako loo yeelay.	xarfasho ¹ <i>m.f.dh eeg xarf². ld xarfad¹.</i>
xarakaysnaan <i>m.f.dh eeg xarakaysan. ld xarakaysnaansho.</i>	xarfasho ² <i>m.dh 1. Dhaqaqaq tartiib ah ee biyaha sare ee badda ama haro oo ay dabayshu dhaqaajiso iyo dhaqaqyada kale ee la midka ah sida ciidda iwm. 2. (jool.) Tuulimaad kasta oo dhulka dushiisa ah oo la soo qaaday, gaar ahaan ka barafku tuulo amase biyaha ka yimaada barafka.</i>
xarakaysnaansho <i>m.l/dh ld xarakaysnaan.</i>	xarfi <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> Hoore kulul ama diirran dabayl ku qaboojin.
xarakee <i>f.g2 (-keeyay, -kaysay)</i> Xarako u yeelid.	xarfin ¹ <i>m.f.dh eeg xarfi.</i>
xarakeysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Far wax xarako loo yeelay ahaansho.	xarfin ² <i>m.dh (fis.)</i> Dariiqadda ay walaxi kaga beddelanto uumi isuguna bedesho dareere. Dareeruhu, tusaale ahaan, waxa sameeya uumi galey gibilka.
xarako <i>m.dh 1. (-dyo, m.dh)</i> Dhaqdhaqaq. 2. <i>ld xarakaad, xarakad.</i> Shaqallo loo yeelo xuruufta carabiga. 3. Xiiso; farax.	xarfo ¹ <i>m.l 1. Caws jilicsan oo dhego yaryar oo meelaha riska ah ka baxa; wuxuu yeesha sabuul miro yaryar leh oo la cuno. 2. (-ooyin, m.l) Kax bannaan; dibir. 3. Kallunka jaad ka mid ah.</i>
xaram <i>m.l ld xaran.</i>	
xaran <i>m.l Meel barakaysan oo cibaadeysi loo tago sida Kacbada iyo masjidka Madiina. ld xaram.</i>	
xarar ¹ <i>m.l 1. Geed-abaareed weynada oo laf adag oo qoryihiiisa wax lagu dhisto. 2. (-rro, m.dh) Naqash.</i>	
xarar ² <i>fg1 (-rdhay, -rartay; -rdhi)</i> Wax xarar ku dhigid.	

xarfo² f.mg3 (-faday, -fatay) Hoore dabayl ku qabobid.

xargag¹ m.l 1. Wax biyabbiyo ah, sida dhiigga, is-qabsadkooda. 2. Wax caato darteed, la engega, isku soohma. 3. Kawrax; engeg. *ld hargag¹, xarkag¹.*

xargag² f.mg1 (-gay, -gtay) Subag, dhiig iwm wax fadhiya ama adag noqosho. *ld hargag², xarkag².*

xargagid¹ m.f.dh eeg xargag². *ld hargagid, xarkagid.*

xargagid² m.dh (ftis.) Xaaladda dareere jiitama oo isu beddelo wax fadhiya.

xargagoosasho m.f.dh eeg xargagooso.

xargagooso f.mg3 (-stay, -satay) Wayraxid.

xargagsan f.mg4 (-sanaa, -sanayd) Wax xargagay ahaansho. *ld hargagsan, xarkagsan.*

xargagsanaan m.f.dh eeg xargagsan. *ld hargagsanaan, hargagsanaansho, xargagsanaansho.*

xargagsanaansho m.l/dh *ld xargagsanaan.*

xargaha codka m.l (c.nafl.) Sooha labada isugu laaban oo ka soo kuusan labada dhinac booca oo ka sameeya jeexdin dhuuban hawomareenka dushiisa. Neef soo saaridda way ruxdaa cod la maqlana waa ka sameysa kaas oo ah hadal, hees iyo codad kale oo la naqlo. Isbeddelka ku dhaca xargaha codka iyo cudurrada ku dhaca dareemayaashhooda waxay wax yeelleeyaan codka.

xarig m.l 1. Daliigo xaskul ah ama mayrax ama caw ama xariir ama bir ama wax kale oo inta la isku jebsho tidco, wax lagu xiro ama lagu jiido. 2. Xabsi.

xariggoys m.l (-syo, m.db) Dowligoys; sirsir.

xarixarig m.l Nagaar dhaadheer oo dhulka ku faalala, oo geelu aad u jecel yahay

xarigkoolaad m.l (-dyo, m.db) Xarig harag xoolaad laga tidey ama laga soohay.

xariif m.l.kh (**xarfaan**, m.db) 1. Qof xeelad badan. 2. Qof caqli badan.

xariiftamid m.f.dh eeg xariiftan². *ld xariiftan¹.*

xariiftan¹ m.l *ld xariiftamid.*

xariiftan² f.mg1 (-amay, -antay; -ami) Si xarfadi ku jirto qof cayaar ula dheelid.

xariir¹ m.l Caano biyo badan lagu daray; candiid; cindiid.

xariir¹ m.db Lafdhabar; arxan. *ld xiriir².*

xariir² m.db 1. Dhar jilicsan oo qurxoona qalina ah oo duntisa ay samayso diirdiirxariireedu. 2. (-ryo, m.db) Summad idaha dhegaha looga dhigo oo labo alif ah.

xariir² f.mg1 (-ray, -rtay) *ld xiriir³ (3).*

xariir³ f.g1 (-ray, -rtay) Barxid (caano). *ld xariiri.*

xariirad m.l *ld xariirasho.*

xariirasho m.f.dh eeg xariiro. *ld xariirad.*

xariiri f.g2 (-iyay, -isay) *ld xariir³.*

xariirid m.f.dh eeg xariir³. *ld xariirin.*

xariirid m.f.dh eeg xariir². *ld xiriirid.*

xariirin m.dh *ld xariirid.*

xariiro f.g3 (-rtay, -ratay) Caano biyo badan ku darsasho.

xariiq ku ligan sallax m.l (-qo ..., m.l) eeg ligane.

xarkag¹ m.l *ld xargag¹.*

xarkag² f.mg1 (-gay, -gtay) *ld xargag².*

xarkagid m.dh *ld xargagid¹.*

xarkagsan f.mg4 (-naa, -nayd) *ld xargagsan.*

xarkagsanaan m.dh *ld xargagsanaan.*

xarkagsanaansho m.l/dh *ld xargagsanaan.*

xarmal m.! Tiire.

xarmasho m.f.dh eeg xarmo.

xarmo f.mg3 (-maday, -matay) 1. Xajiyid; xaj gudasho. 2. Waajibka xajka gudashadiis gudagelid.

xaroor m.l/dh Dhabarka dadka, labada daqay meesha u dhaxaysa oo godan.

xarraamid m.f.dh eeg xarraan².

xarraan¹ m.l 1. Faras aan hayin ahayn. 2. (-nno, m.db) Qof qaba mingis aan la yabarayn.

xarraan² f.mg1 (-aamay, -aantay; -aami) Faras wax aan hayin ahayn noqosho.

xarragayn m.f.dh eeg xarragee.

xarragaysan f.mg4 (-snaa, -snayd) Wax xarrago ka muuqato ahaansho.

xarragaysii f.mg2 (-iiyay, -iisay) Cid aad u sharfid.

xarragaysii m.f.dh eeg xarragee.

xarragaysnaan m.f.dh eeg xarragaysan. *ld xarragaysnaansho.*

xarragaysnaansho m.l/dh *ld xarragaysnaan.*

xarragee f.g2 (-geeyay, -gaysay) Qof wax xarrago leh siin.

xarrago m.dh 1. Hab wixii arkaa u bogaan oo ama loo socdo ama loo qaato dhar cusub ama qalii ah ama si gaar ah loo jaangooyay ama loo tolay; mardaaddii; xashaash; shoob. 2. Qurux; wanaag.

xarragoo f.mg3 (-ooday, -ootay) 1. Dhar qurxoona xirasho. 2. Ka x.: wax ka faanid ama iska dhawrid.

xarragood m.f.l eeg xarragoo.

xarre m.l (-rayaal, m.l/dh) Buluunbulyo; xar. *ld xorre (2).*

xarriijin m.dh *ld xarriiq¹.*

xarriiq¹ m.dh (-qo, m.l) 1. Daliig, jiitin. 2. *ld xarriijin, xarriiqin.*

xarriiq² *m.dh (-qo, m.l)* (*xis.*) Isku xir ka dhexeeya laba barood oo ku yaalla dululati ama dul xarriiq waxa ay leedahay dherer haseyeeshee, ma laha ballac, waxa ay noqon kartaa mid toosan ama xoodan. Hidda toosan waa foganta ugu gaaban ee u dhaxaysa laba barood oo ku yaalla dul fidsan.

xarriiq³ *f.g1 (-qay, -qday)* Xarriiq samayn.
xarriiq-a waqtiyeynta caalamiga *m.db (juqr.)*

Xarriiq la mala awaalay oo caalamku isku raacay oo mara dhigta 180, meelaha qaarkood oo magaaloooyin lala raacay mooyaane. Marka darriiqdaas la gudbo iyada oo galbeed laga socdo barina loo socdo maalin ayaa lagu noqdaa; marka laga gudbo xarriiqdan lagana socdo bari loona socdo galbeed maalin dhan ayaa la lumiyaa.

xarriiqan *f.mg4 (-qnaa, -qnayd)* Wax la xarriiqay ahaansho.

xarriiq-badlh *m.l (-qo ..., m.l)* (*Fallaar*) Xarriiq toosan oo ka bilaabanta bar maguu-raan ah oo si aan joogto ahayn ugu fidda hal jihio (dhinac) oo keliya.

xarriiqid *m.f.db eeg xarriiq²*.

xarriiqin *m.dh ld xarriiq¹*.

xarriiqnaan *m.f.db eeg xarriiqan. ld xarriiq-naansho.*

xarriiqnaansho *m.l/dh ld xarriiqnaan.*

xarriiq-taabte *m.l (xis.)* Xarriiq toosan oo xood ama sallax ka taabta bar keliya, bartaas oo loo yaqaan barta taabtaha.

xarriiq-xoog *m.db (-qyo ..., m.db)* (*fis.*)

Xarriiq mala'awaal ee bedad xoog oo muujija jihada iyo itaalka bedadda. Badanaa, xarriiqahan waxaa loo adeegsadaa muujinta bedad birlabeedka iyo bedad danabeedka.

xarrish *f.g1 (-shay, -shtay)* Qof qii mahiisa dadnimo wax u dhimid.

xarrishaad *m.db ld xarrishid.*

xarrishid *m.f.db eeg xarrish. ld xarrishaad.*

xarshaash¹ *m.l ld xashaash.*

xarshaash² *f.mg1 (-shay, -shtay) ld xashaash².*

xarshaashid *m.dh ld xashaashid.*

xarshaasho *m.db Carsaanyo.*

xarun *m.db (-umo, m.l)* 1. Caasimad; magaalo madax. 2. Rug; saldhig.

xaruubbamid *m.db ld xaruuumid.*

xaruumbi *f.mg2 (-iyay, -isay) ld xuruun².*

xaruumbin *m.db ld xaruuumid.*

xaruuumid *m.f.db eeg xaruun². ld xaruumbin, xaruubbamid, xuruuumid.*

xaruun 1 *m.l* Cod xabeeb leh oo hoos loo yiraahdo. *ld xuruubban¹, xuruun¹.*

xaruun² *f.mg1 (-uumay, -uuntay; -umi)* Cod xabeeb leh hoos u dhidiid. *ld xaruumbi, xuruubban², xuruun².*

xaryami *f.g2 (-iyay, -isay)* Xoolo badan hal mar wada wadid.

xaryamid *m.f.db eeg xaryan².*

xaryamin *m.f.db eeg xaryami.*

xaryan¹ *m.l* 1. Xoolo badan. 2. (-nnol-mmo, m.l./dh) Nooc ka mid ah doonyaha waaweyn, siiba kuwa shiraacyada badan leh.

xaryan² *f.mg1 (-amay, -antay; -ami)* Xoolo badan hal mar wada guurid.

xas *m.l (-sas, m.l)* Jiq ka samaysan ood ama dhir yaryar; xanbus.

xasaagaysasho *m.f.db eeg xasaago. ld xasaagaysi.*

xasaagaysi *m.l ld xasaagaysasho.*

xasaagayso *f.g3 (-stay, -satay)* Gocasho.

xasaago *m.db (-ooyin, m.l)* Gocasho; gocad.

xasaasi *m.l/kh* X. ah: wax taabashadooda, ka hadliddooda iyo talakeenkoodu keeni karo dhibaato.

xasad¹ *m.l* Wanaagga dadka kale helayo oo laga naxo ama la nebcado ama la jeclaysto in iyaga laga qaado oo isaga loo soo warreejiyo; khayrka dadka kale haysto oo laga gubto.

xasad² *f.g1 (-sday, -sadday; -sdi)* Cid xasad kula kicid, xasakiid ku noqosho. *ld xasakiid².*

xasanaad *m.l* 1. Camal wanaagsan oo loo falo ka raalinimada Eebbe in lagu gaaro. 2. Abaalgud lagu helo camal wanaagsan oo la sameeyo.

xasarad *m.db* Carqalad; shiddo.

xasaradayn *m.f.db eeg xasaradee.*

xasaradee *f.g2 (-deeyay, -daysay)* Cid dhibaato u gaysasho.

xasaw *m.db (-wo, m.l)* Miq maro ama bir ah oo dharka iwm lagu qurxiyo; seri.

xasayn *m.f.db eeg xasee.*

xasaysan *f.mg4 (-snaa, -snayd)* Wax la xaseeyey ahaansho.

xasaysnaan *m.f.db eeg xasaysan. ld xasays-naansho.*

xasaysnaansho *m.l/dh ld xasaysnaan.*

xasidid *m.f.db xasad². ld xasakiidid, xasidid.*

xasee *f.g2 (-seeyay, -saysay)* Wax qarin, wax xas ku ridid.

xash *m.l.u* 1. Jajab yaryar, aan waxtar lahayn oo dhuxusha ka jajaba. 2. Jajab kastoo ka hara qori la qoray ama wax la mid ah.

xashaash¹ *m.l* Xarrago; mardaaddi; shoob. *ld xarshaash¹.*

xashaash² *f.mg1 (-shay, -shtay)* Dhar cusub ama qurxoohn xirasho. *ld xarshaash².*

xashaashid *m.f.dh* xashaash². *ld xarshaashid.*

xashar *m.l ld xanshar.*

xasharaad *m.l.u* Cayayaan.

xashiish *m.l.u* 1. Xash. 2. Nooc ka mid ah maandooriyayaasha oo sida buuriga oo kale loo shito.

xashiihad *m.dh ld xashiish.*

xashin *m.dh (-imo, m.l)* Maqaar harag ari oo laysku tolay ka samaysan oo lagu kaydiyo aburuka birqalaxda iwm.

xashir *m.l* Badar turman oo jajab ah.

xashiri *f.g2 (-iyay, -isay)* Badar buunshe ka saarid. *ld xanshiri.*

xashirin *m.f.dh eeg xashiri.* *ld xanshirin.*

xashwad *m.dh (-do, m.l)* Dalool weyn oo ka dalooshama doon iwm.

xasidid *m.dh ld xasidid.*

xasiigin *m.dh* Miro yicibeed oo aan bislaan qardo ah.

xasil¹ *m.l* Aayar; miyir; tartiib.

xasil² *f.mg1 (-ilay, -ishay)* 1. Arrin iwm wax deggan noqosho. 2. Xoolo wax aayar u socda ama u daaqaya noqosho.

xasildarro *m.dh* Xasillooni la'aan.

xasili *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Wax xasilloon ka dhigid. 2. Lacag iwm helid.

xasilid *m.f.dh eeg xasil².*

xasilin *m.f.dh eeg xasili.*

xasillan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax deggan ahaansho. *ld xasilloon.*

xasillanaan *m.f.dh eeg xasillan.* *ld xasil-lanaansho, xasilloonaan, xasilloo-naansho.*

xasillanaansho *m.l/dh ld xasillanaan.*

xasilloon *f.mg4 (-naa, -nayd)* *ld xasillan.*

xasilloonaan *m.dh ld xasillanaan.*

xasilloonaansho *m.l/dh ld xasillanaan.*

xasillooni *m.dh ld xasillanaan.*

xasin *m.l ld xays.*

xaskul *m.dh (bot.)* Geed dacarta la tol ah; wuxuu leeyahay caleemo dhaardheer oo warmo ah oo qaarka danbe u wada buuran oo wada hilib ah, oo caarad qodax ah ku wada dhammaada; sida wax laysku falkiyay bay isu haystaan oo midiba mid uga kor baxdaa. Waa wada liil, xargo iyo waxyaalo kaleba laga sooho ama laga sameeyo; xaskulkig.

xasuuj *f.g1 (-qay, -qday)* Nafley badan hal mar wada layn; baabi'in.

xasuujid *m.f.dh eeg xasuuj.*

xataa *fk.* 1. Eray lagu isticmaalo kolka wax gaar ah la weyneynayo ama culays gaar ah la saarayo. Tus. "Waa geesi oo xataa libaaxa (ama libaaxa xataa) kama baqo". 2. Haba

yaraatee. Tus. "Bal wax uun i sii, xataa shillin". *ld xitaa.*

xatabad *m.l* Cagasaaraha ragaadka (jaranjarada) middood.

xatabad *m.dh (-do, m.l)* Meesha aqalka laga galoo; irrid-horaad.

xatooyo *m.dh* Hanti cid kale leedahay oo amar la'aan qarsoodi looga qaato; tuugannimo.

xaw *m.dh* 1. Dhuun. 2. Naf.

xawaad *m.dh* Xoolo badan.

xawaadeen *m.l* Dabayl xoog leh.

xawaaj *m.l ld xawaash.*

xawaaji *m.l ld xawaash.*

xawaal¹ *m.l ld xabaalid.*

xawaal² *m.dh* Degganaanta iyo dib u gurashada badda.

xawaalad *m.dh (-do, m.l)* 1. (*dhaq.*) Warqaadda lagu diro lacagaha dadku boostada ku dirayaan. 2. (*dhaq.*) Lacag dal laga wareejijo iyadoo dal kale lagu wareejinayo.

xawaarayn *m.f.dh eeg xawaaree.*

xawaare *m.l* Orod si gaar ah loo ordo.

xawaare ileys *m.l (-syo, m.dh)* (*fiis.*) Summad

C. Xawaaraha ay ku baahaan hiraka birlabdanabeedka maraaya dulalaati madhan, kaas oo ah madoorsoome fisikeed, le'egna 2.997.925 x 10(8) m/s, waxana loo yaqaanaa madoorsoomaha birlabdanabeed.

xawaaree *f.mg2 (-reeyay, -raysay)* Ku x.: ayadoo la ordayo meel xoog ugu wareegid.

xawaare-hoor beeg *m.l (-ayaal ..., m.l/dh)* *eeg* anemoomomitir.

xawaash *m.l* Dhirta lagu carfiyo cuntada.

xawaldaar *m.l* Jaajin.

xawayaan *m.l ld xawayaan.*

xawbaf *m.dh* Caws caleemo dhaadheer oo rarada laga sameeyo.

xawil *f.g1 (-ilay, -ishay)* Lacag iwm meeshay yiilleen maahee meel kale u beddelid.

xawilad *m.dh ld xawilad.*

xawilid *m.f.dh eeg xawil.* *ld xawilad.*

xawlalmariid *m.l ld xawlalmariid.*

xawlli *m.l* Dheeraynta wax ordaya.

xawlmariid *m.l* Xididdo waaweyn oo surka ku yaal midkood coobe. *ld xawlalmariid*

xawo¹ *m.dh* Biyaha laboodka; mino; shahwo.

xawo² *m.dh (c.nafl.)* Unug taran qaangaadh ah oo socda, oo ay leeyihiin xayawaanka labka ah, oo ay soo daayaan xiniinyuhu.

xawr *m.l (-rar, m.l)* Dhenged yar oo dhuuban.

xawri *f.g2 (-iyay, -isay)* Cid ul yar la dhicid; dhengedee.

xawrin *m.f.dh eeg xawri.*

xay *m.l* 1. Ubaxa kiisa aan qaabka caleemaha lahayne u baxa sida bul ama cuntub ama

- xirmo yar oo dun ah. 2. Midabkiisu, sida xayga qaarkii, cadyahay.
- xayaab** *m.dh (-bo, m.dh)* (bot.) Dhir kulaalay geedaha waaweyn saarata ama kuboodda oo caan ku ah kaymaalayda badhaalaha.
- xayaabo** *m.dh* Lakab qira yar oo fuula hooreyaasha, badanaa dabayshu xarfiso.
- xayaad¹** *m.l* Nooc ka mid ah ciyaaraaha saarka oo leh jib, jaan iyo sacab, waxaana cayaar ammaanta diinta Islaamka ku dhisan oo ay dheelaan beeraleyda reer Dhoobey iyo Ugaarsatadaba. Dheeshaa sida Booranaha waxaa lagu daaweyyaa cudurro.
- xayaad²** *f.mg1 (-day, -dday)* Nafley raaxay-sasho.
- xayaadid** *m.f.dh eeg* xayaad².
- xayawaan** *m.l.u* 1. Naflay. 2. Sankuneefle. 3. Duunyo; xoolo. *ld xawayaan*.
- xayawaan-caabud** *m.l (taar.)* Diimaha qaddiimka ah qaarkood waxay ammiinsanaa-yeen in shay kasta sida geedaha, dabaysha, dhagaxa, xiddigaha, iwm ay leeyihii af ama ruux ayna ka sareeyaan bani aadamka.
- xayawaannimo** *m.dh* Xayawaanahaansho.
- xayaysasho** *m.f.dh eeg* xayayo.
- xayaysii** *f.g2 (-iiyay, -iisay)* Badeeco iwm iidheh u samayn.
- xayaysiin** *m.f.dh eeg* xayaysii.
- xayaysiis** *m.l (-syo, m.dh)* Ogeysiis loo baahiyoo dadweynaha aydoo loo ammaanayo badeeco iwm.
- xayayo** *f.mg3 (-stay, -satay)* Ubaxbixin; fiidid.
- xaybooro** *m.dh* Summad geela lagu dhigo oo leh qaab (U) hoos u jeedda oo lagu dhigo garabka.
- xayd** *f.g1 (-day, -dday)* Maro iwm kor u qaadid.
- xaydaamasho** *m.f.dh eeg* xaydamo.
- xaydaamid** *m.f.dh eeg* xaydaan.
- xaydaamo** *f.g3 (-aantay, -aamatay)* Wax xaydaan u samaysasho.
- xaydaan¹** *m.l* Ood ama dhismo wareegsan.
- xaydaan²** *f.g1 (-aamay, -aantay; -aami)* Wax xaydaan loo sameeyay noqoshoo.
- xaydan** *f.mg4 (-dnaa, -dnayd)* Maro iwm wax la xayday ahaansho.
- xayddaan** *m.l (-nno/-ammo, m.dh)* Ood ama dhismo wareegsan.
- xaydhayn** *m.dh (fis.)* Iisticmaalka saliidda, xaydha iwm, si loo yareeyo xoogga isliska ee ka dhexxeeya dulaha istaabanya, loogana hortago daxalka.
- xaydid** *m.f.dh eeg* xayd.
- xaydnaan** *m.f.dh eeg* xaydan. *ld xaydnaansho*.
- xaydnaansho** *m.l/dh ld* **xaydnaan**.
- xaydo** *f.g3 (-ytay, -ydatay)* Maro la guttanyahay kor u qaadasho.
- xayeeshi** *m.dh.u* Nafley gurijoogto, caato ah.
- xayeesi** *m.l.kh* Caato; weyd.
- xayeesinnimo** *m.dh* Xayeesi ahaansho.
- xayi** *m.l.kh* X. ah: qof waxtar ah ama firfircoon.
- xayir** *f.g1 (-ray, -rtay)* Wax socodkooda ama fuliddooda is-hortaagid.
- xayiraad¹** *m.dh (-do, m.l)* Xayirmid.
- xayiraad²** *m.dh (-do, m.l)* (taar.) Is-hortaag dhaqaale oo la xiriira joojin ganacsi, dhaq-dhaqaqa maraakiibta si looga joojiyo dal isdhaafsiga ganacsiga uu la leeyahay dalalka kale.
- xayiran¹** *m.l ld* **xayirmid**.
- xayiran²** *f.mg1 (-rmay, -rantay; -rmi)* Wax socodkooda ama fulintooda la is-hortaagay noqoshoo.
- xayiran³** *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax la xayiray ahaansho.
- xayirid** *m.f.dh eeg* xayir.
- xayirmid** *m.f.dh eeg* xayiran². *ld xayiran¹*.
- xayirnaan** *m.f.dh eeg* xayiran³. *ld xayir-naansho*.
- xayirnaansho** *m.l/dh ld* **xayirnaan**.
- xayl¹** *m.l* Dhiigga dumarku bishiiba kol helo; caado; dhibaad.
- xayl²** *f.mg1 (-lay, -shay)* Haweeney caado helid.
- xaylid** *m.f.dh eeg* xayl.
- xayn** *m.dh* In yar oo aan badayn oo xoolo, ugaarda iwm oo wada jira; horin; koox.
- xayndaab** *m.l (-byo, m.dh)* Deyr; heeraar.
- xaynoosh** *m.l.kh* X. ah: mid aad u cad.
- xayo** *m.dh* Xishood.
- xayr** *m.dh* 1. Baruur ka baxda meelo gaar ah oo jirkha nafleyda ka mid ah. 2. Xuub baruuri saaran tahay oo ku daboolan uurkujirta. 3. Jifi.
- xayraamid** *m.f.dh eeg* xayraan².
- xayraan¹** *m.l.kh* Xanaagid.
- xayraan²** *f.mg1 (-aamay, -aantay, -aami)* Ku x.: cid aad ugu xanaaqid.
- xayrarriyaad** *m.dh.u* Caad qiro yar oo marka roobku da'o badanaa cirka isku geysa.
- xayraxade** *m.l* Amuur weyn oo midabyo leh.
- xayroobid** *m.f.dh eeg* xayrow.
- xayrow** *f.mg1 (-oobay, -owday; -oobi)* Xayr jeelasho.
- xays** *m.l* 1. Roob jiilaalka ka da'a xeebaha bari. 2. Xilli roob ka da'o xeebaha bari.
- xaysin** *m.l.u* Goobta ku da'a roobka xays.

xayuubi *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Ka x.: wax qof dusha ka saarnaa xoog uga qaadid. 2. Ka x.: xil, derejo iwm qof ka qaadid.

xayuubin *m.f.dh eeg xayuubi.*

xayuubsasho *m.f.dh eeg xayuubso. ld xayuubsi.*

xayuubsi *m.l ld xayuubsasho.*

xayuubso *f.g3 (-saday, -satay)* Ka x.: wax qof korka ka saarnaa xoog uga qaadasho.

xeeb yar *m.dh (xeebo yaryar, m.l) (jool.)*

Liidka dhulka xeebta ah ee la jeeda badaha ama harooyinka; badanaa waxaa la yirahdaa waa dhulka u dhexxeeyaa xarriiqaa u hooseeyaa mawjadadda badda iyo ka u sarreeya ee ay soo gaari karaan mawjadaha baddu.

xeeb¹ *m.dh (-bo, m.l)* Daliig dhul ah oo cammuud iyo sabbaax leh oo bad dhinaca ku hayso.

xeeb² *m.dh (-bo, m.l) (juqr.)* Dhulka deriska la ah badda ama biyo kale oo weyn kuwaas oo mawjadahoodu ay si toos ah u saameeyaan.

xeebad *m.l ld xeebasho.*

xeebasho *m.f.dh eeg xeebo. ld xeebad.*

xeebo *f.mg3 (-btay, -batay)* 1. U x.: wax u turid. 2. U x.: wax u xilasho.

xeegaan *m.dh* Xiriir is-tixgelin iyo qaddarin leh oo cid ka dhexxeeyaa.

xeego *m.dh* 1. Jaadakta cawda mid ka mid ah mirihiisa. 2. Kabro.

xeel *m.dh* Tab iyo maaro wax lagu xalliyoo. *ld xeelad, xelo, xiilo.*

xeelad *m.dh ld xeeel.*

xeeladay *m.dh ld xeeelayn.*

xeeladee *f.g2 (-deeyay, -daysay)* *ld xeelee.*

xeelayn *m.f.dh eeg xeelee. ld xeeladayn.*

xeeldheer *f.mg4 (-raa, -rayd)* Ku x.: cid aqoon dheeraad ah wax u leh ahaansho.

xeeldheeraan *m.f.dh eeg xeeldheer. ld xeel-dheeraansho, xeeldheeri.*

xeeldheeraansho *m.l/ld ld xeeldheeraan.*

xeeldheere *m.l.kh (-rayaal, m.l/ld)* Qof aqoon iyo waaya-aragnimo dheeraad ah u leh qayb cilmiga ka mid ah.

xeeldheeri *m.dh ld xeeldheeraan.*

xeelee *f.g2 (-leeyay, -laysay)* Arrin loo baahanyahay tab ku maaran. *ld xeeladee.*

xelo *m.dh ld xel.*

xeer ciqaab *m.l (-rar ..., m.l) (qaan.)* X. c. wuxuu ka kooban yahay dhammaan sharciyada dawladda ee khuseeya dembiyada iyo ciqaabta.

xeer fal-cuf *m.l (-rar ..., m.l) (kiim.)* Marka heerkulku ma doorsoome yahay, dhakhsaha falgalqa kiimikaad wuxuu saamiggal qumman ku yahay cufka firfircoona ee falga-

layaasha, cufka firfircoona waxaa loo qaataay ribnaanta mool/dm.3 falgalka soo saara A+B, xeerka fal cuf wuxuu sheegaya in dhakhsasha = K A iyo B halkaas oo A iyo B ay u taaganyihiin ribnaanta A iyo B ee mool/dm.3.

xeer hees *m.l (-rar ..., m.l) (kiim.)* Haddii falgalaaya loo beddeli karo maxsuullo falgallo isdaba joog ah kaddib, wadarta kulalka falgallada iyadoo la tixgelinayo calaamadahooda waxay la mid tahay kulka falgalka ee kalgalayaasha si toos ah loogu beddelo maxsuullo. Guud ahaan, isbeddelka tamarta oo dhammi marka falgalayaasha noqonayaan maxsuullo kuma xirna jidka la raacayo.

xeer silsilad *m.l (xis.)* Hab lagu raadiyo diiranaha fansaar dhawr doorsoome. Xigsinayn ayaa la sammeeyaa iyada oo la eegaayo fansaar kasta, jawaabuhuna waa la isku keenaa.

xeer¹ *m.l 1. (-rar, m.l)* Sharci; dastuur. 2. Xarig kor looga xiro aqalka miyiga si aan dabayshu u qaadin.

xeer² *f.g1 (-ray, -rtay)* 1. Xarig wax kor kaga xirid. 2. Wax sharci kadhligid.

xeeran *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax la xeeray ahaansho.

xeerar-waarium *m.l (fis.)* Xeer caddaynaya in wadarta xaddiga astaamaha fisikaad sida cuf iyo tamar aanu isbeddelin, inkastoo isbeddel gudeed ka dhex dhaco astaamaha fisikaad.

xeerbeeg *m.dh.u* Ikhyaar garta goysa oo wixii la isku qabto loola tago.

xeerburis *m.l ld xeerjebis.*

xeerdaari *m.l (-iyo, m.dh)* Qof aad u yaqaan xeerka.

xeerhoosaad *m.l (-dyo, m.dh)* Nidaam gaar ah, u degsan dad meel wada deggan oo ay isku maamulaan.

xeeri¹ *m.l* Heeryo.

xeeri² *f.g2 (-iyay, -isay)* Heeryee.

xeerid *m.f.dh eeg xeeri².*

xeer-ilaaliye *m.l (-yayaal, m.l/ld)* Qof sharci yaqaan oo u xil saaran ilaalinta qaantuunka.

xeerjab *m.l* Si aan waafaqsanayn xeerka oo wax loo xalliyoo.

xeerjebis *m.l* Qaybahad hadalka mid ka mid ah oo aan xeerka afka u yaal loo adeegsan karin. *ld xeerburis.*

xeerka 1aad ee Niyuuton *m.l (fis.)* Walaxi waxa ay ku jireysaa nagaansho ama socod madoorsoome ah oo raacaya xariiq toosan haddii xoog aanu falayn walaxda.

xeerka Aarkimidiyas *m.l (fis.)* Culeyska hoorka ay walax sabbaynaysaa barabixisay waxa uu le'eg yahay culeyska walaxda. Taas oo ah Culeyska (W) ee hoorka barabaxay = Culeyska (W) walaxda.

xeerka Boyl *m.l (fis.)* Haddii cuf go'an ee neef la diisiyo, marka heerkulku yahay madoorsoome, taranta cadaadiska (P) ee hoorka iyo muggiisu (V) waa madoorsoome. P1 V1 = P2 V2 taas oo V1 tahay mugga neeftii marku cadaadisku ahaa P1 ; V2 mugga marka cadaddisku yahay P2.

xeerka danab-soocidda Faaradhay *m.l*
1. (*fis.*) Xeerka 1aad ee danab soocidda Faaradhay: cufka walax ee soocanta, marka ay danab soociddu socoto, waxa uu saamiggal qumman la yahay inta kuulam ee dhexmarta gudbiye milmaha. 2. (*fis.*) Xeerka 2aad ee danab socidda Faradhay: haddii xaddi danab oo isku mid ah la dhexmariyo gudbiye milmayaal kala duwan muddo go'an, cufafka walxaha kala duwan ee soocma waxa ay saamiggal qumman la yihiin culeys atameedyadoodaa oo loo qaybiyey saldanabka ayoonka sida qulqulka danabka.

xeerka dhaalton ee cadaadis-qaybeed *m.l (fis.)* Cadaadiska guud ee isku-jirka neefo waxa uu le'eg yahay wadarta cadaadis qaybeedyada ka dhallan laaha neefaha, haddii neef kasta qaardeed ugu jiri lahayd weekka. *Eeg* Cadaadis qaybeed.

xeerka Jaarles *m.l (fis.)* Mugga neef engegani waxa uu saamiggal qumman la yahay heerkulku Kelfin, marka cadaadisku yahay madoorsoome.

xeerka kala-dhigga *m.l (xis.)* Xiriir gaar ahaaneed ee ka dhexeeya laba xisaabfal. Tusaale ahaan, kutirsanyaasha ururka {a, b, c, d, ...}. Wawa jiri kara laba xisaabfal sida * iyo 0 oo xisaabfalka * uu ku kala dhigmo 0, marka a * (b o c) = (a * B) o (a * c). b) 2 X (3+6)= (2x3) + (2x6) waa tusaale ka mid ah xeerka kala dhigga ee arimatiga (ama aljebra). t) A (B U C) = (A B) U (A C) waa tusaale ka mid ah xeerka kala dhigga ee ururrada.

xeerka kala-hormarinta *m.l (xis.)* Xeer ku saabsan isku xiridda laba kutirsane ee u dhexeeya xisaabfal labaale ah. Taas oo jawaabtu aan ku xirnayn sida loo kala hormariyo kutirsanyaasha. Sida: a*b = b*a. Xisaabfallada isugeynta iyo iskudhufashadu waxa ay raalliggeliyan heerka kala hormarinta, haseyeeshee, isuqybinta iyo kalagoontuna ma raalligeliyan.

xeerka kosayn *m.l (xis.)* Saddex-xagal kasta, haddii a, b iyo c iyo yihiin dhererrada dhinacyada iyo + ay tahay xagasha ka horjeedda dhinaca dhererkiius yahay c, markaa c2= a2+b2-2abcos+

xeerka Kuulam *m.l (fis.)* Xoogga ka dhexeeya saldanabka laba barood oo isku jira fogaan r (mitir) ahi waxa uu saamiggal qumman ku yahay tarenta saldanabyada q_1q_2 iyo rogaalka labajibbaarka fogaanta u dhhexeyas.

xeerka Lenis *m.l (fis.)* Xeer odhanaaya in jihada keyd faraqaa saaqmay uu lid ku yahay isbeddelka abuuraya.

xeerka noqodka *m.l* 1. (*fis.*) Fallaadh abbaarka, fallaadh noqodka iyo liganuhuba waa isku sallax. 2. (*fis.*) Xagal abbaarka (i) = xagal noqodka (r) wuxuna sax ku yahay noqodka ka dhaca dulaha muraayadaha obtikaad ee sallaxa ah iyo kuwa xoodanba.

xeerka qalloocsanka *m.l* 1. (*fis.*) Xagal abbaarka, xagal qalloocsanka iyo liganuhuba waa isku sallak. 2. (*fis.*) Saamiga sayni iyo sayn r waa madoorsoome marka ay u gaar yihiin labada dhextaal ee tebinaya. Taas oo i = xagal abbaarka, r = xagal qalloocsanka.

xeerka sayn *m.l (xis.)* Saddex-xagal kasta saamiga dhererka dhinaca marka loo eego sayinka xagasha ka horjeedda dhinacasi waa isku mid dhammaan saddexda dhinac. Sidaa daraadeed saddex-xagal dhinacyadiisu ay yihiin a, biyo c, xaglihiisuna ay yihiin A, B iyo C. Jidka waa a = b = c taas oo ay tahay dhinaca kahorjeeda xagasha A, b-tahay dhinaca kahorjeeda xagasha B iyo c-na tahay dhinaca ka horjeeda xagasha C.

xeerka² aad ee Niyuuton *m.l (fis.)* Dhaqsaha isbeddelka dahfad ay walaxi leedahay wuxu saamiggal ku yahay xoogga falaya, waxa ayna qaadataa jihada xooggu u falmayo.

xeerka³ aad ee Niyuuton *m.l (fis.)* Fal waliba waxa uu leeyahay falgal le'eg lidna ku ah falkaas.

xeernaan *m.f.dh eeg* xeeran. *ld* **xeernaansho**.

xeernaansho *m.l/dh ld* **xeernaan**.

xeer-neefeed *m.l (fis.)* Xeerarka la xidhiidha heerkulka cadaadiska iyo mugga ee neef cufkeedu go'an yahay. Xeerarka neefaa ee ugu muhiimsani waa xeerka Boyle iyo kan Jaarlee.

xeero¹ *m.dh (-ooyin, m.)* Weel godan oo qori ka samaysan oo cuntada lagu rito.

xeero² *m.dh (muus.)* Qaybta kordhisa codka shareerada oo ka samaysan xeero qori ah oo harag ari ku daboolan.

xeeryan *f.g4 (-naa, -nayd)* *ld* **heeryaysan**.

xeeryanaan <i>m.f.db ld heeryaysnaan.</i>	xeroo <i>f.mg3 (-ooday, -ootay)</i> Xoolo iwm xero gelid.
xeeryanaansho <i>m.l/db ld heeryaysnaan.</i>	xerood <i>m.f.l eeg xeroo.</i>
xeeryaaqan <i>m.l (-nno, m.db)</i> Qof sharci ku takhasusay ama aad u yaqaan.	xerri <i>f.g2 (-iyay, -isay) ld xergee.</i>
xeeryid <i>m.f.db eeg xeeri².</i>	xerrin <i>m.db ld xergeyn.</i>
xer <i>m.dh.u</i> 1. Dad koox ah oo sheekh raacsan ama wax ka barta. 2. X. ah: nin u go'ay barashada diinta oo hadba meel u aada kutub raacasho.	xersilow <i>m.l (-wyo, m.l)</i> Xersi dahab ka samaysan oo silsilad la geliyo dumarku qoorta ku xirtaan.
xerageddi <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> Xoolo xeradii ku firshowday, xero kale u beddelid.	xexeb <i>m.l (-byo, m.db)</i> Laallaabka ay leedahay heeryo awr saaran oo wax la gashado. <i>ld xolxol, xoxob.</i>
xerageddin <i>m.f.db eeg xerageddi. ld xera-geddiss.</i>	xeyd <i>f.g1 (-day, -dday)</i> Maro dacalkeeda hoose kor u qaadid.
xerageddis <i>m.l ld xeragaddin.</i>	seydan¹ <i>f.mg1 (-dnaa, -dnayd)</i> Wax la xayday noqosho.
xerageddisad <i>m.l (-dyo, m.db) ld xeraged-disasho.</i>	seydan² <i>f.mg4 (-dnaa, -dnayd)</i> Wax la xeyday ahaansho.
xerageddisasho <i>m.f.db eeg xerageddiso. ld xeragaddisad.</i>	xeydasho <i>m.f.db eeg xeydo.</i>
xerageddiso <i>f.mg3 (-stay, -satay)</i> Guri u dhow u guurid (cid).	xeydid <i>m.f.db eeg xeyd.</i>
xerageli <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> 1. Soo x.: wax kasbid. 2. Wax tacbid.	xeymid <i>m.f.db eeg xeydan¹.</i>
xeragelin <i>m.f.db eeg xerageli.</i>	xeydnaan <i>m.f.db eeg xeydan. ld xeydnaansho.</i>
xeraguul <i>m.db (-lo, m.l)</i> Xero xooluhu baryaan marka ay aroorka yihiin.	xeydnaansho <i>m.l/dh ld xeydnaa.</i>
xerayn <i>m.f.db eeg xeree.</i>	xeypo <i>f.g3 (-ytay, -ydatay)</i> Maro dacalkeeda hoose kor u qaadasho.
xeraysad <i>m.l ld xeraysasho.</i>	xeyraxagato <i>m.db (-ooyin, m.l)</i> Xasharaad yaryar oo hargaha iwm. dufanka ka cuna.
xeraysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Wax la xereeyey ahaansho.	xiddaayad <i>m.dh ld xiddo.</i>
xeraysasho <i>m.f.db eeg xerayso. ld xeraysad, xeraysi.</i>	xiddayn <i>m.f.db eeg xidddee.</i>
xeraysi <i>m.l ld xeraysasho.</i>	xiddaysad <i>m.l ld xiddaysasho.</i>
xeraysnaan <i>m.f.db eeg xeraysan. ld xerays-naansho.</i>	xiddaysan <i>f.mg4 (-snaa, -snayd)</i> Wax xiddo loo yeelay ahaansho.
xeraysnaansho <i>m.l/dh ld xeraysnaan.</i>	xiddaysasho <i>m.f.db ld xiddaysad, xiddysi.</i>
xerayo <i>f.g/mg. 3 (-stay, -satay)</i> 1. (<i>f.g</i>) Wax xero gashasho. 2. (<i>f.mg</i>) Xer noqosho.	xiddysi <i>m.l ld xiddaysasho.</i>
xeree <i>f.g2 (-reeyay, -raysay)</i> Xoolo iwm xero gelin.	xiddaysnaan <i>m.f.db eeg xiddaysan. ld xiddaysnaansho.</i>
xergee <i>f.g2 (-geeyay, -geysay)</i> Geel meel reerka ka fog u daaq geyn. <i>ld xerri.</i>	xiddaysnaansho <i>m.l/dh ld xiddaysnaan.</i>
xergeyn <i>m.f.db eeg xergee. ld xerrin.</i>	xiddee <i>f.g2 (-deeyay, -daysay)</i> Dhar iwm xiddo u yeelid.
xero <i>m.db (-ooyin, m.l)</i> 1. Meegaar dhagax ah ama ood ama qoryo, oo xoolo ama wax kale loo dhigo; derbi wareegsan oo illin laga galoo leh; mooro; siibad. 2. Meel dugsiga ka weyn oo xertu wax ku barato.	xiddig <i>cirif m.db (c.fal.)</i> Xiddigta laga arko kugta cirifka woqooyi, ee sidaas, lagu calaamadysto woqooyiga runta ah ee meeshii laga arki karo ee dhulka oogadiisa, sida, kubbad-badka woqooyi.
xerodhaaf¹ <i>m.l</i> Neef xeradiisa ka taga oo habeenkii xero kale ku hoyda.	xiddig¹ <i>m.l</i> 1. Wax iftiin leh oo hawada sare ku sugar oo aan dayaxa iyo qorraxda midna ahayn oo habeenkii kaliya la arko. 2. (<i>riw.</i>) Ninka koowaad ee loo xusho jilidda filimada, riwaayadaha iwm. 3. Qof cayaaryahan ah oo kooxdiisa aad uga muuqda. 4. Nasiib.
xerodhaaf² <i>f.g1 (-fay, -ftay)</i> Neef xeradiisa mooyaane xero kale ku hoyasho.	xiddig² <i>m.db (-go, m.l)</i> 1. Wax iftiin leh oo habeenkii hawada sare laga arko. 2. (<i>riw.</i>) Haweeney riwaayadaha iyo filimada jisha. 3. Bir yar oo midab qurxoon leh iyo shangees oo ciidamada derejo ahaan loo siyo.
xerodhaafid <i>m.f.db eeg xerodhaaf².</i>	
xerokabaad <i>m.l</i> Xoolo aan xeradooda ku soo hoyan habeenkii oo moora kale u gudbo.	
xerokadareeris <i>m.l</i> Ari badan oo goosmay.	

xiddigasheeg *m.l (-gyo, m.dh)* Qof xiddigaha wax ka yaqaan oo ka faaliya. *ld xiddigiye.*

xiddidghul *m.l/dh* Bahal yar oo wada qodax ah.

xiddigi *f.mg2 (-iyay, -isay)* Kiddigo ka faalin.

xiddigin *m.f.dh eeg* xiddigi. *ld xiddigis.*

xiddigis *m.l ld cilmifeleg, xiddigin.*

xiddigiye *m.l (-yayaal, m.l/dh)* Qofka xiddigaha wax ka sheega ama faaliya; xiddigasheeg.

xiddigle *m.l (-layaal, m.l/dh)* Sargaal ciidan oo hal xiddig leh.

xiddo *m.dh (-ooyin, m.l)* Dun midabyo badan oo si gaar ah loo farsameeyey oo si ayan u tifmin dacallada maryaha looga tolo oo qurux loogu tala galay.

xidh yar *m.dh (bot.)* Geedaaley yar oo har leh; geedo isku urursan oo ku yaal meel gaar oo bannaan.

xidihiidhis *m.l* Biyo si kedis ah oo dar-dar ah u shubma ee uu gaar ahaan keeno roobka weyn ee ka da'a waadiyada meelaha lamadegaan-u-ekeyaasha ah.

xidid¹ *m.l (-do, m.l)* 1. Geedka intiisa dhulka ku aasan, laamaha iyo faraqqa ka baxa mid ka mid ah. 2. Dhuumaha oogada nafleyda ka buuxa oo dhiigga halbowleyashu xubnaha ku faafiyen, soo qaada oo wadnaha ku soo celiya. 3. Xirir dadku yeesho oo xagga guurka ka yimaada.

xidid² *m.l (-do, m.l) (xis.)* 1. Xididka tiro maangal ama murakab ah: waa tiro marka la dul dhigo jibbaar ay la mid tahay tiradaasi. Tusaale ahaan, 2 waa xidid afraadka ee 16 (2 =16). 2. Xididka isle'eg: tiro marka lagu beddelo doorsoomaha ku jira isle'egta raaligeliya isle'egta, kaas oo labada dhinac ee isle'egtu isle'ekeysiya.

xidid³ *f.mg1 (-day, -dday)* Xidid noqosho (dad).

xididbarar *m.l (c.nafl.)* Arooreyaal debca, dheeraada oo laallaabma.

xidid-ciriirshe *m.l (-shayaal, m.l/dh) (daaw.)* Dawo keenta in xiddiddada dhiigga ay isku rooraanoo ay ciriirshaan socodka dhiigga.

xidid-dabcye *m.l (-yayaal, m.l/dh) (daaw.)* Dawo keenta ballaarashada xiddiddada dhiigga oo badisa socodka dhiigga.

xididdeysasho *m.f.dh eeg* xididdeyso.

xididdeyso *f.mg3 (-stay, -satay)* 1. Xidid yeelasho. 2. Ku x.: meel mudda badan ku suggaansho.

xididi *f.g2 (-iyay, -isay)* Xidid ka dhigid (dad); xididnimo ku dhawrid.

xididid *m.f.dh eeg* xixid².

xididin *m.f.dh eeg* xididi.

xididmaskaxeed *m.l* 1. Dhuuxa dheer oo lafdhabarta, intiisa kore oo riciraha tunka. 2. Mid ka mid ah sooha cad oo maskaxda, maskaxyarada iyo dhuuxdheerah, sida saymo uga kala leexda oo oogada meesheed walba ka iltiran.

xididnimo *m.dh* Xidid ahaan.

xididshe *m.l (-shayaal, m.l/dh) (kiim.)* Atam ama koox atammo ah oo leh elektron madi ah (aan lammaanayn). Xididsheyaasha soocani aad bay u firfircoon yihiin; waxana lagu dejin karaa ama lagu takoori karaa xaalado gaar ahaaneed oo keliyi.

xididxanuuun *m.l* Xanuuun yar oo meel jirka ka mid ah si dabacsan u haya. Tus. "Jaamac waa isjirriiniyaya ee xididxanuuun ma hayo".

xidig *m.l (-go, m.l) (baay.)* Jidh ku dhix samaysma unugga, marka ay dhacayaan mayoosiska iyo mitoosisku, kaasi oo ka qayb qaata filiqsanaanta koromatidhyada bu'da unugga hooyada.

xidiidin *m.dh (-nyo, m.dh)* Meel digdigo ah oo aan geedolahayn.

xidinxiiito *m.dh* 1. Shinbir yar oo af guduudan iyo lugo aad u dhuudhuuban leh. 2. X. ah: qof aad caato u ah. *ld xiidxiito, xiito.*

xifaalayn *m.f.dh eeg* xifaalee.

xifaalee *f.g2 (-leeyay, -laysay)* Cid si kaftan ah wax uga sheegid.

xifaalo *m.dh* Si hufan oo maad leh oo wax laysaga sheego; kaftan.

xifaalootan *m.l ld xafiltamid.*

xifaaltamid *m.dh ld xafiltamid.*

xifaaltan¹ *m.l ld xafiltamid.*

xifaaltan² *f.mg1 (-amay, -antay)* *ld xafiltan².*

xifasho *m.f.dh eeg* xifo.

xifo *f.mg3 (-ftay, -fatay)* Si xad-dhaaf ah cunto uga dhergid.

xig¹ *m.l* Xaskul.

xig² *m.dh* 1. In yar oo hoore ah. 2. Neef dhawaan la maalay caano yar oo candhadiisa ku soo dhaca.

xig³ *f.g1 (-gay, -gtay)* 1. Wax, wax kale u dhowaansho. 2. Xirir qaraabanim yelasho.

xigaal *m.l.u* Qaraabo. *ld xigaalo, xigto.*

xigaalo *m.dh ld xigaal.*

xigasho *m.f.dh eeg* xigo².

xigid *m.f.dh eeg* xig³.

xigmaati *m.l.kh* Qof xigmad badan.

xigmad *m.dh (-do, m.l)* Murti.

xigo¹ *m.dh* Geestaan.

xigo² *f.mg3 (-gtay, -gatay)* 1. Neef dhawaan la maalay mar kale maalid. 2. Hadal, maanso iwm oo horay loo sheegay tixraacid.

xigsasho *m.f.db eeg xigso.*

xigsii *f.lg2 (-iiyay, -iisay)* Wax meel ku sugan wax kale ag dhigid. *ld xiji.*

xigsiiin *m.f.db eeg xigsii.*

xigsisan *m.l Aroosidda nin ooridii ka dhimatay walaasheed arooso. ld xiskiisan.*

xigsimi *f.g2 (-iyay, -isay)* *ld xiskimi.*

xigsimid *m.db ld xiskimid.*

xigsimin *m.db ld xiskimin.*

xigsin¹ *m.db ld xiskin¹.*

xigsin² *f.mg1 (-imay, -intay; -imi)* *ld xiskin².*

xigsinayn *m.db (fis.)* Hab lagu raadiyo dhakhsaha uu hal xaddi doorsoome isla beddelo xaddiga doorsoome kale. Tusaale ahaan baabuur baa socday fogaanta x1 ilaa x2 waqtiga u dhexeeya t1 ilaa t2. Xawaare celceliska babuurku waa (x2-x1)/(t2-t1) oo loo qori karo Dx/Dt, taas oo x ay u tagantahay isbeddelka x ee waqtiga t.

xigso *f.g/mg3 (-saday, -satay)* 1. *(f.g)* Cid meel fadhiba ag fariisasho. 2. *(f.g)* Cid qaraabo ka dhigasho. 3. *(f.mg)* Ka x.: cid dhib ka furasho.

xigtannimo *m.db* Qaraabonimo; sokeeye; xigal.

xigto *m.db ld xigaa.*

xiid *m.l* 1. Shinbir xidinxiitada u eg, kana weyn. 2. Xidinxiitada keeda lab.

xiidan¹ *m.l* 1. Dhuunta cunnadu marto, inteeda u dhexaysa caloosha iyo afka saxaradu ka baxdo. 2. Cunnammareenkna intiisa yaryar oo caloosha (godanta) iyo qabsinnada u dhexaysa.

xiidan² *m.l (c.naf)* Qaybta ka midka mindhicirka weyn ee lafdhabarleyda ee u dhexaysa siikamka iyo malawadka. Shaqada ugu weyn ee uu qabtaana waxa weeye ka soo nuugista macaadinta iyo biyaha hadhaaga cuntada aan la dheefshiidin ee soo dhaafka mindhicirka yar, taas oo marka dambe noqota saxarro.

xiidgood *m.l/Xiidxiito.*

xiidmo *m.l* Dheefshiidka intiisa yaryar oo ay ku dhammaato calooshu iyo qabsiinnada u dhexeeya.

xiidxiito *m.db ld xidinxiito.*

xiiji *f.g2 (-iyay, -isay)* Nafley orod ku daalin, nafley xuurtysiin. *ld xiiji.*

xiijin *m.f.db eeg xiiji.*

xiilo *m.db ld xeel.*

xiimi *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Wax xiin ka keenid. 2. Wax aad u ordisiin.

xiimid *m.f.db eeg xiini².*

xiimin *m.f.db eeg xiimi.*

xiin¹ *m.l* 1. Wawa xoog u wareegaya ama u ordaya, shanqarta ka yeerta. 2. Sayn roob ah oo xoog iyo dheerayn leh.

xiin² *f.mg1 (-iimay, -iintay; -iimi)* 1. Aad u ordid. 2. Matoor baabuur iwm dhawaaqid.

xiinto *m.db (-ooyin, m.l)* Webiyada, durdurada iwm meelaha biyadhaca ah oo xiinka sameeyaa.

xiiq¹ *m.db* 1. Neef xoog leh oo naflayda qabata kolka in badan la ordo; xuurto. 2. Xiiqdheer; kix.

xiiq² *m.db (daaw.)* Xaalad bukaansho oo lagu yaqaan iskuroorid kedis ah ee dhuumaha neefta taaso keenta dhibaato neefsasho.

xiiq³ *f.mg1 (-qay, -qday)* Xiiq qabsasho; xuurtoodid.

xiiqdheer¹ *m.db* Cudur qufac badan leh oo carruurta ku dhaca. *ld kix.*

xiiqdheer² *m.db (daaw.)* Cudur la isqaadsiyo ee muddo gaaban, inta badanku dhaca caruurga oo uu keeno caabuq (mucosa) xuubka malaaska ee cunaha baktiiriyumka loo yaqaan "bordatella pertussis". Kalhuuriska oo ah 1-2 toddobaad ka dib wawa bilowda xaako, qandho fudud, qufac iyo cunno xumo. Qufacu wuxu noqdaa mid soo noqnoqda soona kordha: qofacyo gaagaaban oo isku xigxiga waxa raacaya neef jeed khasab ah taas oo sameyneysa codkii kixda. Wawa sida badan dhacda dhiigbax sankha iyo afka ka yimaada iyo matag qufaca xiriirka ah ka yimaada.

xiiqid *m.f.db eeg xiiq².*

xiiqleef *f.mg2 (-leeyay, -leysay)* Aad u xiiqid.

xiiqley *m.db ld hiiqley, xiiqdheer.*

xiqleyn *m.f.db eeg xiiqlee.*

xiqsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax xiiqay ahaansho.

xiqsanaan *m.f.db eeg xiqsan. ld xiiqsanaan-sho.*

xiqsanaansho *m.l/db ld xiiqsanaan.*

xiir *f.g1 (-ray, -rtay)* Timo iwm gun ka jarid.

xiiran *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax la xiiray ahaansho.

xiirasho *m.f.db eeg xiir.*

xiirid *m.f.db eeg xiir. ld xiirniin.*

xiirimaad *m.l ld xiirrimaad.*

xiirnaan *m.f.db eeg xiiran. ld xiirnaansho.*

xiirnaansho *m.l/db ld xiirnaan.*

xiirniin *m.l ld xiirid.*

xiiro *f.g3 (-rtay, -ratay)* Timo madax ama gar ka jarasho.

xiirrimaad *m.l* Gun ka jaridda timo iwm gunta laga jaro. *ld xiirimaad.*

xiis¹ *m.l* 1. Xiisad. 2. Geed-abaareed aad u weynaada oo xabag udgoon (guubali) leh.

xiis² *f.g/mg1 (-say, -stay)* 1. (*f.g*) Xargo dhowr ah isku soohid. 2. (*f.mg*) U x.: wax u hilobid.

xiisaan *m.l (-nno, m.dh)* Cad maro ah oo dhuuwan oo askartii hore dhexda ku xiran jireen.

xiisad *m.dh* 1. Biya ama dabayl si xooggan u socda. 2. (*-do, m.l*) Qas iyo qalaanqal xasil-loonida degaan wax u dhima.

xiisadhac *f.mg1 (-cay, -cday; -dhici)* Ka x.: wax rabiddooda dhumin; xiiso wax loo qabay lumin.

xiisadhidic *m.f.dh eeg xiisadhac.*

xiisayn *m.f.dh eeg xiisee.*

xiisee *f.g2 (-seeyay, -saysay)* Wax araggooda ama heliddooda aad u rabid.

xiisid *m.f.dh eeg xiis².*

xiiso *m.l* Wax la jeelaan jiray, kolka danbe oo la helo, rabbitinka la iska dareemo ama loo qaado ama lagula dhaco.

xiiso elektaroon *m.l (-ooyin ..., m.l) (fis.)* Summadda A ayaa lagu asteyaa. Tamarta baxda marka atam, molikuyuul ama koox ku sugar weji neefay byesho elektaroon si ay u noqoto ayoon taban. Wuxuu tilmaan u yahay in kul la bixiyey.

xiisoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* U x.: xiiso dareemid.

xiisood *m.f.l eeg xiisoo.*

xiito *m.dh ld xidinxiiito.*

xiitoole *m.l* Nooc caws oo qodaxa leh.

xijaab¹ *m.l (-byo, m.dh)* 1. Wax wax celiya ama isku gudba ama qariya; daah; ilixir. 2. Qardhaas; xirsi; makaraan.

xijaab² *f.g1 (-bay, -btay)* 1. Wax qarin. 2. Wax dhibaato ka celin.

xijaaban *f.mg4 (-bnaa, -bnayd)* Wax la xijaabay ahaansho.

xijaabasho *m.f.dh eeg xijaabo.*

xijaabid *m.f.dh eeg xijaab².*

xijaabnaan *m.f.dh eeg xijaaban. ld xijaabnaan-sho.*

xijaabnaansho *m.l/dh ld xijaabnaan.*

xijaabo *f.mg3 (-btay, -batay)* 1. Wax xijaab ka dhigasho. 2. Qof muslim ah dhimasho.

xiji¹ *m.l* Dhirta xabagta udgoon dhasha oo moxorka iyo yagcartu ka mid yihiiin.

xiji² *f.g2 (-iyay, -isay)* Ku x.: wax, wax kale u dhoweyn ama raacin.

xijin *m.f.dh eeg xiji².*

xikaayayn *m.f.dh eeg xikaayee.*

xikaayee *f.mg2 (-yeyay, -yaysay)* Cid xikaayo u jeedin.

xikaayo *m.dh* Halxiraale gaar ah oo dhallinyarada ragga iyo dumarku isu jeedin jireen waayadii hore marka ay haasaawayaan.

xikaayoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* Xikaayo sheegid.

xikaayood *m.f.l eeg xikaayoo.*

xil¹ *m.l* 1. Xishood; sheex; sariig. 2. Wax ama hawl la isu dhiibay ama la is faray ama la qabanayo, wixii ceebaal ah, ama naftii sharaf lihi ka xishooto, oo ka imaan kara haddii la hargado ama lagu gaboodfalo. 3. Ceebal; fadeexo.

xil² *f.g2 (-ilay, -ishay)* 1. Cid mas'uul saarid. 2. Cid ceebayn.

xilafur¹ *m.l* 1. Xilaha la qabo oo si sharci ah loo sii daayo, loo furo; dalaaq. 2. Dhaar lagu dhaarto in xilaha la furayo.

xilafur² *f.mg1 (-ray, -rtay)* Xilo ku dhaarasho.

xilafurid *m.f.dh eeg xilafur².*

xilafursii *f.g2 (-iiyay, -iisay)* Cid in ay xilaheeda ku dhaarato gayeysiin.

xilafursiin *m.f.dh eeg xilafursii.*

xilagube *m.l (-bayaal, m.l/dh)* Nin ooridiisa u daran.

xila-irmaanis *m.l ld xila-irmaaniye.*

xila-irmaaniye *m.l* 1. Wilil gaaray da'dii qaangaarnimada. 2. Nin waxtar aan lahayn oo nacas ah. *ld xila-irmaanis.*

xilasho *m.f.dh eeg xilo².*

xilbax¹ *m.l ld xilbixid.*

xilbax² *f.mg1 (-xay, -xday; -bixi)* Waajib qof saarraa si fiican u gudasho.

xilbixi *f.g2 (-iyay, -isay)* Cid in ay xilkeeda si fiican u gudato geyeysiin.

xilbixid *m.f.dh eeg xilbax². ld xilbax¹.*

xilbixin *m.f.dh eeg xilbixi.*

xildhibaan *m.l (-nno, m.dh)* 1. Xubin gole shacbi ka tirsan. 2. Qof xil qaadi kara.

xildiid *m.dh* Xabag midab dambar-cad ah, ur silloon iyo dhadhan kharaar leh oo daawo ahaan loo isticmaalo.

xilfe *m.l* Nagaar la beero, oo iniiino yaryar, oo dhirta dawada ka mid ah.

xilid *m.f.dh eeg xil².*

xilkas *m.l.kh* 1. Qof xilka garan og; xildhibaan. 2. Neef irmaan oo madi ah, oo lagu xilbaxo.

xilkasnim *m.dh* Xilkas ahaansho.

xillad *m.l/dh (-do, m.l)* Kal; waqtii.

xilli¹ *m.l (-iyo, m.dh)* 1. Waqtii; goor; ammin. 2. Nur.

xilli² *m.l (-iyo, m.dh) (c.fal.)* Xilliyo sannadeed oo lagu garto xaalado gaar ahaaneed ee

cimilo, inta badanna ay keento janjeedhka udub dhexaadka dhulka e tub qorraxeedka iyo meereysiga dhulka ee qorraxda. Loolalka dhexe, afar xilli, oo midkiiba saddex bilood yahay, waxa guud ahaan lagu gartaa: kubbad-badhka woqooyi. Gugu waa maarso, abrيل iyo maajo; xagaagu waa juun, luulyo iyo agoosto; dayrta waa sebtembar, oktoobar iyo noofembar; jilaalkuna waa diisembar, ja-naayo iyo febraayo. Kubbad-badhka koon-fureedna xilliyaddu waa lidka kuwan, gugu waa sebtembar, oktoobar iyo noofembar, iwm. Xilliyada xiddigis ahaan waxaa loo tix-geliya taariikh gaar ahaaneed.

xilo¹ *m.l.u* Haweenka la qabo; oori; afo; maranti; naag.

xilo² *f.mg3 (-ishay, -ilatay)* U x.: wax dan moodid; wax u ilasho, wax u eexasho.

xiloodi *fg2 (-iyay, -isay)* 1. Naag xodxodasho. 2. Qof cayr ah kaalmo ka doonid.

xiloodin *m.f.dh eeg* xiloodi.

xilqaamid *m.f.dh eeg* xilqan². *ld* **xilqaan¹**.

xilqaan¹ *m.l ld* **xilqaamid**.

xilqaan² *fg1 (-aamay, -aantay; -aami)* Is x.: is adeejin, wax isu dirid, xil isa saarid.

xilqabeen *m.l.kh* Qof mas'uul ah oo aan ku dhiirran karin naftisa inuu ka fekeri.

xilqo *m.dh* Saf wareegsan oo dad taag ah ama fadhiyo oo digrinaya; xilqad.

xiltir¹ *m.l ld* **xiltirid**.

xiltir² *fg1 (-ray, -rtay)* Qof hawl cid laga sugaayey fulinteeda isu xilsaard.

xiltirid *m.f.dh eeg* xiltir². *ld* **xiltir¹**.

xilwareejin *m.dh* La kala wareegidda laba qof maamul la kala wareegaan.

xilyaxyax *m.l* Ceeb weyn; bayuur.

ximaar *m.l (-riin, m.dh)* Dameer.

ximaayayn *m.f.dh eeg* ximaayee.

ximaayee *fg2 (-yeeyay, -yaysay)* Cid si kaftan ku jiro wax uga sheegid.

ximaayo *m.dh* Xifaalo; xin.

ximi *fg2 (-iyay, -isay)* Si xin ku jiro cid ula dhaqmid.

ximin *m.f.dh eeg* ximi.

ximir *m.l* 1. Xiddig weyn oo u dhexeeya dirirka iyo hal toddobaaddada. 2. Roobabka dayrta ugu horreyya mid ka mid ah. 3. Xilli ka mid ah xilliyada dayrta.

ximre *m.l* Bayd faal oo manjaha tan ka sarraysa iyo madaxa ka ah min labo, madaxa tan ka hoosaysana hal. *ld* **cimre**.

xin *m.l* 1. Colaad yar oo masayr iyo xasidnimo leh oo dad qaraaba ahi isu qabaan. 2. (*-man, m.l*) Biyafariisin yaroo xareed ah.

xinif *m.dh* Is necbaan yar oo dad ka dhexeysa. **xiniin¹** *m.l* Nin ama neef lab ah oo hal xiniin leh.

xiniin² *m.dh (-nyo, m.l)* Labada qanjir, oo ugaxda qaabkeeda leh, oo qooraha ku jira, oo biyaha laboodka sameeya, middood; raayaha middood.

xiniintaabasho *m.f.dh eeg* xiniintaabo. *ld* **xiniinyataabasho**.

xiniintaabo *f.g3 (-btay, -batay)* *ld* **xiniinyataabo**.

xiniin-xolac *m.l (-yo, m.dh)* (*daaw*) Halaamacoodka xiniinyaha wuxuu keena xanuun, casaan iyo barar maqarka xiniinya waaxaana wehelin kara halaamacoodka dhuumaha shahwada.

xiniinyataabasho *m.dh eeg* xiniinyataabo. *ld* **xiniintaabasho**.

xiniinyataabo *f.mg3 (-btay, -batay)* Qof la raba in laga salgaaro xummaantiisa, gardarro bareer ah ku samayn. *ld* **xiniintaabo**.

xinjir *m.dh (-ro, m.l)* Dhiig gutamata.

xinjir-roor *m.l (-ro ..., m.l)* (*daaw*) Xaalad dhiiggu uu ka beddelmo dareere oo uu noqdo adke oo uu sameeyo xinjir. Xinjir awd wuxuu ku dhacaa xididdada dhiigga waana xaalad cudureed. Xinjir awdku halbowle wuxu keenaan in dhiiggu ka xirmo soohyada halbowluu waraabbin jiray intuusan xirman. Awdmidda halbowle maskaxed waxay ka mid tahay sababaha keena dhibibka (strike); xinjir awdka halbowle wadneedna waxay keentaa wadne wareen (heart attack).

xinne *m.l ld* **xinni**.

xinnee *fg2 (-neeyay, -neysay)* Xinni marin (meel).

xinneyn *m.f.dh eeg* xinnee.

xinneysasho *m.f.dh eeg* xinneyso.

xinneyso *f.g3 (-stay, -satay)* Xinni marsasho.

xinni *m.l* Cillaan. *ld* **xinne**.

xiqdi *m.l* Colaad iyo nacayb uurka lagu hayo.

xir¹ *m.l (-rar, m.l)* Kayn jiq oo aan meel la maro lahayn.

xir² *fg1 (-ray, -rtay)* 1. Wax xarig iwm ku qabasho, ku guntid. 2. Cid xabsi gelin. 3. Albaab qataarid. 4. Hawl meel ka socotay joojin.

xiran¹ *f.mg1 (-rmay, -rantay; -rmi)* Wax la xirey noqosho.

xiran² *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax la xirey ahaansho.

xirasho *m.f.db eeg* xiro.

xirfad *m.db (-do, m.l)* Shaqo aqoon teeda la leeyahay oo lagu shaqysto; meherad. *ld xirfo.*

xirfadle *m.l (-layaal, m.l/db)* Qof gacanta ka shaqeeya oo hawsha uu qabanaayo aqoon u leh.

xirfo *m.db ld xirfad.*

xirgi *m.l* Garaad; caqli.

xirid *m.f.db eeg* xir². *ld xirniin.*

xiriir¹ *m.l (-rro, m.db)* 1. Qaab wax is daba yaalla ay isugu xiran yihiin. 2. Cilaqaad ka dhixeyya laba qof ama ka badan. 3. Urur lammaaneyaaal horsan, ama isku xir ka dhixeyya kutirsanyaasha urur ama ururro.

xiriir² *m.db ld xariir¹.*

xiriir³ *f.mg1 (-ray, -rtay)* 1. Wax si aan kala go'lahayn isu daba jooga noqosh. 2. La x.: arrin xogteeda cid kala hadlid. 3. *ld xariir².*

xiriifur¹ *m.l ld xiriifurid.*

xiriifur² *f.g1 (-ray, -rtay)* Wax isku xirnaa kala furid.

xiriifurad *m.l ld xiriifurasho.*

xiriifurasho *m.f.db eeg* xiriifuro. *ld xiriifurad.*

xiriifurid *m.f.db eeg* xiriifur². *ld xiriifur¹.*

xiriifuro *f.mg3 (-rtay, -ratay)* Ka x.: awr iwm wixii uu ku daba xirnaa ka furasho.

xiriiri *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Dad xiriir wanaagsan la yeelasho. 2. Awr iwm isku daba xirid. 3. Dad, hawl iwm xiriir ka dhixeysiin.

xiriirid *m.db eeg* xiriir². *ld xariirid.*

xiriirin *m.f.db eeg* xiriiri.

xiriiriye¹ *m.l (-yayaal, m.l/db)* 1. Qof bar-naamijyada ka baxa raadiyaha, telefishinka iwm dadka la socodsiiya. 2. Wax isku xira laba shay ama ka badan.

xiriiriye² *m.l (-yayaal, m.l/db) (nax.)* Curiyeaal aan isbeddeleyn oo loo adeegsado xiriirin labo erey ama labo koox erey oo weer iskula jira amaba labo weerood oo kala madax bannaan. Tus. "Sahal iyo Malyuun waa walaalo".

xiriirsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax, wax kale ku daba xiran ahaansho.

xiriirsanaan *m.f.db eeg* xiriirsan. *ld xiriirsanaansho.*

xiriirsanaansho *m.l/db ld xiriirsanaan.*

xiriirsasho *m.f.db eeg* xiriirso.

xiriirso *f.g3 (-saday, -satay)* 1. Wax, wax kale ku daba xirasho. 2. Cid afduubid.

xiritaan *m.l* 1. Xafladda lagu gebegebeeyo hawl socotay. 2. Gebegebada hawl socotay.

xirmayn *m.f.db eeg* xirmee.

xirmee *f.g2 (-meeeyay, -maysay)* Meel xirmo ka dhigid.

xirmid *m.f.db eeg* xiran¹.

xirmo *m.db (-ooyin, m.l)* 1. Dhawr wax oo isku nooc ah oo isku xiran. 2. Dhul daaqsiimed muuddo go'an laga xayiro daaqidda xoolaha si loogu aayo goor dambe.

xirnaan *m.f.db eeg* xiran². *ld xirnaansho.*

xirnaansho *m.l/db ld xirnaan.*

xirniin *m.l ld xirid.*

xiro *f.g3 (-rtay, -ratay)* 1. Wax xarig iwm ku qabsasho. 2. Cid xabbisasho. 3. Albaab, dariishad iwm qataarasho. 4. Haweeney mehersasho. 5. Dhar lebbisasho. 6. Salaad ama soon gelid. 7. Ku x.: qof kale imaam ka dhigasho. 8. Ku x.: markab, doon iwm marso tegid.

xirrib *m.db* 1. Isha guruxeeda iyo sanqaroorka meesha u dhexaysa. 2. Tab; dhagar; xeelad; khatal; siyaasad.

xirribaggub *f.g1 (-bay, -btay)* Wax beentooda caddeyn.

xirribaggubid *m.f.db eeg* xirribaggub.

xirsi *m.l (-iyo, m.db)* 1. Warqad quraan ku qoran yahay ama wax kale oo inta idiiin lagu dhaaro balaayo xijaab ahaan loo qaato. 2. Cunto, lacag, iwm oo balaayo xijaab ahaan loo bixiyo.

xirsifur *m.l (-ryo, m.db)* X. ah: waxa loo sadqeyo qof sixir labu sameeyey ama jirro darani hayso, si uu uga badbaado halista.

xirsixir¹ *m.l ld xirsixirid.*

xirsixir² *f.mg1 (-ray, -rtay)* Si ay wax u badbaadaan quraan akhriyid.

xirsixiran *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax xirsixir loo akhriyey ahaansho.

xirsixirid *m.f.db eeg* xirsixir². *ld xirsixir¹.*

xirsixirnaan *m.f.db eeg* xirsixiran. *ld xirsixirnaansho.*

xirsixirnaansho *m.l/db ld xirsixirnaan.*

xis *m.l* Dareen; miyir.

xisaab¹ *m.db* 1. Wax inta tiradoodu la egtayah. 2. Garsoorka uu Eebbe aakhiro mariyo addoomadiisa. 3. Cilmiga tirooyinka iyo joometeriga.

xisaab² *m.dh* (xis.) 1. Waxa jira siyaabo badan oo loo qeexi karo xisaabta, hase yeeshie, qeexidyadaasi ma aha kuwa loo qaadan karo

qeexidda ereyga. 2. Barashada sida ratibaado iyo xiriir loo bandhigo la isuna gaarsiyo. 3. Barashada tirooyinka, shaxannada iyo qaybo kale oo lojik ahaan. 4. Barashada tirooyinka, shaxannada iyo qaybo kale oo lojik ahaan loo adeegsado. Waxaa loo qaybiyaa xisaab saafid iyo dabaqaad. Inkastoo qaybintu aan ahayn mid go'an misna labada qaybood waa ay isku xiranyihii.

xisaab³ *f.g1 (-bay, -btay)* 1. Wax tirin. 2. Garsoor samayn (Ilaah).

xisaabaad *m.l* Maamul lacag oo hay'adi leedayah.

xisaaban *f.mg4 (-bnaa, -bnayd)* Wax la xisaabay ahaansho. *ld xisaabsan.*

xisaabasho *m.f.dh eeg* xisaabo. *ld xisaabsasho.*

xisaabfal asaasiga ah ee aritmatig *m.dh (-llo ..., m.dh) eeg* aritmatig.

xisaabi *f.g2 (-iyay, -isay)* *ld xisaab².*

xisaabid *m.f.dh eeg* xisaab². *ld xisaabin.*

xisaabin *m.dh ld xisaabid.*

xisaabiye *m.l (-yayaal, m.l/dh)* Qof maamula lacag hay'ad dawladeed, shirkadeed, wakaaladeed ama mashruuc.

xisaabnaan *m.f.dh eeg* xisaaban. *ld xisaabnaansho, xisaabsanaan, xisaabsanaansho.*

xisaabnaansho *m.l/dh ld xisaabnaan.*

xisaabo *f.g3 (-btay, -batay)* Wax tirsasho. *ld xisaabso.*

xisaabsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* *ld xisaaban.*

xisaabsanaan *m.dh ld xisaabnaan.*

xisaabsanaansho *m.l/dh ld xisaabnaan.*

xisaabsasho *m.dh ld xisaabasho.*

xisaabso *f.g3 (-saday, -satay)* *ld xisaabo.*

xisaabtamed *m.f.dh eeg* xisaabtan². *ld xisaabtan¹.*

xisaabtan¹ *m.l ld xisaabtamed.*

xisaabtan² *f.mg1 (-amay, -antay; -ami)* Laba dhan xisaab meel isla dhigid.

xisad *m.dh (-do, m.l)* Waqt loo qayday cashar-bixin.

xisbi *m.l 1. (axsaab, m.dh)* Urur siyaasi ah oo loo sameeyey in ay maamul dawladeed ka qaybgalaan. 2. Quraanka oo lixdan meelood loo qaybiyey meel ahaan.

xisbiyiin *m.dh.w* Xubno xisbi ka tirsan.

xisdi *m.l ld xasad¹.*

xishmo *m.dh ld xushmo.*

xishoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* Dhaqan iyo asluub wanaagsan ku dhaqmid.

xishood *m.f.l eeg* xishoo.

xishoodsii *f.mg2 (-iiyay, -iisay)* Ka x.: cid xishood gelin.

xishoodsiin *m.f.dh eeg* xishoodsii.

xiskiisan *m.l ld xigsiiisan.*

xiskimi *f.g2 (-iyay, -isay)* Neef geel ah oo irmaan xiskin gaarsiin. *ld xigsimi.*

xiskimid *m.f.dh eeg* xiskin². *ld xigsimid.*

xiskimin *m.f.dh eeg* xiskimi. *ld xigsimin.*

xiskin¹ *m.dh* 1. Subaxnimada qaybyteeda hore; barqo. 2. (*-imo, m.l*) Neef geel ah oo la maalay inta candsadiisa caano uga soo dhacayaan. *ld xigsin¹.*

xiskin² *f.mg1 (-imay, -intay; -imi)* Hal irmaan oo la maalay waqtigii ay mar kale godlan kari lahayd gaarid. *ld xigsin².*

xisti *m.l* Sharci bulsho meel ku wada nool u degsan oo aan qornayn. *ld xisdi.*

xitaa *fk. ld xataa.*

xobbor *m.l* Qaarka sare oo horay u gota iin dhabarka gaartay awgeed.

xobboran *f.mg4 (-rnaa, -rnayd)* Wax xobbor yeeshay ahaansho.

xobboranaan *m.f.dh eeg* xobboran. *ld xobboranaansho.*

xobbornaansho *m.l/dh ld xobbornaan.*

xoday *m.l* Geed-quwaax xabag wanaagsan oo wax lagu dawweyo.

xodxodasho *m.f.dh eeg* xodxodo².

xodxodo¹ *m.dh* Qof dumar ah oo la jecel yahay ama guur laga doonayo, hadal soo jiida oo saamays weyn leh, oo lagula hadlo; shukaansi; kood.

xodxodo² *f.g3 (-otay, -odatay)* Haweeney guur ku haasaawin.

xog¹ *m.l ld xog¹.*

xog² *m.dh* 1. Arrin xaqiqdeeda dhabta ah. 2. *ld xog¹.*

xog³ *f.g1 (-gay, -gtay)* *ld xog³.*

xoghaye *m.l (-yayaal, m.l/dh)* 1. Qof hawshiisi tahay in uu cid kale u hayo ama u agaasimo xafiis ay ka fulaan qoraallo raad-reeb leh. 2. Wasiiri.

xoghayn *m.dh* 1. (*-no, m.l*) Xafiiska xoghayaha. 2. Wax xogtooda runta ah, hayn, ka warqabid; xog ogaalnimo.

xogid *m.dh ld xogid.*

xogmooge *m.l.kh (-gayaal, m.l/dh)* X. ah: qof aan ogayn wax dhacay.

xogogaal *m.l.kh* X. ah: qof si wanaagsan ula socda xog jirta ama sida wax dhacay u dhaceen.

xogogaalnimo *m.dh* Xogogaal ahaan.

xogsasho *m.f.dh eeg* xogso.

xogwaraysasho *m.f.dh eeg* xogwarayso. *ld xogwaraysi.*

xogwaraysi *m.l ld xogwaraysasho.*

xogwarayso *f.g3 (-stay, -satay)* Cid xog qarsoon weyddiin.

xogwarramid *m.f.db eeg xogwarran². ld xogwarran¹.*
xogwarran¹ *m.l ld xogwarramid.*
xogwarran² *f.mg1 (-amay, -antay; -ami)* Arrin si tifaftiran uga war bixin.
xoldhan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax la xoldhay ahaansho.
xoldhanaan *m.f.db eeg xoldhan. ld xoldhanaansho.*
xoldhanaansho *m.l/dh ld xoldhanaan.*
xoldhid *m.f.db eeg xolor.*
xolod *m.l (-dyo, m.db)* Jirrid weyn oo qallalan oo labada af mid dab ka baxayo.
xolodho *m.db* Xalleefato.
xolor *f.g1 (-ldhay, -lortay; -ldhi)* Wax hoos ka xoldid.
xolxol *m.l* Meel daloosha oo laba baal ama laba lakab dhexdooda ah. *ld xexeb, xoxob.*
xood¹ *m.l (-dyo, m.l)* 1. Ul yar; dhenged. 2. Xoodamis; salaax.
xood² *m.db* 1. Xoodamis; salaax. 2. Hab ceelasha qaarkood loo shubo.
xood³ *f.g1 (-day, -dday)* Xarig iwm oo dabacsan togid.
xoodaami *f.g2 (-iyay, -isay)* Jir nafley salaaxid.
xoodaamin *m.f.db eeg xoodaami.*
xoodan¹ *f.mg1 (-dmay, -dantay; -dmi)* Wax la xooday noqoshoo.
xoodan² *f.mg4 (-dnaa, -dnayd)* Wax la xooday ahaansho.
xoodasho *m.f.db eeg xodo.*
xoodbeeg *m.l (-gmo, m.l)* (*xis.*) Xoodbeeggu waa fogaanta u dhexeysa xoodka iyo kulmiska oo loo qaybshay fogaanta u dhexeysa xoodka iyo jeedshaha. Nooca toobineed waxa uu ku xiranyahay qiimaha saamiga halbeegga (e). Marka e<1 toobineedku waa qabaal; marka e=1 toobineedku waa saab iyo marka e>1 toobineedku waa labo saab.
xoode *m.l* Xarig sida badan saan ka samaysan oo dhigaha kor looga xiro.
xoodi *f.g2 (-iyay, -isay)* *ld xoodaami.*
xoodid *m.f.db eeg xood³.*
xoodin *m.f.db eeg xoodi.*
xoodmid *m.f.db eeg xoodan¹.*
xoodnaan¹ *m.f.db eeg xoodan². ld xoodnaansho, xoodsanaan, xoodsanaansho.*
xoodnaan² *m.db* 1. Dhakhsaha isbeddelka ee jihada xood halka bar gaar ahaneed ee xoodkaasi. 2. Rogalka gacanka goobada, taas oo, si aad ah ugu ekaaneyso xood halka bar la isa siiyey.

xoodnaan³ *m.db* (*xis.*) Summad k. Dhaqsaha isbeddelka ee tiirada taabtaha ee xood, marka loo eego fogaanta ku dhereran xoodka.
xoodnaansho *m.l/dh ld xoodnaan¹.*
xoodo *f.g/mg3 (-ooday, -oodatay)* 1. (*f.g*) Xarig iwm oo dabacsan togid. 2. (*f.g*) Ceel si xood ah u shubid. 3. (*f.mg*) U x.: salaax ku raaxaysasho.
xoodsad *m.l ld xoodsasho.*
xoodsan *f.mg4 ld xoodan².*
xoodsanaan *m.db ld xoodnaan.*
xoodsanaansho *m.l/dh ld xoodnaan.*
xoodsasho *m.f.db eeg xoodso. ld xoodsad, xoodsi.*
xoodsi *m.l ld xoodsasho.*
xoodso *f.g/mg3 (-saday, -satay)* 1. (*f.g*) Nafley salaaxasho. 2. (*f.mg*) Nafley salaax u bogid.
xood-taabte *m.l (-tayaal, m.l/dh)* (*xis.*) Garaaf fansaar tanjent. Kulannada kartis ee y=tanx waa xood kalgal ah oo leh laamo kala baxsan oo mid kasta leh bar rogmad halka dhibibkax kuna laacsan xarriiqyada x=+ , + 3 , + 5 iwm.
xoog xuddun ujeed *m.l* Xoog xuddumeed le eg, lidna ku ah jihada xoog xuddun ka jeedka.
xoog¹ *m.l* 1. Kartida muruqyadu u yeeshaan culays qaadidda. 2. (*-gag, m.l*) Ciidan. 3. (*-gag, m.l*) Kubka intisa hore u jeedda. 4. (*fis.*) Riixidda ama jiididda ku dhacda wax.
xoog² *m.l (-gag, m.l)* (*fis.*) Summad F. Fal kasta oo beddelka ama isku daya inuu beddelo xaaladda negaashaha walax ama ku jirta socod madoorsoome ah. Xoogga, F, ee ku abbaaran walax cufkeedu (m), dhalinayana karaar ah, (a), waxa lagu helaa F = ma Halbeegga cufku waa Niyyutan (N).
xoog³ *f.g1 (-gay, -gtau)* 1. Wax khasab ku qaadasho. 2. Haweeney kufsasho.
xoogaa *m.l/dh* Wuxaan badnayn; in yar.
xoog-bah-isjiidad *m.l (-dyo, m.db)* (*fis.*) Xoog isjiidadka ka dhixeyya atamyada iyo molikiyuulada ee walax keliya ku wada jira.
xoog-danabwade *m.l (-dayaal, m.l/db)* (*fis.*) (XDW) Keyd faraqa ugu weyn ee uu dhaliyo il-danab (sida baatari), una dhixeyya cidhiyada il-danabka. Xoogga danab wadidda isha danabka (baatari) waxaa si sahan loo cabbiri karaa, marka aanu ku xidhnayn mareeg danab. Wuxa lagu cabbiraa foolt (v).
xoogee *f.g2 (-geeyay, -geysay)* Wax xoog leh bar dhigid.
xoogeyn *m.f.db eeg xoogee.*
xoogeysho *m.f.db eeg xoogeyso.*

xoogeyso *f.mg3* (-stay, -satay) Xoog yeelasho.
xoogid *m.f.dh eeg xoog³*.
xoogoobid *m.f.dh eeg xoogow²*. *ld xoogow¹*.
xoogow¹ *m.l ld xoogoobid*.
xoogow² *f.mg1* (-oobay, -owday; -oobi) Xoog yeelasho.
xoogsasho *m.f.dh eeg xoogso*. *ld xoogsi*.
xoogsato *m.db* Dad ku nool xooggoda wax ka soo baxa; muruqmaal.
xoogsi *m.l ld xoogsasho*.
xoogo *f.g3* (-saday, -satay) Wax tacbasho; shaqaysasho.
xoogxaraash *m.l* (-shyo, *m.db*) Qof ku shaqeeya wax yar nolol maalmeedkiisa.
xoogxaraashnimo *m.db* Xoogxaraash ahaansho.
xoog-xuddun-ka-jeed *m.l* (-gag ..., *m.l*) (*fis.*) Xoog xuddun ka-jeed. Xoog xuddumeed raadkiisa ladareemo marka baabuur aad saaran tahay uu jiilo galo. Wuxa aad dareentaa in uu xoog ku jiiday lidka jihada jiirada.
xooji *f.g/mg2* (-iyay, -isay) 1. (*f.g*) Wax xoog leh ka dhigid. 2. (*f.mg*) U x.: cid u shaqayn.
xoojin *m.f.dh eeg xooji*.
xoolaley *m.db ld xoolaley*.
xooladhaqasho *m.db* Hawsha dhaqashada iyo xannaanaynta qaar ka mid ah xoolaha cawska daaqa.
xooladhaqato *m.db.u* Dad reer guuraa ah oo hawshoodu ku kooban tahayn dhaqaalaynta xoolaha kuna nool wax-soosaarka xoolahooda. *ld xoolaley*.
xoolaggoo *f.mg2* (-ooyay, -oysay) U x.: qof cayroobay xoolo ku kaalin.
xoolaggooyo *m.db ld xoolaggoyn*.
xoolaggoyn *m.f.dh eeg xoolaggoo*. *ld xoolaggoyn*.
xoolaley *m.db.u ld xooladhaqato*.
xoolatirf *g1* (-ray, -rtay) Qof cayr ka dhigid.
xoolatirid *m.f.dh eeg xoolatir*.
xoolatirsasho *m.f.dh eeg xoolatirso*. *ld xoolatirsasho*.
xoolatirs *m.l ld xoolatirsasho*.
xoolatirso *f.mg3* (-saday, -satay) Si diya ama mag loo bixiyo xoolaha reer ka tirin.
xoolayn *m.f.dh eeg xoollee*.
xoolaysad *m.l ld xoolaysasho*.
xoolaysan *f.mg4* (-snaa, -snayd) Wax la xoolceyey ahaansho.
xoolaysasho *m.f.dh eeg xoolayso*. *ld xoolaysad, xoolaysi*.
xoolaysi *m.l ld xoolaysasho*.
xoolaysnaan *m.f.dh eeg xoolaysan*. *ld xoolaysnaansho*.

xoolaysnaansho *m.l/dh ld xoolaysnaan*.
xoolayso *f.g/mg3* (-stay, -satay) 1. (*f.g*) Weel la tolay wax isticmaal u diyaar ah ka dhigid. 2. (*f.mg*) Xoolo yeelasho.
xoollee *f.g2* (-leeyay, -laysay) 1. Weel, dhig iwm asal, xayr iwm marin si loogu dhaqmo. 2. Cid xoolo u uruurin. 3. Godadka jarta, shaxda iwm dhagxaan ku ridid.
xoolo *m.l* (-layow, *m.l*) 1. Saddexda meesi oo la dhaqdo (geed, lo', ari). 2. Hanti; maal.
xoolohunnay *m.l* Qof xoolaha marka uu raaco daayaca.
xoolo-ogaa *m.l* Qof ilalinta xoolaha aad ugu feejigan. *ld xoolo-ogaal*.
xoolo-ogaal *m.l* (-llo, *m.db*) *ld xoolo-ogaa*.
xoolo-ogaalnimo *m.db* *ld xoolo-ogaannimo*.
xoolo-ogaannimo *m.db* Xoolo-ogaa ahaansho (qof). *ld xoolo-ogaalnimo*.
xoon¹ *m.l* 1. Laxle. 2. Koox.
xoon² *m.l.u* (*c.naf*) Sooloji ahaan, koox xaya-waanka ka mid ah oo iskusinji ah oo meel ku wada nool, noloshooduna iskuxidhantahay. Qaarkood sida shacaabiga iyo isboonjiga waxay iskaga dhegsanyihiin dusha, una shaqeeyaan sidii xayawaan keliya. Kuwu kalena, sida xoon cayayaanka dusha iskagama dhegsana, waxaanay leeyihiin urur-ro bulsho oo heer sare ah oo xubnahoodu shaqooyin kala duwan qabtaan.
xoon³ *f.mg1* (-oomay, -oontay; -oomi) Wadajir, wax ama meel isugu soo ururid, isu soo tuurid; shamuumid; heemasho.
xoonsamid *m.f.dh eeg xoonsan¹*.
xoonsan¹ *f.mg1* (-amay, -antay; -ami) Wax meel ku uruuursan ama tuursan noqosho.
xoonsan² *f.mg4* (-naa, -nayd) Wax meel ku uruuray ama tuursan ahaansho.
xoonsanaan *m.f.dh eeg xoonsan²*. *ld xoonsanaansho*.
xoonsanaansho *m.l/dh ld xoonsanaan*.
xoonshinniyeed *m.l* Shinni fara badan oo meel ku wada nool.
xoor¹ *m.l* (-rar, *m.l*) 1. Bahal dabacaddaha la bah ah; wuxuu leeyahay dhogor adag oo duf ah oo bey ah; aad wuxuu u laayaa halaqa, jiirka, kd., fudaydn looma dili karo. 2. *ld xoor 2 (2)*.
xoor² *m.db* 1. Xumbo cad oo caanaha la lisay yeeshaan. 2. *ld xoor 1 (2)*. Magac xiddigood.
xoor³ *f.g1* (-ray, -rtay) 1. Wax tuurid. 2. Wax dhumin.
xoori *f.mg2* (-iyay, -isay) Xoor yeelasho.
xoorid *m.f.dh eeg xoor³*.
xoorin *m.f.dh eeg xoori*.

xoorsato <i>m.db</i> Xoolo dhaqato hadba meel daaq cusub u doonata oo aan negaanayn in badan; cosobsato.	xorjab² <i>f.mg1 (-bay, -btay)</i> Xor duuduub yeelasho.
xoosh <i>m.l</i> 1. Cirro. 2. Daash, sida meel baabuurtu la dhigta oo guriga raacsan.	xorjabid <i>m.f.db eeg xorjab². ld xorjab¹</i> .
xoox <i>m.db</i> Caanaha u horreya oo laga liso ama laga nuugo candho irmaan.	xornimo <i>m.db</i> Xor ahaan; xurriyad.
xooxi <i>f.g/mg2 (-iyay, -isay)</i> 1. <i>(f.g)</i> Candho xoox ka maalid. 2. <i>(f.mg)</i> Candho irmaan xoox yeelasho.	xoroobid <i>m.f.db eeg xorow.</i>
xooxin <i>m.f.db eeg xooxi.</i>	xorow <i>f.mg1 (-oobay, -owday; -oobi)</i> Xor noqosho.
xooxsad <i>m.l ld xooxsasho.</i>	xorre <i>m.l</i> 1. Cudur fasas leh oo ku dhaca faraha fooddoda oo xanuun badan leh. 2. <i>ld xarre.</i>
xooxsasho <i>m.f.db eeg xooxso. ld xooxsad.</i>	xorriyad <i>m.db</i> Madaxbannaani. <i>ld xorriyo.</i>
xooxso <i>f.g3 (-saday, -satay)</i> Candho xoox ka maalid.	xorriyo <i>m.db ld xorriyad.</i>
xoq¹ <i>m.l</i> Beeyo qolof lagu fujiyo oo aan saafi ahayn. <i>ld xoq¹, xoq², xoq².</i>	xorshosh <i>m.l</i> Qori ama wax kale oo korka sare ka fayow, gudahase ka mootan oo bolol ka ah, oo kolkii la taabto burburaya, tilmaantood. <i>ld xorshosh.</i>
xoq² <i>m.db ld xoq¹.</i>	xortol¹ <i>m.l ld xortolid.</i>
xoq³ <i>f.g1 (-qay, -qday)</i> 1. Wax ciddiyaha marmarin. 2. Wax hoolid. 3. Cusbo gaar ah carruur dabada ka gelin. <i>ld xoq³.</i>	xortol² <i>f.g1 (-olay, -oshay)</i> Laba maro iwm xortooda isku tolid.
xoqad¹ <i>m.l ld xoqasho.</i>	xortolan <i>f.mg4 (-lnaa, -lnayd)</i> Wax la xortolay ahaansho.
xoqad² <i>m.db</i> 1. <i>(-do, m.l)</i> Diirad, dooribeyn, biladaye. 2. Qun, xoqato.	xortolasho <i>m.f.db eeg xortolo.</i>
xoqado <i>m.db eeg quman.</i>	xortolid <i>m.f.db eeg xortol². ld xortol¹.</i>
xoqasho <i>m.f.db eeg xoqo. ld xoqad¹.</i>	xortolnaan <i>m.f.db eeg xortolan. ld xortol-naansho.</i>
xoqato <i>m.db (-ooyin, m.l)</i> Qalab yar oo bir ah oo af godan oo umanka lagu xoqo.	xortolnaansho <i>m.l/ld ld xortolnaan.</i>
xoqe <i>m.l (-qayaal, m.l/ld)</i> Qalab yar oo carruurta duburka looga xoqo.	xortolo <i>f.g3 (-oshay, -olatay)</i> Dhar, haan iwm dhexda ka tolasho.
xoqid <i>m.f.db eeg xoq³. ld xogid.</i>	xoryeel¹ <i>m.l (-llo, m.db)</i> Nin addoon ahaa oo la xoreeyey.
xoqo <i>f.g3 (-qday, -qatay)</i> Meel jirka nafleyda ka mid ah oo cuncunaysa ciddi ama wax kale xoog ugu duugasho.	xoryeel² <i>m.db</i> Haweeney addoon ahayd oo la xoreeyey.
xor <i>m.db</i> 1. Wuxuu doono samayn kara; aan cidi u talin; wuxuu maskaxdiisa ka maago samayn kara isagoo aan cidna kala tashan; isu taliya; madax bannaan; aan hawl ama shiidaad kale horjoogin ama xayirayn. 2. <i>(-ro, m.l)</i> Dacal (dhar); daraf, serji.	xoxob <i>m.l ld xexeb, xolxol.</i>
xorayn <i>m.f.db eeg xoree.</i>	xubbi <i>m.l</i> Jacayl.
xoree <i>f.g2 (-reeyay, -raysay)</i> Cid xor ka dhigid.	xubbul-yeeg <i>m.l (-gyo, m.db)</i> Dhagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talaggalay labadiisa dhinac min hal dhobic ku leh. <i>ld yeeg.</i>
xorgog¹ <i>m.l.kh</i> Caato, wuxuu ku dhego aan laga fujin karin; wax ku koga ama isku qonbojuya.	xubeer <i>f.mg1 (-ray, -rtay)</i> Wax aan hanti lahayn noqosho.
xorgog² <i>f.mg1 (-gay, -gtay)</i> 1. Nafley caatoobid. 2. Wax si ba'an ugu dhegid.	xubeerid <i>m.f.db eeg xubeer.</i>
xorgogid <i>m.f.db eeg xorgog².</i>	xubeero <i>m.db</i> 1. Baahi. 2. Cayrnimo.
xorgogsan <i>f.mg4 (-naa, -nayd)</i> Wax xorgogay ahaansho.	xubin <i>m.db (-bno, m.l)</i> 1. Qaybaha oogada nafleyda middiiba, siiba inta laba kalaggoys u dhexaysa ama isku cad ah. 2. Dadka maamul ama urur ka koobanyahay, midkiiba.
xorgogsanaan <i>m.f.db eeg xorgogsan. ld xorgogsanaansho.</i>	xubin dhac <i>m.l (-bno ..., m.l) (daaw.)</i> Xubin ama sooh oo hoos uga dhaqaqa meeshiisii caadiga ahayd, badanaa waxa keena sooha taageera oo dabca. Rimmaydhac iyo siil-dhac waxa keena, inta badan, jiidid iyo jeexmid ku dhaca sooha taageerada xilliga dhalmada.
xorgogsanaansho <i>m.l/ld ld xorgogsanaan.</i>	xubin-holac <i>m.l (-bno ..., m.l) (daaw.)</i> Halamacoodka xubno kalaggoyska mid ama ka badan astaamihiis: barar, kuleyl, xanuun iyo dhaqaaq la'aan.
xorjab¹ <i>m.l ld xorjabid.</i>	

xubnayn <i>m.f.dh eeg</i> xubnee.	xujooole <i>m.l (-layaal, m.l/dh)</i> Qof had iyo jeer xijo keena. <i>ld xujaale.</i>
xubnee <i>f.g2 (-neeyay, -naysay)</i> 1. Wax xubno u yeelid. 2. Wax xubno u qaybin.	xujow <i>f.mg1 (-oobay, -owday; -oobi)</i> Wax xijo galay noqosho.
xubno holac <i>m.l (-ooyin ..., m.l)</i> Holac ku dhaca kala goysyada jidhka.	xujub <i>m.l (-byo, m.dh)</i> Qabri; xabaal. <i>ld xujuub.</i>
xuddumi <i>f.g2 (-iyay, -isay)</i> 1. Ku x.: neef xoolo ah ilmo dhashay siin. 2. Ka x.: haweeney foolanaya ka dhalin.	xujuub <i>m.l (-byo, m.dh)</i> <i>ld xujub.</i>
xuddumin <i>m.f.dh eeg</i> xuddumi.	xukuman <i>f.mg4 (-mnaa, -mnayd)</i> Wax xukun ku dhacay ahaansho.
xuddun¹ <i>m.dh (-umo, m.l)</i> 1. Godka yarka ah oo caloosha bartankeeda ku yaal. 2. Hab waalidku carruurtiisa wax xoolo ah, u siyo (ilmaha dhashay xuddunta laga gooyo baa neefka la siinayo loogu xiraa; xuddunxir).	xukumid <i>m.f.dh eeg</i> xukun ² . <i>ld xakumid.</i>
xuddun² <i>m.dh (jool.)</i> Badhtamaha dhulka ee ka hooseeya carro-jiifka dhulka, hexroorkii-suna yahay 6900 oo mitir, oo leh cufnaan sare, kana kooban nikal iyo xadiid.	xukumnaan <i>m.f.dh eeg</i> xukuman. <i>ld xukum-naansho.</i>
xuddunxir¹ <i>m.l Xolo la siyo ilmo markaa dhashay.</i>	xukumnaansho <i>m.l/dh ld xukumnaan.</i>
xuddunxir² <i>f.g1 (-ray, -rtay)</i> Ilmo markaa dhashay xoolo siin.	xukun militeri <i>m.l 1. (siyaa.)</i> Dawlad militri oo ku qabsatay awoodda xukunka xoog militeri, doorasho la'aan. 2. <i>(siyaa.)</i> Sharchiyo gaar ahaan lagu soo rogo dal, awood dheraadna siyya taliyaasha xoogga dalka, markuu dalkas gudihiiisa ama dibaddiisa dagaal halis ah ka jiro.
xuddunxirid <i>m.f.dh eeg</i> xuddunxir ² .	xukun¹ <i>m.l 1. Talis, guddoon. 2. ld xugmi.</i>
xuddur <i>m.l X. ah: xero weyn oo aad loo adkeeyay.</i>	<i>Go'aan maxkamadeed. 3. ld xakaamat, xukuumad.</i> Dowlad; dawlo. <i>ld xugun.</i>
xudduud¹ <i>m.l (-do, m.l)</i> Soohdin; seere; xad.	xukun² <i>f.g1 (-umay, -untay; -umi)</i> 1. Wax maamulid. 2. Cid go'aan maxkamadeed ku qaadid.
xudduud² <i>m.dh</i> 1. Duxda hadalka ama macnaha orah lagu dhawaqaqay ka dambeysa. 2. Xusuus la sii dhadhansado, oo wax kolkaas la sheegay soo kiciyaan, lagu soo garwaqaqsado. 3. Seere; soohdin; xad.	xukun-la'aan <i>m.dh 1. (siyaa.)</i> Dawlad la'aan. 2. <i>(siyaa.)</i> Dhaqdhaqaq siyaaso-bulshadeed oo aaminsan in qaranku uu ku dhisnaado xuriyadda iyo madaxbannanidda qofka.
xuf <i>m.l (-faf, m.l)</i> Xuub yar oo harag jilicsan laga soo jeexay oo toobinka afka laga saaro. <i>ld xug¹ (2).</i>	xukuumad <i>m.dh ld xukun¹ (3).</i>
xufnugeyl <i>m.l.kh X. ah: xoolaha intooda tabarta yar.</i>	xul¹ <i>m.l 1. Wax badan kuwa laga soo xushtay. 2. ld xulid.</i>
xug¹ <i>m.dh X. ah: xaskul qori lagu xaqquqay oo buruqdii laga milay oo liilankii caddaa isu haray. 2. ld xuf.</i>	xul² <i>f.g1 (kulay, xushay)</i> 1. Tiro wax kale oo la nooc ah fiicnaan uga doorid. 2. Wax, wax kale ka dhex baarid. 3. Kayn iwm dhex marid.
xug² <i>f.g1 (-gay, -gtay)</i> 1. Xolo isku duuban, si degdeg ah u kaxayn, u eryid. 2. Si ayar ah maqaarka ama xuubka uga saarid. 3. Hilib ku haray maqaarka ka jarjarid. <i>ld hug.</i>	xulad <i>m.l ld xulasho.</i>
xugid <i>m.f.dh eeg</i> xug ² . <i>ld hugid.</i>	xulafo <i>m.dh.u</i> Dad is bahaystay.
xugmi <i>m.l ld xukun¹ (2).</i>	xulan <i>f.mg4 (-lnaa, -lnayd)</i> Wax xul lagu sameeyey ahaansho.
xugun <i>m.l ld xukun¹.</i>	xulanti <i>m.dh</i> Wax badan inta laga soo xushay oo ugu wareegsan.
xujaale <i>m.l ld xujooole.</i>	xulasho <i>m.f.dh eeg</i> xulo. <i>ld xulad.</i>
xujeet <i>f.g2 (-jeeyay, -jeysay)</i> 1. Cid xijo ku xirid. 2. Cid eedeyn.	xulasho-dabeeeci <i>m.l (baay.)</i> Marka laga hadlays aragtida Daarwin, dariiqad ku soo darta tadawurka sinjiyo cusub oo xayawaan iyo dhirba leh.
xujeey <i>m.dh.w eeg</i> xaaaji.	xulato <i>m.dh</i> Laba qof, laba dawladowd, laba cidood ama ka badan oo gacan saar yeesha ama isbahaysi.
xujeyn <i>m.f.dh eeg</i> xujee.	xulbad <i>m.dh</i> Nagaar caws ah oo mirihiisa la cuno ama sanuunadda iyo wixii la mid ah lagu geedeyo.
xujo <i>m.dh (-ooyin, m.l)</i> 1. Weyddiin adag oo aan sahal looga jawaabi karin. 2. Dembi; Eed.	
xujoobid <i>m.f.dh eeg</i> xujow.	

xuli *f.g2* (-iyay, -isay) 1. Wax fiicnaan ay leeyihii ku soocasho. 2. Wax, wax ka baarasho.

xulid *m.f.dh eeg xul²*. *ld xul¹* (2).

xulin *m.f.dh eeg xuli*.

xulnaan *m.f.dh eeg xulan*. *ld xulnaansho*.

xulnaansho *m.ll/dh ld xulnaan*.

xulo *f.g3* (**xushay**, **xulatay**) Wax badan kuwa ugu wanaagsan kala bixid.

xuloobid *m.f.dh eeg xulow²*.

xulow¹ *m.l* Biyo gala cagaha marka kabu la'aan lagu socdo kulayl.

xulow² *f.g1* (-oway, -owday) Kulayl lagu socdo kabu la'aan awgeed cago biyo gelid.

xulquun *m.l ld xurquun*.

xuluf *m.l* Digirta baalkeeda kore.

xulus *m.l ld xalus*.

xuluul *m.dh* 1. Cawska jiilaalkii xoolaha dhirta hoosteeda looga guro. 2. *ld huluul*, **xaluul**. (-llo, m.l./dh) Xuluulasho; dhexgal; huluulad.

xuluulad *m.l ld xuluulasho*.

xuluulasho *m.f.dh eeg xuluulo*. *ld huluulad*, **huluulasho**, **xaluulad**, **xaluulasho**, **xuluul**

xuluuli *f.g2* (-iyay, -isay) Wax xuluul gelin.

xuluulin *m.f.dh eeg xuluuli*.

xuluulo *f.g/mg3* (**xushay**, **xulatay**) 1. Meel kayn ah dhexgelid adiga oo is gaabinaya. 2. Irrid gaaban ka hoos dusid. *ld huluulo*, **xaluulo**.

xuluushman *f.mg4* (-naa, -nayd) Wax, wax kale la dhexgeliyey ahaansho.

xuluushanaan *m.f.dh eeg xuluushan*. *ld xuluushanaansho*.

xuluushanaansho *m.ll/dh ld xuluushanaan*.

xulxul *m.l ld xolxol*.

xumaan¹ *m.f.dh eeg xun*. *ld xumaansho*, **xumi**.

xumaan² *m.dh* 1. Wax wax dhima ama waxyello leh ama la qoonsado. 2. wax xun ahaansho ama noqosh.

xumaansho *m.ll/dh eeg xumaan*.

xumadoon *m.l* X. ah: qof jecel in arrin laysku haayo xumaani ka dhacdo.

xumaraadis *m.l* X. ah: qof jecel in xumaani dhacdo.

xumayn *m.f.dh eeg xumee*. *ld xumays¹*.

xumays¹ *m.l ld xumayn*.

xumays² *m.dh.u* 1. Cawro; oogada dadka inta la qarsho. 2. Hilbaha inta uirkujirta ah. 3. Koolaha iyo dadka intooda tabarta yar.

xumbayn *m.f.dh eeg xumbee*.

xumbaysii *f.mg2* (-iyyay, -iisay) Ka x.: wax xumbo ka keenid.

xumbaysiin *m.f.dh eeg xumbaysii*.

xumbee *f.mg2* (-beeyay, -beysay) Xumbo yeelasho.

xumbo *m.dh* Xoor; abur.

xumbuse *m.l* Nooc cawska ka mid ah oo xooluhu daaqaan.

xumee *f.g2* (-meeay, -maysay) Cid xumo ku samayn.

xumi *m.dh ld xumaan¹*.

xummad *m.dh* Kulaylka jirka oo sarakaca jirro awgeed.

xummadaysan *f.mg4* (-snaa, -snayd) Wax xummadi hayso ahaansho.

xummadaysnaan *m.f.dh eeg xummadaysan*. *ld xummadaysnaansho*.

xummadaysnaansho *m.ll/dh ld xummadays-naan*.

xummad-guduud *m.dh* (*daaw*) Cudur si aad ah la isu qaadsiyo sida badan ku dhaca carruurta, waxaana keena baktiiriyada "streptococcus". Wuxaana laga qaadaa qof qaba ama qof jeermigu jirkiisa ku jiro oo an bukin - waxaana la isugu gudbiya qufac ama caano jeermigu gaaray.

xummad-hurdo *m.dh* (*daaw*) Cudur la isqaadsiyo oo uu keeno "arbo firus" waxa laga helaa Afrikada kulul iyo gobollada waqooyi ee koonfur Ameerika, waxa gudbiya kaneeco khaas ahaan "aedes Aegypti", firrusku wuxu baabi'ya soohyada beerka iyo kelyaha.

xumo *m.l* Wax aan la jeclaysan ama aan wa-naagsanayn.

xun *f.mg4* (-umaa, -umayd) 1. Wax aan wanaagsanayn ahaansho. 2. Ka x.: wax aan raalli ka ahayn wax la sameeyey ahaansho. 3. Ku x.: wax, wax aad u jecel ahaansho.

xundhur¹ *m.dh* (-ro, m.l) Xuddun.

xundhur² *m.dh* (*daaw*) Cudur la is qaadsiyo oo ku dhaca xiidmaha shuban dhiig iyo axal la socdaan.

xundhur-ameebeed *m.dh* (*daaw*) Jirro xiidmeed oo uu keeno noole borotosoo ah (entamoeba istolytica), kaasoo keena in uu xiidmaha dalooliyo ama absees ku sameeya: beerka, sambabada iyo maskaxda; waxaana laga qaadaa cunnada iyo biyaha aan nadiifka ahayn oo ay gaadhey saxaro qof cudurkaas qaba.

xundhur-bakteeriyeed *m.l* (*daaw*) Cudur ku dhaca xiidmaha oo uu keeno bakteeriyeed loo yaqaan shigella, waxaana laga qaadaa cunnada iyo biyaha aan nadiif ahayn oo ay gaadhey saxaro qof cudurkaas qaba. Astaamiiisa waxaa ka mid ah shuban,

lallabo, casiraad, qandho oo ilaa todobaad socdaan.	xus ¹ <i>m.l</i> 1. Allabari cid dhimatay loo sameeyo. 2. Damaashaad loo sameeyo dhacdo taariikh leh.
xundhuro <i>m.l.u</i> Qaraabo calaaqaad wanaagsani ka dhexeeyo.	xus ² <i>f.g1</i> (-say, -stay) 1. Wax soo hadal qaadid. 2. Cid dhimatay Allabari u samayn. 3. Dhacdo tariikh leh xaflad u samayn.
xunguruf <i>m.db</i> 1. Bahal ka mid ah bahalaha sheekoyinka lagu tebiyo hase yeeshay ayan cidi weli arag oo leh ciddiyo dhaadheer oo ay wejiga kaga xagato dadka. 2. Dafo. 3. Cadaawadnimo yar oo dad ka dhexeysa.	xusan <i>f.mg4</i> (-snaa, -snayd) Wax la xusay ahaansho.
xuquuq <i>m.db.w eeg</i> xaq.	xushlayn <i>m.f.db eeg</i> xushlee.
xur <i>m.l</i> Weel yar oo wax lagu beego oo afar qursi qaada; suus; madaal.	xushle <i>m.l</i> 1. Orod laafyo badan. 2. Si xarrago iyo mardaaddi leh u socoshada.
xurbi <i>f.g2</i> (-iyay, -isay) Caano iwm xurbiye ku walaaqid.	xushlee <i>f.mg2</i> (-leeyay, -laysay) Orod xushle ah ordid.
xurbin¹ <i>m.l (-nno, m.db)</i> 1. Ul dheer oo afka ganto ku leh oo caanaha iwm lagu walaaqo. 2. Ul gaaban oo af buuran leh oo soorta la karinayo lagu walaaqo. <i>ld</i> xurbiye, xurbo, xurub.	xushmad <i>m.db ld</i> xushmo.
xurbin² <i>m.f.db eeg</i> xurbi.	xushmadarro <i>m.db</i> Xushmo la'aanshada.
xurbiye <i>m.l (-yayaal, m.ll/db)</i> 1. <i>ld</i> xurbin¹. 2. Qaybta ku dhex wareegta matoor danab ama danab dhaliiye, xurbintaasina waxa ay keentaa in uu danabku saaqmo mareegta dhexdeeda.	xushmadayn <i>m.db ld</i> xushmayn.
xurbo <i>m.db ld</i> xurbin¹.	xushmadee <i>f.g2</i> (-deeyay, -daysay) <i>ld</i> xushmee.
xurguf <i>m.db</i> Iska horimaad yar oo laba qof ama ka badan ka dhexeeya.	xushmayn <i>m.f.db eeg</i> xushmee. <i>ld</i> xushmadayn.
xurgufsi <i>fg2</i> (-iyay, -iisay) Cid faraheeda xoog wax uga qaadid.	xushmee <i>f.g2</i> (-meeyay, -maysay) Cid xushmo u yeelid. <i>ld</i> xushmadee.
xurgufsiin <i>m.f.db eeg</i> xurgufsi.	xushmo <i>m.db</i> Sharaf iyo wanaag laga kasbado bulshada dhexdeeda; xurmo; muuno. <i>ld</i> xishmo, xushmad.
xurmayn <i>m.f.db eeg</i> xurmee.	xusid <i>m.f.db eeg</i> xus ² .
xurmaysan <i>f.mg4</i> (-snaa, -snayd) Wax xurmo leh ahaansho.	xusli <i>f.g/mg2</i> (-iyay, -isay) 1. <i>(f.g)</i> Wax dhudhun ku cabbirid. 2. <i>(f.mg)</i> U x.: wax ama cid u ilasho. 3. <i>(f.g)</i> Orod gaaban ordid.
xurmaysnaan <i>m.f.db eeg</i> xurmaysan. <i>ld</i> xurmaysnaano.	xuslin <i>m.f.db eeg</i> xusli.
xurmaysnaansho <i>m.ll/db ld</i> xurmaysnaan.	xusnaan <i>m.f.db eeg</i> xusan. <i>ld</i> xusnaansho.
xurmee <i>f.mg2</i> (-meeyay, -maysay) Cid xurmo u yeelid; cid sharfid.	xusnaansho <i>m.ll/db ld</i> xusnaan.
xurmo <i>m.db</i> 1. Weyneyn; sharaf; tixgelis; muuno. 2. Hanti yar oo nin siyo naagtisa qaraabadeeda.	xusul <i>m.l ld</i> suxul.
xurquun <i>m.l</i> Gassiin. <i>ld</i> xulquun.	xusulduub¹ <i>m.l ld</i> xusulduubid.
xurub <i>m.l ld</i> xurbin¹.	xusulduub² <i>f.mg1</i> (-bay, -btay) Orod gacmuuh laaban yihiin xawli gaaban ku ordid.
xuruubbamid <i>m.db ld</i> xaruumid.	xusulduubid <i>m.f.db eeg</i> xusulduub ² . <i>ld</i> xusulduub¹.
xuruubban¹ <i>m.l ld</i> xaruun¹.	xusullaysasho <i>m.f.db eeg</i> xusullayso. <i>ld</i> xusullaysi.
xuruubban² <i>f.mg1</i> (-amay, -antay) <i>ld</i> xaruun².	xusullaysi <i>m.l ld</i> xusullaysasho.
xuruuf <i>m.dh.w eeg</i> xaraf.	xusullayso <i>f.mg3</i> (-stay, -satay) 1. Xusul mudasho. 2. Dhudhun wax ku cabbirasho.
xuruumid <i>m.f.db ld</i> xaruumid.	xusuus <i>m.db</i> 1. Awoodda maskaxda ee kaydinta dhacdooyinka. 2. Gocashada dhacdo qof raad ku reebtay.
xuruun¹ <i>m.l ld</i> xaruun¹.	xusuusad <i>m.l ld</i> xusuusasho.
xuruun² <i>f.mg1</i> (-uumay, -uuntay; -uumi) <i>ld</i> xaruun².	xusuusasho <i>f.g4</i> (-snaa, -snayd) Cid wax horay u dhacay maskaxda ku haya ahaansho.
	xusuusasho <i>m.f.db eeg</i> xusuuso. <i>ld</i> xusuusad.
	xusuusdhig <i>m.l</i> 1. Meel la dhigo dukumentiga muhimka ah. 2. Dhigidda meel taariikh ah la dhigo ubax xusuus ah.

xusuusi *f.g2 (-iyay, -isay)* Cid waxay ilowsanayd garwaqsiiin.

xusuusin *m.f.db eeg* xusuusi.

xusuusnaan *m.f.db eeg* xusuusan. *ld* **xusuusnaansho**.

xusuusnaansho *m.ll/dh ld* **xusuusnaan**.

xusuuso *f.g3 (-stay, -satay)* Cid waxay ilowsanayd garwaqsasho.

xusuusqor *m.l (-rro, m.db)* Buug lagu qoro waxyabaha la doonayo inaan la illaawin.

xutubi *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Wax qadarin. 2. Wax fiiro gaar ah siin.

xutubin *m.f.db eeg* xutubi.

xutush *m.l ld* **cutush**.

xuub¹ *m.l (-bab, m.l)* 1. Lakab ama baal khafif ah, oo jilicsan, oo xubnaha nafleyda meelo ka mid ah ku rogan, ku dhaaaran. 2. Baal jaadkaas ah, oo dhirta iniinaheeda ama meeleeheed kale ku rogan.

xuub² *m.l (-bab, m.l) (c.nafl.)* Nudo kiish oo kale ah kuwaas oo daboola isku xidha ama ku dhereran unugyada bayoolojiyed iyo organ yarayaashooda, organnadooda iyo dhismayaashooda kale.

xuubbabbys *m.db* Saracda korkeeda (oogada dadka).

xuub-badh-habe *m.l (-bayaal, m.ll/dh) (baay.)* Marka la sharaxayo siimowga, xuub oggolaada inay dhixmaraan molikiyuulladda miluhu, hase yeeshee aanay dhex mari karin kuwa milmuhi.

xuub-balaamsmeed *m.l (-dyo, m.db) (baay.)* Xuubka badh habaha ah ee sameeya xadka dusha ee unugga. Xuubka badankiisu wuxuu ka samaysanyahay borotiinno iyo dufan. Wuxuu joogteeyaa walxaha gelaya iyo kuwa ka baxaya unugga.

xuubdhacsad *m.l ld* **xuubdhacsasho**.

xuubdhacsasho *m.f.db eeg* xuubdhacso. *ld* **xuubdhacsad, xuubdhacsi**.

xuubdhacsi *m.l ld* **xuubdhacsasho**.

xuubdhacso *f.mg3 (-saday, -satay)* 1. Mas iwm xuub ridid. 2. Nafley caylid. 3. Nafley muuqaalkeedii hore mid ka fiican yeelasho. *ld* **xuubsibo**.

xuubdillaac *(eerniya)* *m.l (-bab ..., m.l) (daaw.)* Xubin jirka ka mid ah haddii ay ka baxdo meeshii ay caadi ahaan ku taalley.

xuubdillaacsad *m.l ld* **xuubdillaacsasho**.

xuubdillaacsasho *m.f.db eeg* xuubdillaacsco. *ld* **xuubdillaacsad, xuubdillaaci**.

xuubdillaaci *m.l ld* **xuubdillaacsasho**.

xuubdillaacso *f.mg3 (-saday, -satay)* 1. Xuubka sare iska siibid. 2. Qaabka sare beddelid.

xuubi¹ *m.l* Libaaxbadeedka waaweyn jaad ka mid ah.

xuubi² *f.g/mg2 (-iyay, -isay)* 1. *(f.g)* Caano degdeg u qurqurin. 2. *(f.mg)* Wax qolof ama ded saarnaa ka qaadir. 3. *(f.mg)* Xoolo iwm degdeg ku kaxayn.

xuub-ileed-holac *m.l (-bab, m.l) (daaw.)* Halaamacoodka xuubka daboola wilka isha. Astaamaha: xanuun badan, isha oo ilmeysa iyo aragga oo xumaada.

xuubin *m.f.db eeg* **xuubi²**.

xuubka saynuuifiyal *m.l (-lo, m.db) (c.nafl.)* Xuub ka samaysan nudo isku xidhayaal, kaas oo sameeya kiish ku wareegsan kala goys dhaqdhaqaaq samayn kara, sida kala goyska suxulka, oo labada dhinacba kaga dhesan laf. Kiishka waxaa ka buuxa dheecaan isjiidanaya oo subka korka sare ee carjowda kala goyska.

xuubka timbaanik *m.l (-kyo, m.db) (c.nafl.)* Xuubka kala sooca qaybta kore iyo qaybta dhexe ee dhetga. Wuxuu sameeyaa dhaqdhaqaaq uu ugu jawaabay hirarka codka, isaga oo u gudbinaya barta maqalka, siina marinaya laf dhexe-dhegoodka.

xuub-malaas *m.l (-bab ..., m.l) (c.nafl.)* Xuub qoyan oo gudaha kaga malaasan xubnaha qaab dhuumeedka leh iyo xubnaha daloola sida: sanka, daloollada sanka xiga qaybta neef mareenka, xameetyi mareenka iyo qaybta ganaca. Afka waxaa ku malaasan xuub dhis-mihiisu isbedbeddo. Xuubka malaasku wuxuu ka sameysanyahay: ebiteliyum oo ugu sareeya waxaana ku yaal qanfirro yar-yar oo sameeya xab, waxaana ka hooseeya lakab soohxiriiriye ah iyo lakab ah muruq-xuubeed oo ugu hooseeya.

xuub-maskaxeed *m.l (-bab.../-dyo, m.db) (c.nafl.)* Saddexda xuub ee ka sameeyasan sooh xiriiriye oo hoos kaga dhaaaran lafta madaxa iyo godka laf-dhabarta, waxayna daboolaan maskaxda iyo xangullada.

xuub-muruqeed *m.l (-bab ..., m.db) (c.nafl.)* Sooh xiriireed daboola xubnaha jilicsan ee jirka wuxuuna leeyahay qayb sare, maqaarka hoostiisa, iyo qayb hoose oo ku duuban xirmooyinka muruqyada.

xuubsad *m.l ld* **xuubsasho**.

xuubsasho *m.f.db eeg* xuubso. *ld* **xuubsad, xuubsi**.

xuubsi *m.l ld* **xuubsasho**.

xuubsibad *m.l ld* **xuubsibasho**.

xuubsibasho *m.f.db eeg* xuubsibo. *ld* **xuubsiibad**.

xuubsiibo *f.mg3 (-btay, -batay)* Xuubka ama haragga duugooba ka bixid, ka siibasho (halqaan sanadiiba dhawr jeer buu xuub-siibtaa).

xuubso *f.g3 (-saday, -satay)* 1. Xuubka hore ka diirasho, ka muruxso. 2. Canaan iyo dagaal kulul cid ku samayn.

xuub-ubuceed *m.l (-bab ..., m.dh)* (*c.nafl*) Xuubka qoyan ee uurkjirtada gudaheeda.

xuub-wadne *m.l (-bab ..., m.l)* (*c.nafl*) Xuubka ku daboolan wadnaha oo laba qaybood leh; qayb dibadeed oo dhammaan wadnaha daboola wuxuuna ku dhagganyahay xididdada dhiigga ee waaweyn oo wadnaha ka baxa ama soo gala; qaybta gudaha qoyaan leh waa kiish xiran: wajji toos ugu dhaggan muruqa wadnaha; iyo wajji xiga qayb dibadeedka xuubka; riisheka dhexdiisa waxaa ku jira qaddar yar oo dhacaan ah oo ka ilaaliya isxoqidda labada qaybood ee xuubka marka wadnahu garaacayo.

xuub-wadneed *m.l (-dyo, m.dh)* (*c.nafl*) Dhinaca lafdhabarleyda, xuub qoyan oo sameeya gidaarka moqorka kalka wadnaha.

xuub-xabeed *m.l (-dyo, m.dh)* (*baay*) Lakab nudo ah oo ka kooban ibitiiliyam ay tiiriyaan nudo isku-xidhayaal. Ibtiiiyamka dhexdiisa waxa laga heelaa unugyo goblet oo gaar ah, kaas oo guudka kaga dhiijiya xab, ibitiiliyamkuna badanaa waxaa uu leeyahay gan. Xuub xabeebkoo wuxuu ku dhhereeranyahay moqorrada jidhka ee xidhiidhka la leh dibadda sida mariinka cuntada iyo mariinka hawada.

xuudhayn *m.f.dh eeg* xuudhee. *ld xuudheys*.

xuudhee *f.mg2 (-dheeyay, -dheysay)* 1. Socod aayar ah oo aan meel la tageyn socosh. 2. Isku x.: laba naafley isku dirid.

xuudheys *m.l ld* **xuudhayn**.

xuuko *m.dh* Subag hilibka geela laga shiilo oo sida xayrtta adkaata.

xuunsho *m.dh* Shimbir badanaa cad oo wasakhda cunta.

xuur *m.l (-ro, m.l)* 1. Inan da' yar. 2. X. ah: yar, aan weyneyn.

xuur *m.dh* 1. Gabar yar oo aan fil weyneyn. 2. Shimbir luqun dheer.

xuuralcayn *m.dh* 1. Gabdho aad u qurxoон oo jannada jooga. 2. Gabadh aad u qurxoон una dabcı wanaagsan.

xuuri *f.mg2 (-iyay, -isay)* *ld khuuri*.

xuurin *m.f.dh eeg* xuuri.

xuurtayn *m.f.dh eeg* xuurtree.

xuurtaysii *f.g2 (-iiyay, -iisay)* *ld xuurtee*.

xuurtaysiin *m.dh ld* **xuurtayn**.

xuurtee *f.g2 (-teeyay, -taysay)* Cid xuurto badid. *ld xuurtaysii*.

xuurto *m.dh* Culays ku yimaada neefta marka naafley orod ku daasho ama hawl iwm. *ld xiiq*.

xuurtoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* Xuurto dareemid.

xuurtood *m.f.l eeg* xuurtoo.

xuux *m.dh* "X!": eray carruurta lagu yiraahdo marka la cabsiinayo.

xuuxi *f.g2 (-iyay, -isay)* Carruur wax ku cabsiin.

xuuxin *m.f.dh eeg* xuuxi.

Y

y (ya') *m.db* Xarafka saddex iyo labaatanaad ee alifba'da af soomaaliga waana shibbane.

yaa¹ *mu.we* Kuma ayaa?, tuma ayaa?

yaa² *e.we* Maxaad tiri? Ku soo celi!

yaa³ *qr.dd ld baa.*

yaa⁴ *qr.* Yaan: markii qurubka diidmada 'aan 2' lagu lifaaqo amar diidmo ayuu muujiyaa. Tus. "Yaanu keenin".

yaab¹ *m.l* Amakaag; irkig; abyany; fajac.

yaab² *f.mg1 (-bay, -btay)* 1. Ku y./ka y.: dhacdo qof sameeyey la fajicid. 2. U y.: wax dhibaato uga baqid (cid). 3. Ka y.: dhibaato ka baqid (cid). 4. Isla y.: cid fal ay samaysay ka qoomamayn.

yaabban *f.mg4 (-naa, -nayd) ld yaabsan.*

yaabbanaan *m.db ld yaabsanaan.*

yaabbanaansho *m.lldh ld yaabsanaansho.*

yaabi *f.mg2 (-iyay, -isay)* Ka y.: cid yaab ku abuurid.

yaabid *m.f.dh eeg yaab². ld yaabis².*

yaabin *m.f.dh eeg yaabi. ld yaabis¹.*

yaabis¹ *m.l* 1. Y. ah: aan iidaan (ama goosaar) lahayn (cunto iwm); engegan. 2. *ld yaabin.*

yaabis² *m.dh ld yaabid.*

yaabsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Wax yaab hayo ahaansho (qof). *ld yaabban.*

yaabsanaan *m.f.dh eeg yaabsan. ld yaab-banaan, yaabbanaansho, yaabsanaansho.*

yaabsanaansho *m.lldh ld yaabsanaan.*

yaac *f.mg1 (-cay, -cday)* 1. Dad, duunyo ama qalab kala firdhasho. 2. Ka soo y.: furuuruc iwm oo gada dusheeda ka soo bixid.

yaaci *f.g2 (-iyay, -isay)* Dad, duunyo ama qalab kala firdhin.

yaacid *m.f.dh eeg yaac.*

yaacin *m.f.dh eeg yaaci. ld yaacis.*

yaacis *m.l ld yaacin.*

yaacsan *f.mg4 (-naa, -nayd)* Dad, duunyo ama qalab wax kala firirsan ahaansho.

yaacsanaan *m.f.dh eeg yaacsan. ld yaacsanaan-sho.*

yaacsanaansho *m.lldh ld yaacsanaan.*

yaadaddo *m.db (c.nafl.)* Bahal yar oo wax xagta oo leh duf adag iyo qodxo dhaadheer oo mardimo leh, caddaan iyo madow ah; caanaqub; kashiito; dhiddo.

yaahuu *e.d* Erey laga horgeeyo qof habaar-tamay. Tus. "Cuqdaa iyo cawradaa cun!", "Islahel!".

yaallin *m.l Oollin.*

yaambo *m.db (-ooyin, m.l) ld yaanbo.*

yaanbo *m.db (-ooyin, m.l)* 1. Bir xalleefsan oo af ballaaran iyo daab leh oo beeraha lagu falo. 2. Bir af ballaaran oo godan leh oo ay casagcagaftu beeraha ku fasho.

yaanyo *m.db.u (bot.)* Miro guuduudan ama cillaan xigeen ah oo la cuno iyagoo ceerin ama bisil; inta badan iidaankaan lagu daraa.

yaanyuur *m.dh (-ro, m.l)* Mukulaal, dummad.

yaaq *m.l (bot.)* Geed dheer oo aad iyo aad u sal iyo jirrid iyo dhex weyn; mayraxdiisa waxaa laga sameeyaa xargo iyo waxyalo kale; mirihiisu waxay leeyihii qaabka qulucda, buruq la cunana waa leeyihii.

yaaqil *m.l* Shilin yar oo markaa ugaxnimadii ka soo baxday.

yaqqud *m.l.u* Nooc ka mid ah dhagxaanta qaaliga ah oo dhawr midab oo kala duwan u sii kala baxa.

yaar¹ *m.l ld jaar(2).*

yaar² *fg1 (-ray, -rtay)* Koor carrabbadeeda isku xirid si aanay u shanqarin.

yaardi *m.l (-yo, m.db)* Halbeeg dhererka lagu cabbiro oo habka ingiriiska ah oo u dhigma 0.914 m.

yaare *m.l* 1. Xilli ka mid ah xilliyada sannadka soomaalida oo roobab ka da'aan xeebaha bari. 2. Dhaxanta roobku keeno.

yaarid *m.f.dh eeg yaar².*

yaasiinmaddoone *m.l (-nayaal, m.lldh)* Mar-soobax.

yaaw *m.l* Leber laba loo dhigay middood.

yabaal¹ *m.l* 1. Dhirta magoolkeeda. 2. *ld ya-baalid.*

yabaal² *f.mg1* (-aalyay, -aashay) Magoolid (geed).

yabaalid *m.f.dh eeg* yabaal². *ld* yabaal¹ (2).

yabaaq *m.l'ld* yabaq¹.

yabadhaalo *m.dh* Carruruuta ay dhasho hawee-nay minyaro ah.

yabaq¹ *m.l* Hadal iyo dhawaqaq dad meel du-rugsan ka yeeraya. *ld* jabaq¹, yabaq¹.

yabaq² *f.mg1* (-bqay, -baqday; -bqi) Dad ama naafley meel fog ka buuqid. *ld* jabaq².

yabar *m.dh* Xoolaha ugu horreeya oo la siiyo arooska.

yabarayn *m.f.dh eeg* yabaree.

yabaree *f.g2* (-reeyay, -raysay) Ka y.: cid mingis, rooxaan iwm ka muddeyn (ka tu-mid).

yabaro *m.dh* Waxyaaloo dadka wadaaddada qaba loo sameeyo, waxayna u dhexasyaas “saagootiga” iyo “ruqsada” (wadaaddo; fiqib-buraale).

yablas¹ *m.l* Qaylo badan.

yablas² *f.mg1* (-say, -stay) Qaylo badan samayn.

yablasid *m.f.dh eeg* yablas².

yabooh¹ *m.l* 1. Dadka cayrra ah, baryada ay wax ku weyddiistaan; waxaa kolkay yabooh-sadaan la siiyo. 2. *ld* yaboohid.

yabooh² *f.mg1* (-hay, -hday) 1. Ka y.: baadi meel shir ah ka naadin. 2. U y.: cid, cid kale taageero u weyddiin.

yaboohi *f.g2* (-iyay, -isay) 1. Baadi la hayo shir ka baafin. 2. Yaboooh weyddiin.

yaboohid *m.f.dh eeg* yaboooh². *ld* yabooh¹ (2).

yaboohin *m.f.dh eeg* yaboohi. *ld* yaboohis.

yaboohis *m.l ld* yaboohin.

yaboohsad *m.l ld* yaboohsasho.

yaboohsasho *m.f.dh eeg* yabooohsasho. *ld* yabooh-sad, yaboohsi.

yaboohsashi *m.l ld* yaboohsasho.

yaboohsoso *f.g3* (-saday, -satay) Qof cayr ah cid baryid.

yabqid *m.f.dh eeg* yabaq². *ld* jabqid.

yac¹ *m.dh* Sagaarada teeda dheddig.

yac² *e.d* Ka joog! Daa!

yacarun *m.l ld* carun.

yacay¹ *m.l* Geedo yaryar iwm oo dhawraarin ahaan gogosha iyo dhulka la kala dhxgeliyo; asgogol.

yacay² *f.g1* (-yay, -yday) Guri yacay dhigid.

yacayan *f.mg4* (-yaaa, -yayd) Guri wax yacay la dhigay ahaansho.

yacayid *m.f.dh eeg* yacay².

yacaynaan *m.f.dh eeg* yacayan. *ld* yacaynaan-sho.

yacaynaansho *m.l/dh ld* yacaynaan.

yacni fk. Waxaa loola jeedaa.

yacyacood *m.l.kh* 1. Y. ah: miro aan weli bislaan. 2. Y. ah: hilib aan bislaan oo weli dhiiggi leh.

yad¹ *m.dh* 1. Awood gacan lagu fuliyo. 2. Mulkile. 3. Gacan. *ld* yed¹.

yad² *f.g1* (-day, -dday) 1. Cid ama wax gacan wax ku yeelid. 2. Gacan wax ku dhigid. 3. *ld* yad 2. U y.: cid wax siin. 4. Ku y.: cid gacan wax ku yeelid.

yadan *m.l/dh* (-mo/-nno, *m.dh*) Biyo fadhiisin yar oo hoos u dheer, qaranka dushooda ku ku samaysma.

yadid *m.f.dh eeg* yad².

yagcar *m.dh* (bot.) Geedka mayddiga dhalo.

yagleel¹ *m.l/ld ld* yagleelid.

yagleel² *f.mg1* (-eelay, -eeshay) 1. Xero ama deyr si ku meel gaar ah u samayn. 2. Labo qof oo is guursanaaya guri u dhisid.

yagleelid *m.f.dh eeg* yagleel². *ld* yagleel¹.

yah *e.d* Erey wixii la qoonsado oo la haaraama hayo lagu yiraahdo; hah! caku!.

yahaabur *m.l.kh* Y. ah: qof lixaad weyn.

yahaaburnimo *m.dh* Yahaabur ahaansho.

yahan *m.l* 1. Dhagax, adag, xanaf leh oo middiyaha, toorriyaha iwm lagu afeeyo. 2. Baydar; ugaarsade; laaye; dile; hartaanti. 3. Hadii magac gadaal loogu liifaqo xirfad ayuu muujiyaa. Tus. “Dagaalyahan, aqoon-yahan iwm”.

yakayn *m.f.dh eeg* yakee.

yake *m.l* 1. Ganaax weyn oo la saaro cid jebisey xeer u degsan bulsho dhaqan wadaag leh. 2. *ld* yeeg.

yakee *f.g2* (-keeyay, -kaysay) Cid ganaax weyn saarid.

yakeysan *f.mg4* (-snaa, -snayd) Qof yakoobay ahaansho.

yakeysanaan *m.f.dh eeg* yakeysan. *ld* yakeysa-naansho.

yakeysanaansho *m.l/ld ld* yakeysanaan.

yakoobid *m.f.dh eeg* yakow.

yakow *f.mg1* (-oobay, -owday; -oobi) Qof xuojoobid.

yal *m.l* Dabayl qabow oo roobku keeno.

yalaalug *m.l* Lallabo. *ld* yalaalugo.

yalaalugo *m.dh ld* yalaalug.

yalaalugoo *f.mg3* (-ooday, -ootay) Qof yalaalugo dareemid.

yalaalugood *m.f.l eeg* yalaalugoo.

yalaalugsan *f.mg4* (-naa, -nayd) Qof yalaalugo hayso ahaansho.

yalaalugsanaan *m.f.dh eeg* yalaalugsan. *ld* yalaalugsanaansho.

yalaalugsanaansho *m.l/dh ld* yalaalugsanaan.

yalalaxo *m.db (-oojin, m.l) ld yalanyalxo.*
yalanyalxo *m.db (-oojin, m.l)* Dabayl qabow oo roobku markuu da'o ka dib timaada. *ld yalalaxo.*
yalanyalxoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* Dhaxan yar dareemid cabsi awgeed.
yalanyalxood *m.f.db eeg* yalanyalxoo.
yalax *m.l.kh* Y. ah: timo aad u jilicsan. *ld ya-leex (2).*
yaleex *m.l* 1. Dabayl ka kacda miyiga oo cabsigelisa qofka keligiisa socda. 2. *ld yalax.* Timo dad oo aad u jilicsan, sida yixda.
yamaan *m.l* Qamaan.
yamaarug *m.l (bot.)* Geed yar oo gaxandhada u eg.
yamays *m.l (bot.)* Dhul weyn oo wareegsan oo go'ay oo salkisu fogyahay oo inta badan biyo galaan, sida kan Gaalkacyo ku yaal.
yamxeeri *f.mg2 (-iyay, -isay)* Qof xaaladdiisa dhaqaale oo wanaagsan ka been sheegid; wax badan ka dayrin.
yamxeerin *m.f.db eeg* yamxeeri. *ld yamxeero.*
yamxeero *m.db ld yamxeerin.*
yamyam *m.l.kh* 1. Y. ah: qof hadal badan. 2. Askar ku hadli jirtay afka sawaaxiliga oo ingiriisku ka keenay bariga Afrika.
yaqfo *m.l (-oojin, m.l)* Ilko.
yaqiin *m.db* War iwm oo dhabnimadiisa la hubo; xaqiiq.
yaqiinsasho *m.f.db eeg* yaqiinso. *ld yaqiinsi.*
yaqiinsi *m.l ld yaqiinsasho.*
yaqiinso *f.g3 (-saday, -satay)* War iwm dhabnimadiisa hubsasho.
yaqyaqsasho *m.f.db eeg* yaqyaqso. *ld yaqyaqsi, yaqyaqsood.*
yaqyaqsi *m.l ld yaqyaqsasho.*
yaqyaqsii *f.mg2 (-iiyay, -iisay)* Ka y.: cid yaqyaqsi ku dhalin.
yaqyaqsiin *m.f.db eeg* yaqyaqsiin.
yaqyaqso *f.mg3 (-saday, -satay)* Qof yaqyaqsi dareemid. *ld yaqyaqsoo.*
yaqyaqsoo *f.mg3 (-ooday, -ootay)* *ld yaqyaqso.*
yaqyaqsood *m.l ld yaqyaqsasho.*
yar¹ *m.l (-ryar, m.l)* Wil da' yar.
yar² *m.db (-ryar, m.l)* Gabar da' yar.
yar³ *f.mg4 (-raa, -rayd; yaryar)* 1. Wax da'iisu yartahay ahaansho. 2. Wax tiradooda ama cabbirkoodu uusan badnayn ahaansho.
yaraan¹ *m.l (-nno, m.db)* Carruur hooyo wada dhashay midka ugu dhalasho dambeeya; guradambey.
yaraan² *m.f.db eeg* yar³. *ld yaraansho.*
yaraansho *m.l/dh eeg* yarow. *ld yaraan².*

yarad *m.l* Hanti la siijo qoys ama qof laga guursaday gabar ama haweenay.
yarayn¹ *m.f.db eeg* yaree. *ld yarays, yaraysiin.*
yarayn² *m.db (kiim.)* Ogsijiin kasaaridda ama haydarojiin kudaridda loo geysto iskudhis. Guud ahaan, waxa la odhan karaa atam, molikuyuul ama ayoon wuu yaraaday ama yarayn baa ku dhacday marka uu helo elektaroono.
yarays *m.l ld yarayn¹.*
yaraysad *m.l ld yaraysasho.*
yaraysasho *m.f.db eeg* yarayso. *ld yaraysad, yaraysi.*
yaraysi *m.l ld yaraysasho.*
yaraysii *f.g2 (-iiyay, -iisay)* *ld yaree.*
yaraysiin *m.db ld yarayn¹.
yarayso *f.g3 (-stay, -satay)* 1. Qof fal samayntiisa sahlasho. 2. Qof wax ku weyn wax yar ka dhigasho. 3. Qof, cid wax liita ka dhigasho.
yare *fk.* Xoogaa, in yar. Tus. "Wuu yare daalanyayah". *ld yareche.*
yaree *f.g2 (-reeyay, -raysay)* 1. Qof fal samayntiisa dhimid. 2. Qof wax weyn ama tiradoodu badantahay wax yar ka dhigid. *ld yareysii.*
yarehe *fk. ld yare.*
yariis¹ *m.l.kh* Y. ah: nin bar yar.
yariis² *m.db.kh* Y. ah: haweeney bar yar.
yaris *m.db* 1. Ugaarta qaybteeda yaryar sida calakudda, sagaarada iwm. 2. Cawska jaad ka mid ah.
yarow *f.mg3 (-raaday, -raatay)* Wax yaraaday noqosho.
yaryarayn *m.f.db eeg* yaryaree.
yaryaraysasho *m.f.db eeg* yaryarayso.
yaryaree *f.g2 (-reeyay, -raysay)* Yaryar ka dhigid, jarjarid; dhuudhuubid.
yaryareyso *f.g3 (-stay, -satay)* Wax isticmaal-kooda dhaqaalaysasho.
yaryaro *m.db* Jaad cawska xooluhu daaqaan ka mid ah.
yas *f.g1 (-say, -stay)* Cid wax liita ka dhigid.
yasid *m.f.db eeg* yas.
yasir *f.g1 (-ray, -rtay)* U y.: cid wax qabsoo-middiisa u sahlid.
yasirid *m.f.db eeg* yasir.
yatiin *m.l/dh.u* Carruur yaryar oo aabahood dhintay; agoon.
yaw *m.l.kh* Y. ah: qof damac iyo hunguri badan leh oo bulshada dhexdeeda aan qiimo ku lahayn.
yawyab¹ *m.l* 1. Baryo foolxun oo qof baryayo laga aamusi waayo oo faraqa lagu dhego. 2. Buuq carruur.*

yawyab² *f.mg1 (-bay, -btay)* 1. Ku y.: si aad ah cid wax uga baryid. 2. Ku y.: naflay buuq samayn.

yawyabid *m.f.db eeg yawyab².*

yaxaas *m.l (c.naf.)* Bahal webiga ku jira oo abeeso-lugaley weynaatay u eg; haraggiisa waxaa kasoo taagtaagan filgimmo geeso u eg oo waa adayg toxob leh; wuxuu leeyahay dabo dheer iyo madax isaguna dheer oo saddexgees qaabki leh; daaman adag iyo af weyn oo ilko ku sarcanyihiin; dadka iyo duunyadaba waa uu cunaa.

yaxdho *m.l (-ooyin, m.l)* Hilib.

yaxoob *f.mg1 (-bay, -btay)* *ld yoxoob².*

yaxoobid *m.dh ld yoxoobid.*

yaxuuus *m.l* Nin aad u gaboobay.

yaxuuusoobid *m.f.db eeg yaxuuusow.*

yaxuuusow *f.mg1 (-soobay, -sowday)* Yaxuuus noqosho (nin).

yaxyax¹ *m.l* 1. Xishood; sheex; xil ka bax. 2. *ld yaxyaxid.*

yaxyax² *f.mg1 (-xay, -xday)* Qof ceeb weyn dareemid.

yaxyaxi *f.mg2 (-iyay, -isay)* Ka y.: khajil iyo xishood cid gelin.

yaxyaxid *m.f.db eeg yaxyax².* *ld yaxyax¹ (2).*

yaxyaxin *m.f.db eeg yaxyaxi.*

yeber *m.l.kh* Y. ah: ilmo isku hooyo ah kan ugu yar; gurudambays.

yed¹ *m.dh ld yad¹.*

yed² *f.g1 (-day, -dday)* *ld yad² (3).*

yedid *m.f.db eeg yed².*

yeeg *m.l (-gag, m.l)* Turub hal dhibic leh oo ka sareya baashiga. *ld yake (2), yeeke.*

yeeg-bibani *m.l (-iyo, m.l)* *ld yeeg-bibiish.*

yeeg-bibiish *m.l (-iyo, m.db)* Dthagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talag-galay dhinac hal dhibic ku leh, dhinaca kalena shan dhibcood. *ld banji-biyeeg, biish-biyeeg, yeeg-bibani.*

yeeg-bicaddaan *m.l (-nno, m.db)* Dthagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talag-galay dhinac hal dhibic ku leh, dhinaca kalena ka cad. *ld caddaan-biyeeg.*

yeeg-bidooh *m.l (-hyo, m.db)* Dthagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talag-galay dhinac hal dhibic ku leh, dhinaca kalena laba dhibcood ku leh. *ld dooh-biyeeg.*

yeeg-bijoohaar *m.l (-rro, m.db)* Dthagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talag-galay dhinac hal dhibic ku leh, dhinaca kalena afar dhibcood ku leh. *ld joohaar-biyeeg.*

yeeg-bisaliim *m.l (-mo, m.db)* Dthagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talag-galay dhinac ku leh hal dhibic, dhinaca kalena saddex dhibcood ku leh. *ld saliim-biyeeg.*

yeeg-bishiish *m.l (-shyo, m.db)* Dthagax dubnadeed oo wejiga cayaarta loogu talag-galay, dhinac ku leh hal dhibic, dhinaca kalena lix dhibcood. *ld shiish-biyeeg*

yeegtiis *m.l (-syo, m.db)* Bisha ku dhammaata kow iyo soddon.

yekee *m.l (-kayaal, m.l/db)* *ld yeeg.*

yeel¹ *m.l (-lal, m.l)* Qeeb ceel biyo looga cabbo sida wadaan, dawli iwm.

yeel² *m.l Y.-kay, y.-kaa:* arrintay, arrintaa iwm.

yeel³ *m.db (-lo, m.l)* 1. Xarig dheer oo loo isticmaalo awrta rariddeeda oo isaga gudba awrka dhinacyadiisa, dabagelisna leh. 2. Inta xarig ah ee ka samaysan harag.

yeel⁴ *xi. (nax.)* Ha yeesh (hayeeshee) ama hase yeesh (haseyeesh): ha ahaatee, laakiin.

yeel⁵ *f.g1 (-eelay, -eeshay)* 1. Cid arrin ama wax kale ka aqbalid. 2. Kab go'day samayn. 3. Wax samayntooda ku kicid.

yeelaal *m.l* 1. Hab; farsamo; tab. 2. Laamo geed oo lagu xoojiyo wadaanta afkeeda.

yeelaali *f.g2 (-iyay, -isay)* Wax samayn ama hindisid.

yeelaalin *m.f.db eeg yeelaali.*

yeelan *f.mg4 (-lnaa, -lnayd)* Kab, wadaan iwm wax la sameeyey ahaansho.

yeelasho *m.f.db eeg yeelo.*

yeele *m.l (-layaal, m.l/db)* *(nax.)* Magaca waafaqsan qaab sarfeedka falka weerta; fale.

yeelid *m.f.db eeg yeel⁵.*

yeelin *m.f.db eeg yeeli.*

yeelnaan *m.f.db eeg yeelan.* *ld yeelnaansho.*

yeelnaansho *m.l/db ld yeelnaan.*

yeelo *f.g3 (-eeshay, -eelatay)* 1. Hanti ama wax kale lahaan. 2. Ku y.: dayn cid ku lahaan. 3. U y.: wax aad u danayn. 4. Kab iwm suun u samaysasho.

yeelsii *f.g1/-lg2 (-iiyay, -iisay)* Cid arrin ama wax kale oggolaysiin.

yeelsii *m.f.db eeg yeelsii.*

yeelyeel *f.g1 (-eelay, -eehsay)* Is y.: qof wax uusan ahayn iska dhigid.

yeelyeelad *m.l ld yeelyeelasho.*

yeelyeelasho *m.f.db eeg yeelyeelo.* *ld yeel-yeelad.*

yeelyeelid *m.f.db eeg yeelyeel.*

yeelyeelo *f.mg3 (-eeshay, -eelatay)* Cir in uu da'o u diyaar garoobid.

yeer¹ *m.db* Dhawaqaq; cod.

- yeer²** *f.mg1 (-ray, -rtay)* 1. U y.: cid u dhawaqid si ay u timaaddo. 2. Nafley dha-waaqid.
- yeerasho** *m.f.dh eeg yeero.*
- yeeri** *f.g2 (-iyay, -isay)* 1. Qalab muusiko ka dhawaajin. 2. U y.: cid wax ay qorto u akhri-yid.
- yeerid** *m.f.dh yeer².* *ld yeeris².*
- yeerin** *m.f.dh eeg yeeri.* *ld yeeris¹.*
- yeeris¹** *m.l ld yeerin.*
- yeeris²** *m.dh ld yeerid.*
- yeero** *f.mg3 (-rtay, -ratay)* U y.: cid wacasho.
- yeersasho** *m.f.dh eeg yeerso.*
- yeerso** *f.g3 (-saday, -satay)* Arday quraan qoranaaya aayadda uu marayo macallinka u sheegid si midda ku xigta loogu sheego.
- yeey** *m.l ld yeey.*
- yerid** *m.l 1. ld yirid.* Cudur ku dhaca ilkaha oo cirridka waxyela. 2. Y. ah: nin doob ah.
- yeris** *m.dh* 1. Ugaarta inteeda yaryar. 2. Caws-ka jaad ka mid ah.
- yersin** *m.l* Ugaarsadaha soo qumiya dagiiranka.
- yey** *m.l (c.nafl.)* Bahal dugaagga ka mid ah oo eeyga u eg, arigana aad u laysa; uubato; uu leey. *ld yeey.*
- yib¹** *m.dh* Cayaar fadhliga lagu dheelo, shan iyo labaatan hogood leh, si afar gees ah dhulka loogu calaamadiyo, oo ay dheelaan laba qof oo kiiba yeesho laba iyo tobantoban dhagax oo isku midab ah, waxaana loo cayaaraa habka daamada loo dheelo.
- yib²** *f.g1 (-bay, -btay)* Yib cayaarid.
- yibal** *m.l* Darxumo ka muuqata xoolo caato ah marka ay biyo cabbaan ee ay baad waayaan.
- yibid** *m.f.dh eeg yib².*
- yibir¹** *m.l* Qof ka tirsan beesha loo yaqaano Yibro.
- yibir²** *m.dh* Haweenay aad u hunguri xun.
- yibirnimo** *m.dh* Yibir ahaansho.
- yiblasho** *m.f.dh eeg yiblo.*
- yiblo** *f.mg3 (-laday, -latay)* Wax yibal hayo noqoshoo.
- yicib** *m.dh* Gudda miro ka baxa oo qolof iyo labo qalbac oo beer ah leh oo la cuno, aadna u nuxrur badan. *ld jicib.*
- yicibciye** *m.l* Nooc ka mid ah dhirta faalasha oo geelu aad u daaqo.
- yiciis** *m.dh.u* Dad tabartoodu liidato saboolna ah.
- yicis** *m.dh* 1. Carruur yaryar oo tabar daran nafaqo darro awgeed. 2. Carruur yaryar oo hooyadood dhimatay.
- yicisnimo** *m.dh* Wax yicis ah ahaansho (carruur).
- yiddidiilo** *m.dh* Rajo; himilo. *ld hididdiilo.*
- yir** *m.l* Wax yar oo adag oo ku go'an ibta neefka guran.
- yirid** *m.l (daaw.)* Halaamacoodka cirridka oo ay keento huuro ilkaha iyo cirridka meesha ay iska galaan fariisata. Cirridku wuu bararaa si sahlanna dhiig ayaa uga yimaada. *ld yerid (1).*
- yix** *m.dh* Timaha hore oo yaleexa ah oo carruuta la dhashaan.
- yoohoomid** *m.f.dh eeg yohoona².*
- yoohoona¹** *m.l kh* Y. ah: gaadiidka badda oo shiraaca leh, kolkay u socdaan docda urtu u socoto oo ay dheerayna hayaan.
- yoohoona²** *f.mg1 (-oomay, -oontay; -oomi)* 1. Socod aan joogsi lahayn socosho. 2. Gaadiid badeed dabayl gadaal uga timid si fiican ugu socosho. 3. Iyada oo aan rajo laga qabin in la soo noqdo meel ka tegid.
- yohoonsan** *f.mg4 (-oonaa, -oonayd)* Wax yohoomay ahaansho.
- yohoonsanaan** *m.f.dh eeg yohoonsan.* *ld yohonsanaansho.*
- yohoonsanaansho** *m.l/dh ld yohoonsanaan.*
- yoobsan** *f.mg4 (-naa, -nayd)* Dad ama xoolo meel tuuran ahaansho.
- yoobsanaan** *m.f.dh eeg yoobsan.* *ld yoobsa-naansho.*
- yoobsanaansho** *m.l/dh ld yoobsanaan.*
- yoobsasho** *m.f.dh eeg yoobso.*
- yoobso** *f.mg3 (-saday, -satay)* Dad ama xoolo meel tuurasho.
- yooco** *m.dh (bot.)* Geed kolkuu koro sal weyn yeesha oo haamo waaweyn iyo weelal kale laga qoro.
- yoofil** *m.dh.u* Timo aan la firin ee si xun ku dheeraada; yoos; baabbul; hoolif.
- yookayn** *m.f.dh eeg yokee.*
- yookaysan** *f.mg4 (-snaa, -snayd)* 1. Xoolo, wax addimada ka xiran ahaansho. 2. Xoolo wax geed lagu qabbiray ahaansho.
- yookaysnaan** *m.f.dh eeg yookaysan.* *ld yoo-kaysnaansho.*
- yookaysnaansho** *m.l/dh ld yookaysnaan.*
- yookee** *f.g2 (-keeyay, -kaysay)* 1. Xoolo addimo ka xirid. 2. Xoolo geed ku qabbirid.
- yooko** *m.dh* Wax soo baxsan ama kor u likaysan.
- yool** *m.l* 1. Degganaansho la'aan nafley ka muuqata. 2. (*-lal, m.l*) Sal; gun; madhaafaan. Maalintii y.ka: maalinta qiyamaaha. 3. (*-lal, m.l*) Goob; madal; garoonka gudahiisa meesha kubbadda cagta iwm lagu dheelo.
- yoolaal** *f.mg1 (-aalay, -aashay)* Si macno la'aan ah meel u istaagid.
- yoolaalid** *m.f.dh eeg yoolaal.*

yoolgaar¹ m.l *ld* yoolgaarid.

yoolgaar² f.mg1 (-ray, -rtay) Ka y.: arrin iwm ka gungaarid.

yoolgaarid m.f.dh eeg yoolgaar². *ld* yoolgaar¹.

yoolyool¹ m.l 1. Cayaaro dhawri ah oo ay dhallinyaradu dheelaan habeenkii ama maalintii waqtigana ku gaabsadaan, waxaana ka mid ah ciyaar labo goobood (yool) leh oo isaseemid (istaabasho) iyo orod ku badan. 2. *ld* yoolyoolid.

yoolyool² f.mg1 (-oolay, -ooshay) Xoolo ama dad wax xasillooni darro ka muuqato no-qosho.

yoolyoolid m.f.dh eeg yoolyool². *ld* yoolyool¹ (2).

yoome m.l (*muus*) Jaad ka mid ah Durban-nada.

yoomid m.f.dh eeg yoon². *ld* yulqamid.

yoon¹ m.l Hugun; bulaan; qablan; yeer. *ld* yulqan¹, yulul.

yoon² f.mg1 (-oomay, -oontay; -oomi) Dad, xoolo ama naafley kale qaylo samayn; wada hugmid; bulaamid. *ld* yulqan².

yoonge m.l (-gayaal, m.l/dh) Dheri weyn oo hilbaha geela lagu kariyo.

yoos m.l Timo iska baxa oo aan la ilaalim; yoofil; baabbul.

yoose m.l Mingiska la tunto qaybihiisa mid ka mid ah.

yooyootamid m.f.dh eeg yooyootan². *ld* yooyootan¹ (2).

yooyootan¹ m.l 1. Cayaar sii baabba'aysa oo wiilal iyo gabdho laysu caayo, cay kaftan ah oo aan laga caroon: mirihiiisu, suugaan ahaanta aad bay u fiicanyihiin haseyeeshee cayda xun oo uu ku dhisanyahay baa dishay. 2. *ld* yooyootamid.

yooyootan² f.mg1 (-amay, -antay; -ami) Wiil iyo gabar cayaar (kaftan) isaga horimaansho.

yoxoob¹ m.l 1. Fadhi ama taagnaan iyadoo oogada la goda hayo. 2. Lo'da iwm kolka inta roob qabto ay docda roobku ka yimid maahee docda kale wada aaddo, iyadoo is wada qooxaysa. 3. Fadhi yuurur ah. 4. *ld* yoxoobid.

yoxoob² f.mg1 (-bay, -btay) Si kadaloob ah u fariasho.

yoxoobid m.f.dh eeg yoxoob². *ld* yaxoobid, yoxoob¹ (4), yoxoobsasho.

yoxoobsasho m.dh *ld* yoxoobid.

yoxoobso f.mg3 (-saday, -satay) *ld* yoxoob².

yu'ad m.l *ld* yu'asho.

yu'asho m.f.dh eeg yu'o. *ld* yu'ad.

yucub m.l (*bot*) Geed weyn oo laf adag oo alaaboo wanaagsan laga qorto, sida koorta geela.

yuf m.l Ari, sagaaro iwm dhogor kicidda haleesha marka cabsi la soo gudboonaato.

yulkhad m.dh Bayd faal oo manjaha tan ka sarraysa iyo madaxa ka ah min hal, madaxa tan ka hoosaysana labo.

yulqamid m.dh *ld* yoomid.

yulqan¹ m.l *ld* yoon¹.

yulqan² f.mg1 (-amay, -antay) *ld* yoon².

yulul m.l *ld* yoon¹.

yumbad m.l *ld* yumbasho.

yumbasho m.f.dh eeg yumbo. *ld* dhumbad, dhumbasho, yumbad.

yumbi f.g2 (-iyay, -isay) Wax biyo ku dhex mukhuurasho. *ld* dhumbi, kumbi (2).

yumbin m.f.dh eeg yumbi. *ld* dhumbin, kumbin.

yumbo f.mg3 (-baday, -batay) Biyo dhex mukhuurasho. *ld* dhumbo.

yu'o f.g3 (-day, -atay) 1. Wax cawryid. 2. Wax habaard.

yur e.d Erey xoog loo yiraahdo kolka bahal layska celinayo, si uu u joogsado.

yurasil m.l (-lo, m.dh) (baay) Mid ka mid ah kuwa ugu muhiimsan waxyabaha ay ka koobanyihiin beysaska nukliyootaydhada iyo asiidh bu'eedda RNA. Wawa laga soo dhiraandhirriya bayramadiin.

yurayn m.f.dh eeg yuree.

yuree f.g2 (-reeyay, -raysay) Dugaag wax ka celin.

yurqudle m.l (-layaal, m.l/dh) Waqti gaajo aad u darani jirto oo cuntadu yar tahay.

yuruuruc m.l Koox ubad ah oo yaryar; carruur; gurbood.

yusur m.l 1. Madow oo dhalaalaya (midab dad). 2. Geed laftiisa madow laga sameeyo miraha tusbaxa.

yutucsasho m.f.dh eeg yutucso.

yutucso f.mg3 (-saday, -satay) Wax ama arrin qabsasho.

yuub¹ m.l (-bab, m.l) Wiilasha la gudo cadka laga goonyaayo; buuryo; beejo.

yuub² f.g1 (-bay, -btay) 1. Wax soo tagid. 2. Wax istaajin. *ld* yuuc².

yuuban f.mg4 (-bnaa, -bnayd) 1. Wax soo taagan ahaansho. 2. Wax taagan ahaansho.

yuubid m.f.dh yuuc². *ld* yuucid.

yuubnaan m.f.dh eeg yuuban. *ld* yuubnaansho, yuucnaan, yuucnaansho.

yuubnaansho m.l/dh *ld* yuubnaan.

yuuc¹ m.l (-cac, m.l) Yaaw laba loo dhigay middood.

yuuc² *f.g1* (-cay, -cday) *ld* **yuub²**.
yuucan *f.mg4* (-cnaa, -cnayd) *ld* **yuuban**.
yuucid *m.dh ld* **yuubid**.
yuucnaan *m.dh ld* **yuubnaan**.
yuucnaansho *m.l/dh ld* **yuubnaan**.
yuuq *fg1* (-qay, -qday) Cid wax ku taagid.
yuuqan *f.mg4* (-qnaa, -qnayd) Wax la yuuqay
ahaansho.
yuuqid *m.f.dh eeg* yuuq.
yuuqnaan *m.f.dh eeg* yuuqan. *ld* **yuuqnaan-**
sho.
yuuqnaansho *m.l/dh ld* **yuuqnaan**.

yuur *m.dh* Duubidda qof sarta wejiga duubo
marka uu wax diiddanyahay
yuuriya *m.dh* (*kiim.*) Adke cad oo wiriqaysan
oo ku milma biyaha CO(NH₂), yuuriya waa
maxsuulka naytaroojiineed ee ugu dambeeyaa
qashinsaarka naasleyda.
yuurur¹ *m.l* 1. Fadhi; yoxoob; kuudud. 2. *ld*
yuururid.
yuurur² *f.mg1* (-ray, -rtay) Muddo badan
hawl la'aan meel fadhiyid; yoxoobid;
kuududid.
yuururid *m.f.dh eeg* yuurrur². *ld* **yuurur¹** (2).
yuxuud *m.l.kh* Y. ah: qof aad gabow u ah.